نیکۆس کازانتزاکیس

پەیام بۆ گریکستان

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی

زنجیرەی ڕۆشنبیری

*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوکەت شێخ یەزدین

سەرنووسەر: بەدران ئەحمەد حەبیب

* * *

ناوونیشان:
دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، گەڕەکی خانزاد، هەولێر
س. پ. ژمارە: ١
www.araspublisher.com

نیکۆس کازانتزاکیس

پەیام بۆ گریکستان

یادەوەری

وەرگێڕانی لە فارسییەوە: دلاوەر قەرەداغی

تەرجومەی ئەم پەیامە پێشکەشە بەهەوار

ناوی کتێب: پەیام بۆ گریکستان- یادەوەری
نووسینی: نیکۆس کازانتزاکیس
وەرگێڕانی لە فارسییەوە: دلاوەر قەرەداغی
بڵاوکراوەی ئاراس- ژمارە: ٢٠٢
دەرهێنانی هونەری: بەدران ئەحمەد حەبیب
دەرهێنانی بەرگ: ئاراس ئەکرەم
خۆشنووسیی بەرگ: هونەرمەند محەمەد زادە
هەڵەگری: دلاوەر صادق ئەمین + شێرزاد فەقێ ئیسماعیل
سەرپەرشتیی چاپ: ئاوڕەحمان مەحموود
چاپی یەکەم - چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر- ٢٠٠٣
لە کتێبخانەی بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی ڕۆشنبیری و هونەر لە هەولێر ژمارە (٢٨٣)ی ساڵی ٢٠٠٣ی دراوەتێ

سێ جۆر ڕۆح، سێ نزا

خودایە، من کەوانێکم وام لەدەستتا
ڕامکێشە ئەگینا دەڕزێم
خودایە، زۆرم ڕامەکێشە
ئەگینا دەپچڕێم
زۆر زۆرم ڕاکێشە خودایە،
دە لێ گەڕێ با بپچڕێم!

نیکۆس کازانتزاکیس لە خودا دەپاڕایەوە کە ١٠ساڵی تریش مۆڵەتی بدات تا کارەکانی تەواوکات. لەو کارانەدا هەموو ئەو شتانە بڵێ کە پێویستە بیانڵێ و ئیدی پشوو بدات، کازانتزاکیس لەخودای داوا دەکرد کاتێ مردن دەگاتە سەری، مشتێ چڵوچێوی لێ مابێتەوە، (دە) ساڵی بۆ ئەوە بەس بوو، یان خۆی وای مەزەندە دەکرد کە دە ساڵ بۆ ئەوە بەسە.

بەڵام کازانتزاکیس لەو جۆرە کەسانە نەبوو بکرێ پشوو بدات، لە تەمەنی حەفتا و چوار ساڵیدا هەستی بەپیرێتی و ماندوویی نەدەکرد و تەنانەت پاش دوایین ڕووداو و دوای واکسنە کارەساتاوییەکە، هەردوو تایبەتمەندی گەورەی خوێن، (هلیمێر) و (کراوس)ی هات بەخەیاڵدا خۆی پیشانیان بدات.

بەدرێژایی مانگەکانی دواتر، پرۆفیسۆر هیلمێر دوای هەر سەردانێ هاواری دەکرد: "پێتان دەڵێم ئەم پیاوە چاک بۆتەوە، خوێنەکەی ساخ و سەلیمە وەک خوێنی من."

هەمیشە لە نیکۆس تووڕە دەبووم: "بۆچی ئاوها ڕادەکەیت؟" دەترسام لەسەر عەردە چیمەنتۆکە بکەوێ و ئێسکێکی بشکێت. وەڵامی دەدایەوە: "لینوتسکا نیگەران مەبە، من باڵم هەیە!" بونیادەم دەیتوانی هەست بەو باوەڕ بەخۆبوونە بکات کە لە پێکهاتە و لە ڕۆحیدا قوڵپی دەدا، باوەڕ بەخۆبوونێک کە دەستەمۆبوون زەفەریی پێ نەدەبرد. هەندێ جار بەهەناسە هەڵکێشانەوە دەیگوت: "گەر تەنها بمتوانیایە بۆم بخوێندبایتایەوە!" پاشان هەوڵی دەدا بنووسێ، قەڵەمەکەی بەدەستە چەپ دەگرت.

– "پەلەی چیتە؟ کێ ڕاوتدەنێ؟ وا خەریکە چاک دەبیتەوە. لەمیانەی چەند ڕۆژێکی کەمدا دەتوانیت بەئارەزووی دڵی خۆت بنووسیت!"

سەری وەردەگێڕا و قەیرێک بەبێدەنگیی لێم ڕادەما، پاشان بەهەناسە هەڵکێشانەوە دەیگوت: "شتم زۆر زۆرە کە پێویستە بیانڵێم! جارێکی تر سێ بابەت ورووژاندوویانم، سێ ڕۆمانی تازە، بەڵام پێویستە یەکەم جار پەیام بۆ گریکستان تەواوکەم."

– "تەواوی دەکەیت... نیگەران مەبە!"

– "لە بەرنامەمدایە گۆڕانکاریی تێدا بکەم، بێ زەحمەت قاقز و قەڵەمێکم دەدەیتێ؟ بزانم دەتوانین پێکەوە کار بکەین؟"

بەڵام کارکردنمان بەیەکەوە پێنج دەقیقە زیاتری نەدەخایاند!

– "مەحاڵە! ناتوانم بخوێنمەوە و تۆ بنووسیت، قەڵەمم بەدەستەوە نەبێت ناتوانم بیربکەمەوە."

پێشینان، باوان، تافی منالّیی، ئەسینا، کریت، گەشتەکان، سیکیانوس، ڤیێنا، بەرلین، بریفیلاکیس، مۆسکۆ...

ئەلعان ساتەوەختێکی وردی تری ژیانی خۆمانم وەبیردێتەوە. لە نەخۆشخانەیەکی تر و ئەمجارەیان لە پاریس، نیکۆس زۆر نەخۆش و پلەی گەرمای لەشی بێ ئەندازە بەرزبۆوە، پزیشکەکان شپرزە ببوون، هەموان ئومێدیان بەچاکبوونەوەی بڕیبوو، کەچی نیکۆس هەر خۆڕاگربوو. گوتی:

– "لینوتسکا، قەڵەمێکم دەدەیتێ؟"

بەدەنگێکی پچڕپچڕ و نوقووم لە خەون، ئەو وشانەی قەدیس (فرانسیسکۆس)ی پێ نووسیم: "بەداربادامم گوت: خوشکێ لەبارەی خوداوە بۆم بدوێ، کەوام گوت، درەختی بایام شکۆفەی کرد و پشکووت!"

بەرلەوەی بەڕێکەوین بەرەو چین، (پەیام بۆ گریکستان)ی لای وێنەکێشێکی جحێڵ جێهێشت، ئەو جحێڵەی ناونابوو دایەنی ئەو کتێبە، لەبەرئەوەی هەر لەسپێدەوە دەهات و بەشپرزەیی و کێشەی گەورەوە لەبارەی خودا و خەڵک و هونەرەوە، خۆی دەکرد بەکتێبخانەکەی نیکۆسدا، دەکەوتە پرسیارە بێ کۆتاییەکانی لەبارەی (کەی) و (ئەگەر) و (چۆن)ەوە، نیکۆسیش دۆشداماو پێدەکەنی و سەرسام بوو بەگەرم و گوڕیی ئەو کوڕە گەنجە و خۆشەویستیی بەلرفەی بۆ هونەرەکەی. گەنجێک بوو کە ڕاشکاوانە بیرو خەیاڵاتەکانی خۆی دەردەبڕی و باری شانی خۆی سووک دەکرد. نیکۆس پێی گوت: "ڕەنگە تا دێمەوە ماڵەکە بسوتێ، لەبەرئەوە دەسنووسی (پەیام)ت لەلا جێدێڵم، ئاخر گەر لەم قۆناغەیدا بسووتێ، ئەوا جارێکی تر ناتوانم بینووسمەوە، زۆر شەرمەزارم کە تا ئێستا نەمتوانیوە تەواوی بکەم."

بەڵام چ شتێک هەبوو کە دەبوو تەواوی بکات؟ لەمیانەی ئەو چەند مانگە کەمەی بەر لە سەفەرەکەدا، چ شتێک مابوو کە تەواوی نەکردبێت؟ پاییزی ساڵی ١٩٥٦ و دوای گەڕانەوەمان لە ڤیێنا، کەوتە نووسینی (پەیام). کاتێ پێویستی بەجەو گۆڕینێکبا، ئەوا ئۆدیسەی هۆمیرۆسی دەگرت بەدەستەوە کە بەهاوکاری پرۆفیسۆر کاکریدیس کاری تێدا دەکرد.

– "پێویستە لەسەرمان لەکاتی خۆیدا تەواویکەین، بەرلەوەی بەشەلەشەل بۆ هادیس دابەزم(*)!"

ئەمە ئەو وتەیە بوو کە ڕاهاتبوو بەشتێک لەسوعبەت و بەشتێکیش لەترسەوە دەیگوتەوە. هەر لەمیانەی ئەو مانگانەدا و لەوەرگێڕانە ئینگلیزییەکەی ئۆدیسەدا توانی بڕێک لاپەڕەی تەرجومەکات کە گەلێ وشەی قورسیان لەخۆ گرتبوو، ئای چ کات و چ هەوڵێکی سەرلەنوێ لەئۆدیسەدا سەرف کرد! ئەمە جگە لەچاپی جۆراوجۆری کارە گریکییەکانی تری. دەقگەلێک هەبوون کە پێویستیان بەپێداچوونەوەو بۆ زیادکردن بوو. جگە لە ئیشکردنی لە (ڕوسیا)دا. ڕوسیا ئەو دەسنووسە بوو کەدواتر بزربوو. (بیرسیبریۆ)ش لەئیزگەی فەڕەنسە بەوتووێژەکانی ماندووی کردبوو. فیلم و ئەو سەفەرەی هیندوستان کە

(*) شوێنی مردووان لە ئەفسانەکانی گریکدا.

نەهرۆ بۆی بانگهێشت کردبووین و خۆمان بۆ ئامادەکردبوو، بەڵام نەچووین، چونکە ترساین لەو شرینقانەی کە دەبوو لەخۆمانیان بدەین .

نەخێر ئەو نەیدەویست پەیام بۆ گریکستان لەکاتی دیاریکراودا تەواوکات، وەک ئەدگاری خۆی نەیدەتوانی نووسینەکە بۆ دووەم جار پاکنووس کات، بەڵکو دەیویست هەموو بەشی یەکەم و یەکێ لە بڕگەکانی کۆتایی کە ناوی (کاتێ تۆوی ئۆدیسە لەناوەوەمرا چرۆی کرد)ی لێنابوو، بنووسێتەوە کە پێش مردنی ناردی تا لەگۆڤاری وەرزیی نیائێستیا Neaestia دا بڵاوبێتەوە. جگە لەوەش مەبەستی بوو لە خوێندنەوەی دەسنووسەکەی بێتەوە و بەقەڵەم هەندێ شتی لێ کەم و زیادکات.

هەنووکە کاتێک بەتەنێ دەبم، ئەو سپێدە پاییزییەم بیردێتەوە کە بەوپەڕی ئارامیی و میهرەبانییەوە وەک منالێکی چکۆڵە بەبەشی یەکەمی کتێبەکەیەوە هات بۆ لام.

– "لینوتسکاکەم، بیخوێنەوە، بیخوێنەوە و با گوێم لێت بێ."

(ئەشیاکانم کۆ دەکەمەوە: ئەشیای بینین، بۆن، لەمس، تام، بیستن و ئەقڵ، تاریکیی داهاتووە و کاری ڕۆژانە ئەنجام دراوە، وەک کوێرە مشکێک دەگەڕێمەوە کونجەکەی خۆم، دەگەڕێمەوە نێو عەرد، نەک لەبەر ئەوەی ماندووم و ناتوانم کاربکەم، من ماندوونیم، بەڵام خۆر ڕۆنیشتووە...)

نەمتوانی لەخوێندنەوە بەردەوام بم، دڵم پڕبوو، ئەوە یەکەم جار بوو کە نیکۆس لەبارەی مەرگەوە دەدوا، بەنائومێدییەکی ڕاستەقینەوە هاوارم کرد:

– "بۆ دەنووسیت؟ وەک ئەوەی ئامادەی مەرگ بیت؟"

پاشان لە دڵی خۆدا گوتم: "چما بۆ ئەمرۆ تەسلیمی مەرگ بووە؟"

بێ هیچ دوودڵییەک وەڵامی دایەوە:

– "لینوتسکا نیگەران مەبە، من نامرم، نەمگوت (دە) ساڵی تر دەژیم؟" هەنووکە دەنگی نزمتربوو، پاشان دەستی ڕایەڵ کرد و خستییە سەر ئەژنۆم ، گوتی:

– "دەی بیخوێنەوە، با بزانین چیم نووسیوە!"

لەلای من نکوڵی لەوەکرد کە بمرێت، بەڵام دەشێ لەناخیدا هەموو شتێکی لا یەکلایی بووبێتەوە. هەمان شەو ئەو بەشەی لەزەرفێک نا و بۆ (بانتدیلیس بریفیلاکیس)ی هاوڕێی نارد، لێی نووسی: "هیلین ناتوانێت بۆمی بخوێنێتەوە، بەخوێندنەوەی کوڵی گریانی بەر دەبێ، بەڵام بۆ خۆی و بۆ منیش واباشترە ڕابێت."

وێ دەچێ شەیتانەکەی ناخی هانی دابێ دەسبەرداری (فاوست – بەشی سێیەم) بووبێت، ئەمە ئەو کتێبە بوو کە مەبەستی بوو بینووسێ و لەبری ئەو ناونیشانە، ناوی (یادەوەرییەکانی خۆی) لێ بنێ.

پەیام بۆ گریکستان تێکەڵەیەکە لەواقیع و ئەندێشە، بڕێکی زۆرە لەحەقیقەت و لانی کەمە لەئەندێشە، چەند مێژوویەکی تێدا دەسکاری کراوە، کاتێکیش لەبارەی خەڵکانی ترەوە دەدوێ، ئەوە حەقیقەتە بەبێ چ گۆڕانکارییەک، ئەوە ئەوەیە کە وی بەتەواوی بینیویەتی و بەتەواوی بیستوویەتی. کاتێک لەبارەی سەرکێشییە شەخسییەکانی خۆیەوە دەدوێ هەندێ گۆڕانکاری تێداکردوون. بەڵام شتێک هەیە دڵنیام لێی، ئەویش ئەوەیە کە گەر بیتوانیبا سەرلەنوێ ئەم پەیامە بنووسێتەوە، ئەوا دەیگۆڕی...

بەڵام چۆن؟ ئەمە ئەو شتەیە کە نایزانین... بەنووسینەوەی بابەتەکەی دەوڵەمەندتر دەکرد، لەبەر ئەوەی هەموو ڕۆژێک ڕووداوی نوێی بیر دەکەوتەوە کە بیری چووبوونەوە، هەمدیس ئەو ڕووداوانەی – وەک بزانم – لەقاڵبی حەقیقەتدا دادەڕشتنەوە، ئاخر ژیانی پڕبوو لە ماتریاڵ و ئازار و شادیی و ژان. بەیەک وشە ژیانی پڕبوو لەعیززەت. باشە ئیدی بۆچی ژیانی خۆی دەگۆڕی؟ نەک لەبەر ساتەوەختە سەختەکانی لاوازیی و لادان و عەزاب، بەڵکو بەپێچەوانەوە، خودی ئەو ساتەوەختە سەختانە لای ئەو دەبوونە پلەی نوێ کە یارمەتییان دەدا بۆ هەڵگژان بەرەو ژوورتر، هەڵگژان تا گەیشتن بەترۆپک، ئەو ترۆپکەی کە کازانتزاکیس بەڵێنی بەخۆی دابوو بەرلەوەی شەودابێ و دەسبەرداری کەرەستەکانی ئیشکردن بێ، پیایدا هەڵگژێ. تێکۆشەرێکی تر لێم پاڕایەوە و گوتی: "بەئیشەکانمدا حوکمم بەسەرا مەدەن، لە ڕوانگەی مرۆڤیشەوە حوکمم بەسەرا مەدەن، بەڵکو لەڕوانگەی خوداوە حوکمم بەسەرا بدەن."

– "لەئامانجی کورتکراوەی ئەودیو کارەکانمەوە حوکمم بەسەردا بدەن!"

دەبوو ئاوها لە کازانتزاکیس بنۆڕین. نەک لەوەی کردوویەتی و چما لەو کارانەشدا بەهای باڵا هەن یان نا ، بەڵکو پێویستە بەو کارانە حوکمی بەسەرا بدەین کەدەیویست ئەنجامیان دا، بەوەدا حوکمی بەسەرا بدەین کە چما ئەو کارانەی دەیویست ئەنجامیان دا خاوەن بەهایەکی باڵابوون بۆ خۆی و بۆ ئێمە یان نا! پێم وایە کارەکانی وی خاوەن ئەم بەهایەن.

لەو سی و سێ ساڵەی لەگەڵیدا ژیام، بیرم نایەت لەهەڵسوکەوتێکی شەرمەزاربووبم، لەڕادەبەدەر پاکژ و بێ فێڵ و دڵپاک و بێ ئەندازە میهرەبان بوو لەگەڵ خەڵکیی، تەنها بەرامبەر خۆی توندوتیژ بوو، کاتێ دەچووە گۆشەگیرییەوە، لەگەڵ خۆیدا توندوتیژ دەبوو، لەبەر ئەوەی هەستی دەکرد ئەو کارانەی پێویستە ئەنجامیان دا زەحمەتن و سەعاتەکانی ژیانی ئەمیش دیاریکراوە. وا ڕاهاتبوو هەمیشە بەچاوە ڕەشە بازنەییەکانییەوە، کە نوقووم بوون لەتاریکیی و لێوڕێژبوون لە فرمێسک، پێم بڵێ: "وا هەست دەکەم خەریکم دەکەومە پراکتیزەکردنی ئەوەی کە برگسون باسی دەکرد، واتە چوونە سەر جادە و دەست پانکردنەوە لە ڕێبواران: خێرێک برادەرینە، لەتەمەنی هەریەکەتان چارەکە سەعاتێکم بدەنێ، ئای بۆ تۆزێک عومر، تۆزێک عومر بۆ تەواوکردنی کارەکەم، ئیدی دوای ئەوە با چیرون charon بێت و بمبا!(*)"

دواجار چیرۆن هات – نەفرەتی لێ بێ – هات و نیکۆسی لەهەرەتی لاویدا برد، بەڵێ خوێنەری بەڕێز، پێمەکەنە. نیکۆس لەوەختێکدا جێی هێشتین کە کاتێکی گونجاو بوو بۆ گەشانەوەی بەری هەموو ئەوەی کە ئەو پیاوە دەستی پێ کردبوو، ئەو پیاوەی کە خۆشم دەویست و کە تۆی خۆشدەویست، ئەو (نیکۆس کازانتزاکیس)ی هاوڕێت بوو.

هێلین. ن کازانتزاکیس

ژنێڤ ١٥ ی حوزەیرانی ١٩٦١

(*) چیرۆن یان شیرۆن، گوێزەرەوەی ڕۆح بۆ هادیس.

بەر لە پێشەکی

پەیامەکەم بۆ گریکستان ژیاننامە نییە. ژیانی شەخسیم هەندێ بەهای هەیە، بەهایەکی ڕێژەیی، ئەوەش بۆ خۆم نەک بۆ هیچ کەسێکی تر. تەنها بەهایەک گەر هەیبێت لەو هەولانەدایە کە بۆ هەڵگژان لە پلەیەکەوە بۆ پلەیەکی تر داومن بۆ گەیشتن بەبالاترین خالێک کە دەشێ پڕاوپڕی ئیرادە و سەرکێشیی بێت، واتە ئەو لوتکەیەی کە خواوڕاسان ناوم ناوە (ڕوانگەی کریتیی). لەبەر ئەوە خوێنەری ئازیز تۆ لەم لاپەڕانەدا ئاسەواری سوور دەبینی کە بەدڵۆپە خوێنی من تەڕ بوون، ئاسەوارێک کە سەفەری من لەنێو ئینسانەکان و هەست و سۆز و فیکردا دیاری دەکات. ئاخر هەموو ئینسانێک کە شایانی ئەوەبێت بەکوڕی خواوەند ناوزەد کرێ، پێویستە لەسەری خاچی خۆی لەکۆڵ نێ و بەجەلجەتای خۆیدا هەڵگژێ. زۆرێکیان، لەڕاستیدا زۆربەی زۆریان، دەگەنە مەنزڵگەی یەکەم یان دووەم، پاشان لەنیوەڕێی ئەو سەفەرەدا هەناسە بڕکێیان پێ دەکەوێ و لە پێ دەکەون، ناگەنە ترۆپکی جەلجەتا، بەواتایەکی تر ناگەنە ترۆپکی فەرمان، واتە ناگەنە لەخاچدان و هەستانەوە و ڕزگاربوونی ڕۆح، ترسی لەخاچدان دڵیان پێ دەدۆڕێنێ، ئەوانە نازانن کەخاچ تەنها ڕێگەی هەستانەوەیە، جگە لەوە ڕێگەیەکی تر نییە.

چوار پێپلیکەی یەکلاکەرەوە هەیە لە هەڵگژانما و هەریەکەیان ناوێکی پیرۆزی هەڵگرتووە: ئەوانیش (مەسیح و بووزا و لینین و ئۆلیسۆس)ن. سەفەرە خوێناوییەکەشم بەنێو ئەم هەموو ڕۆحە مەزنەدا ئەوەیە کە دوای ئەوەی خەریکە خۆرئاوا دەبێ، بەوپەڕی توانا هەوڵدەم ڕوخسار و تایبەتمەندییەکانی ئەو ڕۆحە مەزنانە لەم یادەوەرینامەیەدا وێناکەم. ئەمە سەفەری ئینسانێکە کە دڵی وا لەنێو لەپی دەستیا و بەسەر شاخی قەدەرە سەخت و تووڕەکەیدا هەڵدەگژێ، ئاخر ڕۆحم هەر هەمووی هاوار بووە و کارەکانم هەر هەموویان شوێنپێ هەڵگرتنی ئەو هاوارە بوون.

بەدرێژایی ژیانم وشەیەک هەبووە کە هەمیشە عەزابی داوم و تازەی کردوومەتەوە، ئەویش وشەی (هەڵگژان) بووە، ئەم هەڵگژانە دەخەمە ڕوو. لێرەدا واقیع ئاوێتەی خەیاڵ دەکەم، لەگەڵ ئەو شوێن پێ سوورانەدا کە لەکاتی سەرکەوتن لەدوای خۆمەوە جێم هێشتوون، سوورم لەسەر ئەوەی کە بەزوویی کۆتایی بەو سەفەرە بێنم و بەر لەوەی (کلاوە ئاسنینە ڕەشەکەم) لەسەر بنێم و بگەڕێمەوە بۆ خۆڵ. لەبەر ئەوەی ئەم ئاسەوارە خوێناوییە تاقە نیشانەیە کە لە تێپەڕبوونما بەسەر عەرددا دەمێنێتەوە، هەموو ئەوەی کە نووسیومە و کردوومە، لەسەر ئاو نووسراوە یاخود لەسەر ڕووی ئاو ئەنجام دراوە، چتاقیان دیار نەماوە.

من زەینم وەخەبەر دێنم تا شتەکانم بیربێنەوە، وەک سەربازێک دەچمە بەردەمی ژەنەڕاڵەکەم، تا پەیامەکەم بۆ گریکستان بنووسم، لەبەر ئەوەی گریکستان تێکەڵەیەکە لە خاک و خۆڵی کریت، هەمان ئەو تێکەڵەیەی کە منی لێ خوڵقاوم. هەر بۆیە ئەو دەتوانێ لە هەموو تێکۆشەرانی ئێستا و ڕابردووم زیاتر تێم بگات.

چما ئەوانە هەمان شوێن پێی خوێناویی نین کە بەسەر گاشە بەردەکانەوە جێ ماون؟

سێ جۆر ڕۆح، سێ نزا:
خودایە، من کەوانێکم وام لە دەستتا
ڕامکێشە ئەگینا دەڕزێم.
خودایە، زۆرم ڕامەکێشە
ئەگینا دەپچڕێم.
زۆر زۆرم ڕاکێشە خودایە،
دە لێ گەڕێ با بپچڕێم!

پێشەکی

ئەشیاکانم کۆدەکەمەوە، هەستی بینین، بۆن، لەمس، تام، بیستن، ئەقڵ.. شەو داهاتووە، ئیش و کاری ڕۆژانە ئەنجام دراوە، وەک کوێرە مشکێک دەگەڕێمەوە نێو عەرد، دەگەڕێمەوە کونجەکەی خۆم، نەک لەبەرئەوەی ماندووم و ناتوانم کاربکەم، ماندوو نیم، بەڵام ئاخر ئیدی خۆر ڕۆنیشتووە .

خۆر ڕۆنیشتووە، تەپۆڵکەکان تاریک دەنوێن، زنجیرە چیای زەینم هێشتاکە ڕۆشناییەکی چکۆڵەی بەبەرزایی ترۆپکەکانیانەوە لە خۆیدا پاراستووە، بەڵام شەوی پیرۆز کێشێکی قورسی وا بەسەر سەرمەوە، لەسەر عەردەوە هەڵدەگژێ و لەئاسمانەوە دادەچێ. ڕووناکیی بڕیاری داوە خۆی نەدا بەدەستەوە، بەڵام دەشزانێ شتێ نییە ناوی ڕەهایی بێ، ڕووناکیی خۆی نادات بەدەستەوە، بەڵام بەرەو موحاق(*) دەکەوێتە ڕێ، دوا سەرنج دەدەم لە دەوروبەر، ماڵئاوایی لە کێ بکەم؟ بەچی ماڵئاوایی بکەم؟ ماڵئاوایی لە چیا و زەریا و کەپری تژیی بەترێی بەرهەیوانی ماڵەکەم؟ ماڵئاوایی لە چاکە.. لە گوناه؟ ماڵئاوایی لە ئاوی سازگار؟ بێ هوودەیە، بێ هوودە... ئەوانە هەمووی لەگەڵمانا دەخرێنە گۆڕەوە.

بەکێی بسپێرم؟ سنووقی چکۆڵانەی نهێنیی شادی و خەمەکانم بەکێ بسپێرم؟ سنووقی پڕ لەسەرچڵێی دۆنکیشۆتانە و عاریفانەی جحێڵیی و پاشان ڕووبەڕووبوونەوەی سەختم لەگەڵ خواوەند و ئینسانەکاندا بەکێ بسپێرم؟ ئەو سنووقە بەکێ بسپێرم کە لە دوا غرووری دڕندانەی تافی پیریدا هێشتا هەر دەسووتێ، کەچی مل نادات بۆ ئەوەی ببێتە خۆڵەمێش؟ قسە و باسی هەڵخلیسکان و گلان و خلۆربوونەوە یەک لەدوایەکەکانم بۆ کێ بگێڕمەوە؟ هەڵنوتان و بەربوونەوەم لە کاتی کەوتنە ڕێ بەرەو هەڵگژانی سەخت و ناهەمواری خواوەند و دووبارە و دووبارە هەستانەوە و سەرلەنوێ دەستپێکردنەوەم بەجەستەیەکی شەلاڵ لەخوێن، بۆ کێ بگێڕمەوە؟ لەکوێ بتوانم ڕۆحێکی دەستەمۆ نەبوو بەجێنیشانەی هەزاران برینەوە، ڕۆحێک وەک ڕۆحی خۆم بدۆزمەوە تا گوێ لە ددانپیانانەکانم ڕادێرێ؟

بەسۆز و میهرەبانییەوە مشتێ لە خاکی (کریت) هەڵدەگرم و لەنێو دەستما دەی وڵم، بەدرێژایی ڕۆژانی ئاوارەییم ئەو مشتە خاکەم لای خۆم پاراستووە، لەساتەوەختی شپرزەیی و تەنگەتاوییە گەورەکانا بەهەڵگلۆفینی ئەو خاکە لەنێو دەستما هێز و ئیرادەم تێ هاتۆتەوە، ڕێک وەک گوشینی دەستی یارێکی ئازیز.

بەڵام ئەلعان خۆر ڕۆنیشتووە و کاری ڕۆژانە ئەنجام دراوە، ئیدی چیی لە هێز و توانا بکەم؟ ئیدی پێویستم بەو هێز و توانایە نییە. ئەم خاکەی (کریت) لە نێو دەستما دەهێڵمەوە و بەشادی و میهر و شوکرانەبژێرییەوە هەڵی دەگلۆفم، تەواوێک وەک گوشینی مەمکی ئەو ژنەی ڕۆژانێک خۆشم دەویست، هەڵی دەگلۆفم و خوداحافیزیی لێ دەکەم، من بووم ئەو خاکی نەمرییە، ئەو خاکی نەمرییە من دەبم. ئەی خاکی زبری کریت، ئەو کاتەی تۆ لە شێوەی ئینسانێکی جەنگاوەردا خولقای، وەک بڵێی بەخێرایی

(*) کۆتایی مانگی قەمەریی، دواین سێ شەوی مانگی قەمەریی کە مانگ نابیندرێت.

نەیزەکێکیش ئاوا بوویت!

چ جەنگێ لەنێو ئەو مشتە خاکەدا هەڵایسا ؟ چ ئاشوبێک، چ هەوڵێک بۆ وەگیرهێنانی دەعبایەکی ئەفسانەیی مرۆخۆر؟ چ ئاهورا و ئەهریمەنی هێزە خەتەرناکەکان! ئەو خاکە بووە تێکەڵەیەک لە خوێن و ئارەقە و فرمێسک، ئەو خاکە بووە قوڕ، بووە ئینسان و هەڵگژانی بەرەو گەیشتن دەس پێ کرد، بەرەو گەیشتن بەچیی؟ بەهەناسەبڕکێوە لەقەوارەی تاریکی خواوەندەوە هەڵکشا ، قۆڵی لێ هەڵماڵی و کەوتە گەڕان بەدوای دۆزینەوەی ڕوخساری خواوەنددا.

لەهەمان ئەو ساڵانەی دواییدا ، کاتێک ئەو پیاوە هەستی بەنائومێدیی کرد لەوەی قەوارەی تاریک چ سیمایەکی نییە، ئیدی جەنگێگی تازەی لێوانلێوی لە ئازایەتیی و ترس دەست پێ کرد تا ئەو دوندە بێ ڕوخسارە داتاشێ و سیمایەکی پێ ببەخشێ، سیمای خۆی.

بەڵام حاڵی حازر کاری ڕۆژانە ئەنجام دراوە، ئەشیاکانم کۆ دەکەمەوە، دەی .. با مشتە خاکەکانی تریش بێن و درێژە بەجەنگ و زۆران بدەن، ئێمە مردووانی لەشکری کاری جاویدانەیین، خوێنی ئێمە مەرجانی سوورە و دوورگەیەک بەسەر گەرداوی نهێنییەوە ڕۆدەنێین.

خواوەند سەرگەرمی خولقاندنە، منیش دەنکە چەوە سوورەکەم، دڵۆپە خوێن، بەکاردەهێنم تا گوڕی ئەوەی پێ ببەخشم هەرەس نەهێنێ، تا ئەویش گوڕی ئەوەم پێ ببەخشێ هەرەس نەهێنم، ئیدی من کاری خۆم گەیاندۆتە کۆتایی.

خوداحافیز!

دەست ڕایەڵ دەکەم، دەسکی دەرگای دونیا دەگرم تا دەرگاکە بکەمەوە و بڕۆم، بەڵام تۆزێکی تر لەبەر دەرکی ڕووناکدا خۆم تاخیر دەخەم، چاوانم، گوێم، ناخم، دابڕانیان لە بەرد و سەوزاییەکانی دونیا پێ ئەغزە، ئینسان دەتوانێ بەخۆی بسەلمێنێ ئەو دابڕانە هەمان بەختەوەریی و ڕزگاربوونە، دەتوانێ بەخۆی بسەلمێنێ ئیدی چ مەبەستێکی تری لە پێش نییە، دەتوانێ بەخۆی بسەلمێنێ کاری خۆی ئەنجام داوە و ئامادەی ئۆغرکردنە، بەڵام دڵ نایەوێ بڕوات، چنگ لە بەرد و سەوزاییەکان گیر دەکا و دەپاڕێتەوە: تاوێک بمێنەوە! تەواوی هەوڵم بۆ ئەوە بووە تەسەللای دڵم بدەمەوە و قایلی کەم ئازادانە وشەی (بەڵێ) بهێنێتە سەر زوبان، ئێمە نابێ وەک کۆیلەیەکی زەلیلی بەر ڕەحمەتی قامچیی، بەگریانەوە عەرد جێ بێڵین، بەڵکو دەبێ وەک ئەو پاشایانە ئۆغرکەین کە دوای تێرخواردن و تێرخواردنەوە، دەست لەسەر سفرە هەڵدەگرن. بەڵام وا دڵ هێشتا لە قەفەسی سینەدا لێ دەدا و هاوار دەکات: "تاوێکی تر بمێنەوە!" ئاخر دڵ نایەوێ بڕوات.

منیش دەمێنمەوە و دوا سەرنج لەڕووناکیی دەدەم، ڕووناکییش وەک دڵی مرۆڤێک پێ دادەگرێ و دەجەنگێ، هەور ئاسمانی تەنیوە، نمە نمە بارانێکی گەرم دەپرژێتە سەر لێوم، خاک بۆنێکی خۆشی گرتووە، دەنگێکی شیرین و ئەفسووناوی لەخاکەوە بەرز دەبێتەوە و دبێژێ: "وەرە، وەرە، وەرە.."

باران بەلێزمە دەبارێ، یەکەمین باڵندەی شەو هەناسە هەڵدەکێشێت، ئازاری ئەو تەیرە لەو هەوا شێدارەدا، بەوپەڕی چێژەوە لەچڵی بەشەو تەڕبووی درەختەوە دەتکێ، ئارامیی، چێژێکی قووڵ، کەس

لەماڵەوە نییە، لەدەرەوە چیمەنزاری تینوو بەشوکرانەبژێریی و دڵێکی خۆشەوە لەیەکەمین بارانی پاییز دەخواتەوە، عەرد وەک ساوایەک خۆی هەڵدەبڕێ تا مەمکی ئاسمان بمژێ.

لەکاتێکدا وەک هەمیشە مشتێ خاکی کریتم لەنێو لەپی دەستابوو، چاوانم لێک نا و نووستم، نووستم و خەونم بینی، وا پێ دەچوو خۆر هەڵاتبێ، ئەستێرەی بەیان بەژوور سەرمەوە هەڵواسرابوو، لەبەر ئەوەی دڵنیا بووم دەکەوێ بەسەر سەرمدا، بۆیە ترسام و بێ یار و یاوەر بەنێو چیا قاقڕ و ڕووتەنەکاندا هەڵهاتم، خۆر لەخۆرهەڵاتەوە وەدیارکەوت، خۆر نەبوو، بەڵکو ئاگردانێکی برۆنزیی پڕ لەپشکۆی هەڵایساو بوو، هەوا کەم کەم گەرم دەبوو، کەوێکی بۆر لەتەپکەیەکەوە هاتە دەرێ، باڵەکانی لێک دەدا و بەقاسپەقاسپی خۆی گاڵتەی پێ دەکردم، قژقڕەیەک بەبینینی من لەدامێنی کێوەکەوە بەرەو سەرێ هەڵفڕی، هەڵبەت چاوەڕێی دەرکەوتنی من بووە تا بەپێکەنینەوە دوام کەوێ، لەڕقا دانەویمەوە، بەردێکم هەڵگرت تێی بگرم، بەڵام قژقڕەکە بووە پیرەمێردێکی چکۆڵە و زەردەخەنەی هاتێ.

بەواق وڕماویی کەوتمەوە ڕاکردن، چیاکان دەسووڕانەوە و منیش لەگەڵیانا باوەخولێم پێ کەوتبوو، ئەڵقەکان وردە وردە دەهاتنەوە یەک، سەرم گێژی خوارد، چیاکان بەدەورمدا سەمایان دەکرد، کوتوپڕ هەستم کرد ئەوانە چیا نەبوون، بەڵکو ئاسەواری کەللەسەرێکی بەر لەمێژوو بوون، لە لای ڕاستیشەوە و بەژوور سەرمەوە خاچێکی گەورە لەسەر گاشە بەردێک، مارێکی زەبەلاحی برۆنزیی لەسەر لە خاچ درابوو.

پشتوێنی برووسکەیەک لەزەینمەوە ئاڵاو چیاکانی دەوروبەرمی ڕووناک کردەوە، خۆمم بینیی لە زنارێکی تەنگ و پێچاوپێچ و ترسناکدا گیرم خواردووە، زنارێک کە هەزاران ساڵ لەمەوبەر بەنی ئیسراییل بەسەرکردایەتی (یەهووە) لەکاتی هەڵاتن لەسەر زەمینی بەپیتیی فیرعەون، لەوێوە تێپەڕیون. ئەو زنارە تەنگە کورەیەکی تاقیگەیی بوو کە تیایدا قەومی بەنی ئیسرائیل لە برسێتیی و تینوێتیی و کوفردا خارا بوون.

ترس، ترس و شادومانییەکی قووڵ سەراپای بوونمی لە خۆوە پێچا، پاڵم دا بەبەردێکەوە تا سەرە گێژییەکەم هێور بێتەوە، چاوانم لێک نا و دەسوبرد هەموو شتەکانی دەوروبەرم مەحف بوون و هێڵێک لە کەناری گریکستانەوە درێژ بۆوە، زەریای ڕەشیی مەیلەو شین، گاشەبەردی سوور، بەنێو ئەو گاشە بەردانەدا باریکەڕێییەک دەچۆوە سەر ئەشکەوتێکی ڕەشی شەبەق ڕەنگ، دەستێک پەردەی هەوای لادا و مەشخەڵێکی نایە دەستم، فەرمانەکەم وەرگرت، خاچم کێشا و چوومە ناو ئەشکەوتەکەوە.

گێژووێژ، بەنێو ئاوی ڕەشی شەختەبەنددا، بەلەتردانەوە دەڕۆیشتم، هەر چراوگی شینی بلوورین بوو بەژوور سەرمەوە شۆڕ ببوونەوە، گاشە بەردێک کە لەبەر ڕۆشنایی مەشخەڵەکەدا پرشنگی دەدا و پێدەکەنی، لەعەردەوە سەری هەڵبڕی، ئەو ئەشکەوتە مناڵدانی ڕووبارێکی گەورە بووە و دوای چەندین سەدە ڕەوتی خۆی گۆڕیوە و ئەشکەوتەکەی جێ هێشتووە.

مارە برۆنزییەکە لەتووڕەییدا دەیفیشکاند، چاوانم کردنەوە و هەمدیس چیا و زناری تەنگ و هەڵدێرەکانم بینی، سەرە گێژییەکەم نیشتبۆوە، هەموو شتێک بێدەنگ و تژیی بوو لە ڕووناکیی، حاڵی

بووم لەوەی کە (یەهووە)یش بەهەمان شێوە لەناخی چیاکانی دەوروبەرمدا تونێلێکی لێداوە، ئیدی من چووبوومە نێو ڕوحمی ترسناکی خوداوە و جێپێی ئەوم هەڵدەگرت و لەدوایەوە هەنگاوم دەنا.

لە خەونەکەمدا هاوارم کرد: "ئەمەیە، ڕێگەی ئینسان ئەمەیە، ئەمە تەنها ڕێگەیەکە کە هەبێ!"

هەر کە ئەم وشانە بێ پەروا لە زارمەوە هاتنەدەر، گێژەڵووکەیەک لە خۆیەوە پێچام، بایەکی توند لەڕەگەوە هەڵی کێشام، کوتوپڕ خۆمم لەسەر لوتکەی چیای سینا بینی، هەوا بۆنی گۆگردی لێ دەهات، لێوم کەوتە برژانەوە وەک ئەوەی لێکدا لێکدا پڕیشکی ئاگرێکی نادیاری بەرکەوێ، لە سەرەوەم ڕوانی، چ کاتێ چاو و ناخم تامی لەززەتی دیمەنێکی نائینسانیی لەو جۆرە و ئاوها هاوئاهەنگیان لەگەڵ دڵمدا نەکردبوو، دیمەنێکی بێ ئاو، بێ درەخت، بێ ئینسان و بێ ئومێد. ڕۆحی ئینسانێکی لەخۆبایی یان نائومێد دەیتوانی لێرە بەختەوەریی ڕەها بدۆزێتەوە.

لە گاشە بەردەکەی ژێر پێم ڕوانی، دوو چاڵی قووڵ لەسەر بەردەکە بوون، ئەو دووچاڵە بێ شک جێ پێی پێغەمبەرێکی قۆچدار بوون کە چاوەڕێی دەرکەوتنی شێری برسیی کردووە، چما مەگەر هەر ئەو شێرە نەبوو کە فەرمانی دابووە پێغەمبەر تا لەوێ لەسەر ئەو ترۆپکە چاوەڕێی بکات؟ دەی ئەویش چاوەڕێی دەکرد.

منیش چاوەڕێ بووم، پاڵم دا بەهەڵدێرەکەوە و بەوردی گوێم هەڵخست، لە ناکاوێکڕا گرمەی کپیی هەنگاونانی کەسێکم لە دوورەوە ژنەفت کە نزیک دەبۆوە، چیاکان لەرزین، پەڕەی کەپووم کەوتە لەرین، هەوای دەوروبەر بۆنی کەڵە بزنی لێ دەهات، لەبەر خۆمەوە گوتم:" ئەو خەریکە دێ… خەریکە دەگاتە ئێرە!" پشتێنەکەم لێ توندکرد، خۆم ئامادەی جەنگ کرد. ئای چەند ئارەزووی ئەو ساتەوەختە بووم کە لەگەڵ دەعبای برسی دارستانی ئاسماندا بکەومە زۆران، بەبێ ئەوەی دونیای بەتاڵ و دیار ببێتە بەربەستی ڕێگەم و بەلاڕێمدا بەرێت، چاوەڕێی ئەو ساتەوەختە بووم کە لەگەڵ ئەو باوکە نادیار و هەمیشە برسی و دڵپاکەدا ڕووبەڕوو ببمەوە کە فرزەندەکانی دەکاتە پڕپۆڵە و لە لێو و ڕیش و نینۆکەکانیەوە خوێن دەچۆڕێ، کە دێت ئازایانە لەگەڵیدا دەئاخڤم، لەبارەی عەزابی ئینسان و تەیر و درەخت و بەردەوە قسانی بۆ دەکەم، پێی دەڵێم بڕیاری ئێمە ئەوەیە کە نەمرین، ئەو یاداشتانەمەیەی تەسلیم دەکەم کە ئیمزای تەواوی درەخت و تەیر و گیانەوەر و ئینسانەکانی لەسەرە، یاداشتێک کە لێی نووسراوە: (باوکە ئێمە نامانەوێ بمانخۆیت!) یاداشتنامەکەی دەدەمێ، دەیدەمێ و هیچ ناشترسم!

وام دەگوت و دەپاڕامەوە و بەردەوامیش پشتێنەکەم لێ توند دەکردەوە و دەلەرزیم، لەوکاتەی کە لەوێدا چاوەڕێم دەکرد، وا پێ دەچوو بەردەکان جێگۆڕکێ بکەن، دەنگی هەناسەبڕکێیەکی توندم بیست، لەبەرخۆوە گوتم: "ئەوە… خۆیەتی… هاتووە!"

هاتمەوە سەرخۆ، بەڵام یەهووە نەبوو، یەهووە نەبوو، ئەوە تۆ بوویت باپیرە گەورە، ئەوە تۆ بوویت خوڵقاو لە خاکوخۆڵی ئازیزی کریت. لەبەر دەمما تۆی نەجیبزادە گرژ و مۆن ڕاوەستابوویت، بەڕیشە سپییە بەفرینەکەتەوە، بەلچولێوی وشکهەڵاتەی ئەستوورتەوە، بەنیگای بەرینی پڕ لە بڵێسە و باڵتەوە، ڕەگی گیای شیوەران بەتاڵە مووەکانی قژتەوە لکابوو.

لێم خورد دەبوویتەوە و لە نیگاتا هەستم دەکرد ئەم دونیایە هەورێکە ئاوس بەتەرزە و با ، ڕۆحی ئینسان هەورێکە ئاوس بەتەرزە و با ، خواوەندیش لەسەرەوە فوو بەو هەورەدا دەکا و چ ڕێیەک بۆ ڕزگاربوون نییە.

بۆ سەرێ ڕوانیم و تۆم بینی، ویستم بپرسم: "باپیرە گەورە، چما ڕاستە چ ڕێگەیەک نییە بۆ ڕزگاربوون؟" بەڵام زوبانم بەسترابوو، ویستم لێت نزیک ببمەوە، بەڵام قاچم لە دووم نەدەهات.

لەم کەین و بەینەدا دەستت ڕایەڵ کرد، وەک بڵێیی من خەریک بێ بخنکێم و تۆیش بتەوێ ڕزگارم کەیت، بەوپەڕی پەرۆشییەوە بەدەستتەوە نووسام، ڕەنگی جۆراوجۆر لەسەر دەستت بڵاوبوونەوە، وەک بڵێیی هێشتا لەساتەوەختی ڕەنگگرتنا بیت، دەستت دەسووتا ، بەدەستدان لە دەستتەوە هێزم تێ هاتەوە و توانای قسەکردنم پەیداکردەوە.

– "باپیرە گەورەی ئازیز، ئەمرکە!"

بەزەردەخەنەیەکەوە دەستت بەسەرمدا هێنا ، ئەوە دەست نەبوو ، بەڵکو ئاگرێکی ڕەنگاوڕەنگ بوو ، بڵێسە ڕۆچووە مۆخمەوە.

– "کوڕەکەم، بگەرە ئەوەی کە دەتوانیت پێی بگەیت!"

دەنگت جیددی و خەمین بوو ، وەک بڵێیی لە گەرووی قووڵی ئەرزەوە هەڵقوڵێ، دەنگت هەتا بنی مۆخم ڕۆچوو ، بەڵام کاری لەدڵم نەکرد.

هەمدیس بانگم کردیت و ئەمجارەیان بەرزتر: "باپیرە گەورە، فەرمانێکی قورستر، فەرمانێکی کریتیییانەترم پێ بسپێرە!" قسەکەم تەواو نەکردبوو کە یەکسەر بڵێسەیەکی بەلرفە هەوای شەق کرد، باپیرە گەورەی هەرگیز تەسلیم نەبوو ، بەڕەگو ڕیشاڵی شیوەرانی نووساو بەتاڵە مووەکانی قژییەوە لەبەرچاوانما مەحف بوو ، هاوارێکی لەسەر ترۆپکی کێوی سینا جێ هێشت، هاوارێکی فەرماندەرانە، فەزا هاتە لەرزە.

– "بگەرە ئەوەی کە ناتوانی پێی بگەیت!"

ڕاچڵەکیم و وەئاگابوومەوە، خۆر هەڵاتبوو ، هەستام، بەرەو دەرگاکە ڕۆیشتم و چوومە هەیوان، کەپری شەلاڵ بەبۆڵەترێ هێنامیەوە سەرخۆ، باران هێور ببۆوە، بەردەکان دەدرەوشانەوە و پێدەکەنین، فرمێسک شانی گەڵێکانی قورس کردبوو.

– "بگەرە ئەوەی کە ناتوانی پێی بگەیت!"

ئەوە دەنگی تۆ بوو باپیرە گەورە، کەسی تر شیاوی دەرکردنی ئاوها ئەمرێکی جوامێرانەی نەبوو ، چما ئەدی تۆ ژەنەراڵی نائومێد و تەسلیم نەبووی نەسلی جەنگاوەرانەی من نیت؟ ئەدی ئێمە ئەو قەومە بریندار و نەهاتیی دیوە نین، ئەو قەومە ئەقڵ سووک و گێلە نین کە چاومان لە فەرەحیی و یەقین پۆشیی تا بەسەرکردایەتی تۆ هێرش بەرەو سنوورەکان بەرین و تێکوپێکیان بشکێنین؟

خواوەند درەوشاوەترین ڕوخساری نائومێدیی و درەوشاوەترین ڕوخساری ئومێدیشە ، باپیرە گەورە.. تۆ من بەرەو ئەوسەری ئومێد و نائومێدیی بەڕێ دەکەیت، بەرەو ئەوسەری سنوورە دێرینەکان، بەرەو کوێ؟

لەدەوروبەرم ورد دەبمەوە، لەناخم ورد دەبمەوە، چاکەخوازیی حەپەساوە، ئەندازە و مادده حەپەساون، زەینی یاساساز، دەبێ هەمدیس تەشریف بێنێ تا سیستم و یاسای نوێ دارێژێ، دەبێ دونیا بەیەکپارچەییەکی شیاوتر بگات.

ئەمە ئەوەیە کە تۆ دەتەوێ، ئەمە ئەو شوێنەیە کە منی بۆ ڕەوانە دەکەیت، ئەو شوێنەیە کە هەمیشە منی بۆ بەڕێ دەکەیت، شەو و ڕۆژ گوێ قوڵاغی فەرمانت بووم، بێ ئەندازە جەنگیم تا دەستم بگاتە مەحاڵ، ئەوەم بەئەرکی سەرشانم دادەنا. تۆ دەبێ سەرکەوتن و شکستەکانم پێ بڵێیت، ئامادەباش لەبەردەمتا ڕادەوەستم و چاوەڕێم.

ئەی ژەنەراڵ، وا جەنگ لە تەواو بووندایە و منیش ڕاپۆرتی خۆم دەنێرم، گۆڕەپانی جەنگ و چۆنێتیی بەرەنگاربوونەوەم ئاوهاییە، بریندار بووم، نائومێد بووم، بەڵام ڕام نەکرد، گەرچی لەترسا ددانە چۆقەم پێ کەوتبوو ، بەڵام بەدەسەسرێکی سوور، توند توند نێوچەوانم بەست تاخوێنەکە بشارمەوە و هەمدیس بگەڕێمەوە گۆڕەپانی جەنگ.

لەحزوورتا یەکەیەکە پەڕە گرانبەهاکانی خەسڵەتی قەلەڕەشانەی ڕۆحم هەڵدەکێشم تا ئەو مشتە خاکەی تێکەڵ بەخوێن و ئارەقە و فرمێسک بووە لەشوێنی خۆیدا بمێنێتەوە، قسە و باسی جەنگەکانمت بۆ دەگێڕمەوە تا باری شانی خۆم سووک کەم، فەزیلەت و شەرم و حەقیقەت وەلا دەنێم تا باری شانی خۆم سووک کەم، ڕۆحی من لەمەخلوقەکەی تۆ (تۆلیدۆ لە تۆفان)دا دەچێت، کە بەتەرزە و هەوری ڕەش گەمارۆدرا ، دژی ڕووناکیی و تاریکیی دەجەنگێم، جەنگێکی نائومێدانە و چالاکانە، تۆ ڕۆحم دەبینی و بەبرۆ چرووپرەکانتەوە دادێیتەوە و ڕۆحم کێشانە دەکەیت و دەکەویتە داوەریی. چما ئەو پەندە جوانە کریتیییەت لەبیرە کە دەڵێ: (بگەڕێرەوە ئەو جێیەی کە تیایدا شکستت هێنا ، ئەو جێیە جێ بێڵە کە تیایدا سەرکەوتیت!) گەر دۆڕام ئەوا دەگەڕێمەوە مەیدانی شەڕ تەنانەت گەر زیاتر لە سەعاتێک عومریشم نەمابێ، گەر بردیشمەوە، ئەوا دەرکی عەرد وا لێ دەکەم تا بێم لە لاتەوە بحەوێمەوە.

بۆیە ئەی ژەنەراڵ، گوێ لە پەیامەکەم ڕادێرە و خۆت حوکم دە. باپیرە گەورە، گوێ لەقسەوباسی ژیانم ڕادێرە. گەر لە ڕیزی تۆدا جەنگیبم، گەر بریندار بووبم و نەمهێشتبێ کەسێ لە سوێی برینەکەم وەئاگابێ، ئەگەر هیچ کاتێ پاڵم بەدوژمنەوە نەدابێت، ئەوا لەدوعای خێری خۆتم بێ بەش مەکە.

باپیران

لە ناخم دەنۆڕم و هەڵدەلەرزم، باپیرانم لەباوکەوە لە ئاودا چەتەی زەریا بوون، لەسەر وشکانیش جەنگاوەر، نە ترسیان لەخودا هەبوو نە لەئینسان، لەدایکیشەوە باپیرانم جوتیارانی دڵ و دەروون پاک بوون کە بەدرێژایی ڕۆژ بەوپەڕی ڕاستگۆییییەوە لەسەر عەرد دەچەمینەوە، عەردیان تۆو دەکرد، بەدڵنیاییییەوە چاوەڕێی باران و خۆر دەبوون. درەویان دەکرد، دەمەو عەسرانیش لەسەر سەکۆی بەردەمی ماڵەکانیان دادەنیشتن، باسکیان لەنێو باسک دەنا و ئومێدیان بەخودا دەبەست. ئاگر و خاک، چۆن دەمتوانی ئەو دوو باپیرە جەنگاوەرە لە ناوەوەمڕا یەکانگیرکەم، هەستم دەکرد یەکەمین وەزیفەم ئەوەیە

پەیمانی ئاشتییان لەگەڵ مۆرکەم تا تاریکایی چڕیان لە خاچەکەم بێنمە دەرەوە و ڕۆشنایی پێ ببەخشم، ئەی مەگەر ڕوخساری خواوەندیش ئاوهایی نییە؟ ئەی مەگەر وەزیفەی ئێمەش ئەوە نییە کە بەهەڵگرتنی جێ پێکانی وی، ئەم شێوازە بەکاربەرین؟ ئاخر تەمەنی ئێمە لە نیگایەک زیاتر نییە. دەی ئەوەش بەسە.

تەواوی دونیا، بێ ئەوەی خۆی پێ بزانێ، ئەو شێوازە پەیڕەو دەکات، هەر مەخلوقێک بۆ خۆی کارگەیەکە و تیایدا خواوەند بەنهێنی خۆڵ ئامادە دەکات و ڕۆحی خۆی ئامێتەی دەکات، بەو هەنجەتەیە کە درەختەکان چرۆ دەکەن، کە ئاژەڵەکان زاووزێ دەکەن، هەر بەم هەنجەتەشە کە مەیمون پێی لە کەوشی چارەنووسی خۆی ناو توانی لەسەر دووپێ ڕاوەستێ. لەمێژووی دروست بوونی دونیاوە تا ئەمڕۆ، بۆ یەکەمین جار، ئینسان توانی بچێتە کارگەی خواوەندەوە و شان بەشانی ئەو کار بکات، هەرچی زیاتر گۆشتی جەستە بگۆڕێت بەئەڤین و ئازادیی، زیاتر کوڕی خواوەندبوون وەدی دێت.

ئاوها وەزیفەیەک سەخت و بێ کۆتاییە، من سەراپای عومرم جەنگیوم و هێشتاکەش هەر دەجەنگم، بەڵام ئاسەوارێک تاریکایی لەدڵمدا ماوە، جار جارە سەرلەنوێ زۆرانگرتن دەست پێ دەکاتەوە. باپیرانم لە باوکەوە زۆر بەتوندی ڕەگیان لەمندا داکوتیوە، بەردەوام شێوەیان دەگۆڕدرێ، بۆیە زەحمەتە بتوانم لەتاریکیی ڕەهادا ڕوخساریان لەیەکتر جیاوەکەم، لە گەڕانمدا بەدوای دۆزینەوەی یەکەمین باپیرەی ترسناک لە ناخمدا، هەرچی زیاتر بچمە پێشێ و بەنێو چینەکانی عەردی ڕۆحمدا - تاک، نەتەوە، ئینسانییەت - ڕۆچم، ترسی پیرۆز زیاتر بەسەرما زاڵ دەبێ و داگیرم دەکات، سەرەتا ڕوخسارەکان لەشێوەی ڕوخساری برا یان بابدا دەردەکەون، پاشان کە زیاتر بۆ نێو قوڵایی دادەبەزم، لە کەلەکەمەوە، باپیرەیەکی کوڵکنی شەویلە زل دەردەپەڕێ.

برسی و تینوو، هاوار دەکا و خوێن بەری چاوانی گرتووە، ئەم باپیرەیە دەعبایەکی زەبەلاح و ناقۆڵایە و دراوەتە من تا بیکەمە ئینسان، لەو مۆڵەتەدا کە بۆم تەرخان کراوە هەوڵ دەدەم بیکەمە مەخلوقێکی باڵاتریش لەئینسان. چەند سامناکە! لە مەیموونەوە بوون بەئینسان و لە ئینسانەوە بوون بەخواوەند!

شەوێکیان لەگەڵ هاوڕێیەکدا بەسەر شاخێکی بەرزەوە بووین، بەفرێکی زۆر باری بوو، ڕێمان وێڵ کرد، تاریکی گەمارۆی داین، هەورێ بەئاسمانەوە نەبوو، مانگی چواردە بەخامۆشی بەژوور سەرمانەوە شۆڕ ببۆوە، لەبەرزایی شاخەکەوە تا پێدەشت، بەفر بەڕەنگێکی شینی کاڵ دەدرەوشایەوە، بێدەنگییەکی ترسناک و شپرزەو تاقەت پڕووکێن باڵی کێشابوو، هەڵبەت هەزاران ملیۆن ساڵ لەمەوبەریش، شەوانی بەمانگ شۆڕاو هەروەک ئەمشەو بوون، بەرلەوە خواوەند بێدەنگییەکی ئاوها تاقەت پڕووکێنی پەیدا کرد و قوڕی گرت بەدەستەوە تا ئینسان دروست بکات.

چەند هەنگاوێک پێش هاوڕێکەم کەوتم، زەینم سەرەسوورێیەکی سەیری پێ کەوتبوو، وەک سەرخۆشێک لەترم دەدا، وا پێ دەچوو لەسەر ڕووی مانگ بڕۆم یان بەسەر عەردێکی دێرین و چۆڵ، بەڵام زۆر ئاشناوە بم، عەردێک بەرلەوەی ئینسان پێی بخاتەسەر. کوتوپڕ لەپێچێکی دووری پێدەشتەکەی نزیک کۆتایی دۆڵەکەوە، ڕۆشنایی چرامان بینی، هەڵبەت ئەوێ گوندێکی چکۆڵە بوو کە هێشتا خەڵکەکەی نەنوستبوون. لەو ساتەدا حاڵەتێکی سەیر گرتمی، حاڵەتێ کە تا ئێستاش لە وەیادهێنانەوەیدا

لەرز دام دەگرێ. ڕاوەستام، مشتم هێنایەوە یەک و بەرەو ڕووی پێدەشتەکە گوڕم دایە خۆم، بەتووڕەیییەکی شێتانەوە هاوارم کرد: "هەمووتان دەکوژم!"

ئەو دەنگە وشک و شکاوە دەنگی من نەبوو، بەبیستنی ئەو دەنگە هەموو ئازای جەستەم لەترسا کەوتە هەڵلەرزین، هاوڕێکەم بەرەو لام ڕای کرد، بەنیگەرانییەوە دەستی گرتم و پرسی: "چیت دەوێ؟ دەتەوێ کێ بکوژیت؟" ئەژنۆم سڕ ببوو، کوتوپڕ هەستم بەماندوویییەکی زۆر کرد، بەڵام بەبینینی هاوڕێکەم هاتمەوە سەرخۆ، لەژێر لێوەوە گوتم: "من نەبووم، من نەبووم، کەسێکی تر بوو!"

کەسێکی تر بوو! بەڵام ئاخر کێ بوو؟ هیچ کاتێ ناخم ئاوها قووڵ و ئاشکرا نەکەوتبووە ڕوو، لەو شەوەوە بەدوا، مەزەندەی ساڵانی لەوەوبەرم بووە یەقین: ناخی ئێمە، چین بەچینی ناخی ئێمە پڕە لەتاریکیی، پڕە لە دەنگی وشک و شکاو، پڕ لە دەعباگەلی کوڵکنی برسیی. کەواتە بەم شێوەیە، هیچ شتێ لەبەین ناچێ؟ چما ناشێ لەم دونیایەدا هیچ شتێک لەبەین نەچێ؟

برسێتیی، تینوێتیی و یەکەمین عەزاب، تەواوی شەوان و مانگانی بەر لەهاتنی ئینسان، مادامەکی زیندووین، هاوشانی ئێمە درێژە بەژیان و برسێتیی دەدەن و شان بەشانی ئێمە ئامێز بۆ تینوێتیی و عەزاب دەگرنەوە، بەبیستنی هاوارێکی سامناک کە لەهەناومدا هەڵم گرتووە، ترسێکی گەورەم لێ دەنیشێ، مانای وایە هەرگیز ڕزگارم نابێ؟ چما ئایا ناخم پاکژ نابێتەوە؟

ناوبەناو بانگێکی شیرین لەقوڵایی دڵمەوە بەرز دەبێتەوە، پێم دەڵێ: (مەترسە من یاسا دادەڕێژم و نەزم بەرقەرار دەکەم، من خواوەندم، ئیمانت هەبێ!) بەڵام یەکسەر لە قولێیی بوونمەوە گرمەیەکی قایم هەڵدەستێ و ئەو بانگە لەگوێدا شیرینە دەشارێتەوە: (ئەی خۆپەرست، من یاساکانت بەتاڵ دەکەمەوە، نەزم و نیزامت بەیەکدا دەدەم و تۆیش نابووت دەکەم، من بێ سەروبەرەییم!)

دەڵێن: جارێکیان خۆر لەکاتی ڕۆیشتنیدا ڕادەوەستێ تا گوێ لەدەنگی گۆرانیی چڕینی کیژۆڵەیەک ڕادێرێ، خۆزیا ئەم قسەیە ڕاست دەبوو، چ دەبوو گەر زەرووڕەت بەسیحری کیژۆڵەیەکی گۆرانیبێژ ڕەوتی ڕێڕۆشتنی خۆی گۆڕیبا؟ چ دەبوو گەر بمانتوانیبا بەگریان و پێکەنین و گۆرانیی یاسایەکمان خولڤاندبا تا نەزمێکمان لەسەر ڕووی بێ سەروبەرەیی بەرقەرار کردبا! چ دەبوو گەر بانگی لەگوێدا شیرینی ناخی ئێمە بیتوانیبا هەراو هوریای داپۆشیبا! کاتێ سەرخۆش سەرخۆشم یان تووڕەم، یاخود کاتێ دەست بەجەستەی ئەو ژنەدا دەهێنم کە خۆشم دەوێ، یاخود کە ناعەدالەتیی دەست دەنێتە گەرووم و لەیاخیبوون لەخواوەند و ئەهریمەن و خەلیفەکانی خواوەند و ئەهریمەن کۆڵ دەدەم، لەسەر ڕووی عەرد هاواری ئەو پەیکەرانە دەبیستم کە بەرەو دەرگاکە هوروژم دێنن و دەیانەوێ بیشکێنن، دەیانەوێ هەمدیس بەرەو ڕووناکیی بکەونە خۆ و جارێکی تر چەک هەڵگرنەوە، هەرچۆنێ بێت، من ئاخرین و ئازیزترین نەسلم و ئەوانیش جگە لە من چ ئومێد و پەناگەیەکی دی شک نابەن، تەنها لە ڕێگەی منەوەیە کە دەتوانن تۆڵە بکەنەوە یان لەزەت وەرگرن یاخود بڕەنجێن، گەر من تیاچم، ئەوا ئەوانیش لەگەڵ مندا تیادەچن. کاتێ دەخرێمە گۆڕەوە، سوپایەک پەیکەری کوڵکن و خەڵکی ڕەنجدیدەش لەگەڵ مندا دەخرێنە گۆڕەوە، ڕەنگە لەبەر ئەوەبێ کە ئاوها ئازارم دەدەن و ئاوهاش بەپەلەن، دەشێ لەبەر ئەوەبێ کە جحێڵێیم بەو شێوەیە نائارام و

نیگەران و سرک بووە.

ئاخر ئەوان بێ ئەوەی نرخ بۆ ڕۆحی خۆیان یان ئەوانی تر دانێن، کوشتوکوشتاریان کرد و کوشتوکوشتاریان لێ کرا. بەهەمان بێزاریی لەڕادەبەدەرەوە ڕقیان لە مردن و ژیانیان خۆشدەویست، وەک دێو دەیانخوارد و وەک وشتر دەیانخواردەوە، کاتێکیش مەسەلە مەسەلەی جەنگبا، ئەوا جەستەی خۆیان لەژن نێزیک نەدەخستەوە.

هاوینان هیچیان نەدەپۆشی و زستانانیش فەرەنجییان لەبەردەکرد، هاوین و زستان بۆنی نێرە ئاژەڵیان لێ دەهات. هێشتا هەست دەکەم خوێنی باپیرەم بەشادەمارما دەگەڕێ، بڕوام وایە لەناو هەموویاندا، وی لەهەموویان زیاتر ئامادەیی لە دەمارەکانما هەیە. باپیرەم نێوەڕاستی سەری دەتاشیی، پەڕۆیەکی چنراوی لەپشتی سەرەوە دەپێچا، دەستی تێکەڵاو کردبوو لەگەڵ چەتەی زەریایی دوورگەکان و هێرشی بۆ زەریا ئازادەکان دەبرد، ئەوان مۆڵگەی خۆیان لە دوورگە لاکەوتەکانی (گرابۆسا)، لەگۆشەی خۆرئاوای کریت دامەزراندبوو، لەوێوە چارۆکەیان هەڵدەدا و هێرشیان دەکردە سەر ئەو کەشتییانەی کە بەزەریادا ڕەت دەبوون، هەندێ لەو کەشتییانە خەڵکانی موسوڵمانیان بەرەو مەککە دەبرد، هەندێکی تر مەسیحییەکانیان بەرەو مەرقەدی موتەهەر، دزەکانی زەریا، نەعرەتەیان دەکێشا و خۆیان دەگەیاندە کەشتییەکە، ڕوحمیان بەموسوڵمان و مەسیحییەکان نەدەکرد، بەشیشی ئاسن پیرەمێردەکانیان دەکوشت، جحێڵەکانیان بەدیل دەگرت، سواری ژنەکانیش دەبوون و ئەوجا هەمدیس بۆ پەناگەکانیان دەگەڕانەوە. کە دەگەڕانەوە سمێڵیان بۆنی ژنی لێ دەهات و خوێن لە سمێڵیانەوە دەچۆڕا، زوربەی کات هێرشیان دەبردە سەر ئەو کەشتییانەی کە لەخۆرهەڵاتەوە دەهاتن و بارەکانیان داوودەرمان و عەتر بوو، پیرەمێردان هێشتا چیرۆکێکیان لەیادە کە جارێکیان سەراپای دوورگەی کریت بۆنی دارچین و میسکی گرتبوو، لەبەرئەوەی باپیرەم کەشتییەکی پڕ داوودەرمانی بەتاڵان بردبوو، کاتێ چ ئیستیفادەیەکی لێ نەکردبوو، ئەوسا هەمووی بەناوی دیاری بۆ کچەزا و کوڕەزاکانی لە ئاواییەکانی کریت هەناردبوو.

ماوەیەک لەوەوبەر، کاتێ پیرەمێردێکی سەد ساڵەی خەڵکی کریت ئەو ڕووداوەی بۆ گێڕامەوە، بێ ئەندازە وروژام، ئاخر من بێ ئەوەی بزانم بۆچیی، بەردەوام حەزم کردووە لە سەفەرەکانما شووشەیەک دارچین و چەند دەنکە میسکێک لەگەڵ خۆمدا ببەم و لەسەر مێزی نووسین لەبەردەمی خۆمدا دایاننێم.

بەگوێڕادێران بۆ دەنگە پەنهانەکانی ناخم، دەمتوانی لە بری زەین جێ پێی خوێن هەڵگرم، بەیەقینێکی عاریفانەوە دەگەیشتمە دوورترین سەرەتای باپیرانم، دواتر ئەم یەقینە نهێنیی ئامێزە لەشوێنی خۆیدا و بەنیشانەی بەڵگەدار، لەژیانی ڕۆژانەدا ڕەنگی دایەوە، گەرچی سەرەتا ئەو نیشانانەم بەتشتی ڕێکەوت دەزانی و گرنگیم پێ نەدەدان، بەڵام دواتر بەئاوێتەکردنی دەنگە ئاشکراکانی دونیا و دەنگە نائاشکراکانی ناخم توانیم ڕۆ بچمە قوڵایی تاریکی زەینمەوە، دەرگاکە بکەمەوە و بنۆڕم.

لەو لەحزەیەوە کە بینیم، ڕۆحم پێی گرت، ئیدی وەک ئاو هەڵنەدەکشا و دانەدەچوو، بەڵکو بەدەوری ناوکێکی تەنکدا ڕوخسارێک دەنەخشی، ڕوخساری ڕۆحم.

بەدرێژایی ڕێگە هەمیشە گۆڕاوەکان، لەبری ئەوەی یەکەم جار بەڕاست و دواتر بەچەپدا بڕۆم، تا بۆم

دەرکەوێ کە نەوەی کام ئاژەڵی دڕندەم، بەدڵنیاییەوە چوومە پێش، لەبەرئەوەی ڕوخساری ڕاستەقینەی خۆمم دەناسی و دەشمزانی تاکە وەزیفەم چییە. تاکە وەزیفەم ئەوەبوو ئەو ڕوخسارە بەتەواوی حەوسەڵە و ئەڤین و سەلیقەیەکەوە کە لە توانامدا هەبوو بدۆزمەوە، بیدۆزمەوە یانی چیی؟ واتە بیکەمە بڵێسە و بەر لەمردن فرسەتێ بقۆزمەوە و ئەو بڵێسەیە بکەمە ڕووناکیی، تا کە مردم شتێکم لێ نەمێنێتەوە بۆ ئیزراییل بیبات، لەبەرئەوەی گەورەترین ئامانجم ئەوەبوو جگە لەچەند پارچە ئێسکێ شتێکی تر بۆ مەرگ جێ نەهێڵم. تاقە شتێ کە بەزۆریی بۆ گەیشتنە ئەو یەقینە یارمەتی دام، خاکێ بوو کە باپیرانی بابم لەوێدا لەدایک ببوون.

نەسەبی بابم دەچێتەوە سەر گوندێک بەناوی (بەربەری) کە دوو سەعاتێک لە (میگالۆکاسترۆ)وە دوورە، کاتێ لەسەدەی دەیەمدا (نیفوروس فۆکاس)ی ئیمپراتۆری بیزانس، (کریت)ی لەعارەبەکان پاک کردەوە، ئەو عارەبانەی کە لەچەند گوندێکدا لەکوشتن ڕزگاریان ببوو، لە زیندانی ئاخنین و ئیدیی ئەو گوندانە ناونران (بەربەری)، لە گوندێکی وەک ئەو گوندانەدا بوو کە باپیرانی بابم ڕیشەیان داکوتی. هەموو ئەوانە سروشتی عارەبانیان هەیە، ئەوان وەک عارەبان لە خۆبایی، کەللە ڕەق، کەم دوو، زاهید و گۆشەگیرن.

سالانێکی درێژ ڕق و ئەڤین لەدڵیاندا دەهێڵنەوە و دەم هەڵناهێننەوە، کوتوپڕیش شەیتان دەچێتە بن کلێشەیان و لەتووڕەییەکی شێتانەدا دەتەقنەوە، نیعمەتی گەورە لای ئەوان ژیان نییە، بەڵکو ئاشووب و شەڕە، ئەوانە خەڵکانی باش و میهرەبان نین. تۆماریان پڕە لەشەڕ و ئاشوب، نەک بۆ خەڵک بەڵکو بۆ خۆیان، دێوێک لەناوەوەڕا دەستی ناوەتە بینەقاقایان، لە پێناوی ڕزگاریی و ڕاکردن لە دەستی تاسان و ئارامیی دەبنە چەتەی زەریا، یان لەوپەڕی سەرخۆشیدا دەمارێکی خۆیان دەبڕن، یاخود ئەو ژنە دەکوژن کە خۆشیاندەوێ، نەبا ببنە دیل و کۆیلەی، یان وەک من، منی نەوەی بێ جەوهەریان هەوڵ دەدەن تاریکیی بکەنە ڕۆح. ئەرێ چما من دەمەوێ باپیرە دڕندەکانم بکەمە ڕۆح؟ واتە ڕاگرتنیان لەبەردەم ئەو ئەزموونە دژوار و بالایەدا، واتە مەحفبوون و نابووتکردنیان.

هێشتا دەنگی نهێنیی تر، بەرەو لای باپیرانم دەمبەن، هەر کاتێ بەدارخورمایەک دەگەم لەشادیدا دڵم ڕادەچڵەکێ، وەک بڵێیی دڵم بەرەو زێدی خۆی بگەڕێتەوە، زێدێکی قاقڕو خۆڵاوی قەراخ بیابان کە خورما تاکە زینەتی بەنرخیەتی. جارێک کە بەسواری حوشترەوە چووبوومە بیابانی عارەبستان، وردبوومەوە لە شەپۆلی لمی بێ سنوور و نائومێدی بەردەمم. لمی زەرد و خاکی وەنەوشەیی لەکاتی دەمەو عەسراندا و بێ ئاسەوار لە شەودا، سەرمەستییەکی سەیر لەخۆیەوە پێچام، دڵم دەتگوت مێیە شەهێنێکە کە بەرەو هێلانەکەی خۆی دەگەڕێتەوە، هێلانەیەک کە هەزاران ساڵ لەوەوبەر جێی هێشتووە، دڵم کەوتە هاوار.

سەردەمێک تاک و تەنها لە کوختێکی لاکەوتەی نزیک گوندێکی گریکستاندا ڕۆژگارم دەگوزەراند، بەقەولی زاهیدێکی بێزانسیی (شوانی با) بووم، بەمانایەکی تر واتە خەریکی شیعر نووسین بووم، ئەو کوختە چکۆڵەیە بەدرەختی زەیتون و کاج شاردرابۆوە، زەریای بێ سنوور و شینی (ئیژە) لەنێوان پەلکی

درەختەکانەوە دەبینرا، کەسێک لەوێوە ڕەت نەدەبوو، (فلۆرۆس)ی شوانی سافیلکە و کراس چڵکن بەڕیشە ڕەنگ خورماییەکەیەوە، هەموو بەرەبەیانییەک بەمەڕەکانیەوە دەهات، شووشەیەک شیر و هەشت هێلکەی کوڵاو و تۆزێک نانی بۆ دەهێنام و دەڕۆیشت، کە دەیبینیم سەرم بەسەر پەڕە قاقزاندا شۆڕکردۆتەوە و خەریکی نووسینم، دەکەوتە سەرلەقاندن و دەیگوت: "گەورەم.. خودا بمانپارێزێ، ئەم هەموو نامە نووسینە بۆچی؟ ئەرێ هیلاک نابیت؟" دوای ئەو قسانە دەیدایە قاقای پێکەنین. ڕۆژێکیان بەپەلە بەلای کوختەکەدا ڕەت بوو، هێند بێ میزاج و تووڕەبوو کە تەنانەت سڵاویشی نەکرد، بانگم کرد: "فلۆرۆس.. چ بووە؟"

دەستە زللەکەی تەکاندا و گوتی: "گەورەم.. جا چ نەبووبێ؟ ئەسڵەن دوێنێ شەو خەو نەچۆتە چاوم، چما ئەی تۆ گوێت لەهیچ نەبوو؟ ناشێ هەستی ژنەفتنت لەدەس دابێ؟ نەفرەت لەو شوانەی سەر شاخ، بیری چووە زەنگۆڵەکانی گەلەکەی میزان کا، ئیتر چۆن بتوانم خەوم لێ بکەوێت!"

– "فلۆرۆس.. ئەدی ئەلعان بۆکوێ دەڕۆی؟"

– "هەڵبەت دەڕۆم زەنگۆڵەکان میزان کەم تا بنووم!"

ئێوارەیەک کاتی شێو، چووم خوێدانەکە بێنم، لەو کاتەدا تۆزێ خوێ ڕژایە سەر عەردەکە، دڵەکوتێم پێ کەوت، بەپەلە چەمیمەوە و زەررە زەررە کەوتمە کۆکردنەوەی خوێکە، لە ناکاوێکڕا بەخۆدا هاتمەوە و بەخۆم گوت ئەرێ ئەوە چ دەکەم؟ ئەم هەموو نیگەرانییە بۆ تۆزێ خوێی ڕژاو لەبەر چیی؟ چ نرخێکی هەیە؟ هیچ!

گەر لەسەر ڕووی لمیش بکەوتمایە گەڕان، دەمتوانی نیشانەی تر بدۆزمەوە کە بمباتەوە لای باپیرانم، ئەو نیشانانەش ئاگر و ئاو بوون.

کاتێ سەرنج دەدەم ئاگر لەخۆڕا دەسووتێ، لەجێگەکەم ڕادەپەڕم و دەیکوژێنمەوە، لەبەرئەوەی ناخوازم فەنابوونی ببینم، کاتێ دەبینم بەلوعەی ئاو کراوەتەوە و نە سەتڵێکی لێ پڕ دەبێ، نە ئینسانێک لێی دەخواتەوە و نە باخێکی پێ ئاو دەدرێ، هەڵدەسم و دەیگرمەوە.

من تەواوی ئەو شتە سەیر و سەمەرانەم تەجرەبە کردووە، بەڵام هیچ کات ئەو شتانەم بەئاشکرایی بەزەینمەوە گرێ نەداوە تا یەکانگیرییە نهێنیی ئامێزەکەیان هەڵگۆزم، دڵم بەرگەی بەهەدەر ڕۆیشتنی ئاو و ئاگر و خوێی نەدەگرت، هەر کاتێ دارخورمایەک دەبینم دەخرۆشێم، کاتێک پێ دەنێمە بیابانێکەوە حەزناکەم لێی بێمە دەرەوە، بەڵام زەینم چوونە پێشتری پێ ناسەلمێنرێ. ئاوها ساڵانێکی زۆر ڕەت بوون، بەڵام لە کارگە تاریکەکەی ناوەوەمرا، ئەو ویستە بەنهێنیی سەرگەرمی کار بوو، تەواوی ئەو ڕووداوە بەیاننەکراوانە بەنهێنیی لەناخمدا گرێ دەدران، کاتێ لەپاڵ یەکدا ڕیزبوون، هێواش هێواش مانایەکیان بینییەوە. ڕۆژێکیان کە لەشارێکی گەورەدا بێ مەبەست هەنگاوم دەنا و بیرم لەو مانایە نەدەکردەوە، کەچیی دۆزیمەوە، خوێ، ئاگر، ئاو.. دار و نەداری بیابانن. هەر بەڕاست یەکێ لە باپیرانم لە ناخمدایە، کاتێ دەبینێ خوێ و ئاگر و ئاو بەهەدەر دەڕۆن، ئیدی هەڵدەسێتە سەر پێ و یارمەتیم دەدات.

ئەو ڕۆژە لەو شارە گەورەیەدا، باران دەباری. بیرم دێ کیژێکم بینی چووبووە ژێر میچی دەرگای

ماڵێکەوە، چەپکی چکۆڵەی گوڵە وەنەوشەی دەفرۆشت، وەنەوشەکان تەڕ ببوون، ڕاوەستام و لەکیژۆڵەکەم ڕوانی، بەڵام زەینم ئارام و خۆشحاڵ، لەوپەڕی بیاباندا پیاسەی دەکرد.

دەشێ هەموو ئەو شتانە وەهم بن، نیگەرانییەکی نهێنیی ئامێز بن بۆ شتە غەریب و دوورەکان، دەشێ تەواوی ئەو ڕووداوانەی کە ژماردمن سەیر نەبن، یان خاوەن ئەو مانایە نەبن کە من پێیان دەدەم. بەڵێ بۆی هەیە، لەگەڵ ئەو هەموو فرتوفێڵە ڕێکخراو و پەروەردەکراوەدا، ئەم فریوەش (گەر بکرێ پێی بگوترێ فریو)، فریوی ئەوەی کە لە دەمارەکانما دوو جۆر خوێن دێن و دەچن، خوێنێکی گریکیی لە دایکمەوە و خوێنێکی عارەبیش لە بابمەوە، کاریگەرییەکی باش و بەسەمەریان لە مندا هەبووبێ و هێز و لەزەت و توانایان پێ بەخشیبم. هەوڵی من بۆ ڕێکخستنی ئەو دوو خوێنە دوژمن بەیەکە، ئامانج و هاوسەنگیی بەژیانم بەخشیوە، ئەو لەحزەیەی کە گومانی شاراوەی ناخم بووە یەقین، ئیدی دونیای دەوروبەرم ڕێکخرا و بەدۆزینەوەی ڕەچەڵەکی دووڕەگی باو و باپیرانم، ژیانی ناوەوە و دەرەوەم هێدیی بۆوە. بەو جۆرە و ساڵانی دواتر، ئەو نەفرەتە شاراوەیەی کە بەرامبەر بابم هەستم پێ دەکرد، دوای مردنی بووە ئەڤین.

باوک

بابم بەدەگمەن قسانی دەکرد، قەت پێنەدەکەنی، قەت خۆی هەڵنەدەقورتانە شەڕو دەمەقاڵێوە، تەنێ هەندێ جار نەبێت ددانی جیڕ دەکردەوە یاخود مشتی دەهێنایەوە یەک. گەر بەڕێکەوت بایامێکی ڕەقی بەدەستەوە با، ئەوا لەنێو پەنجەکانیدا دەیگوشی و خرمەی لێ هەڵدەسان. جارێکیان کاتێ بینی کابرایەکی تورک پاوانێکی ناوەتە کۆڵ مەسیحییەک و وەکی گوێدرێژ باری کردووە، چاوی پەڕییە پشتی سەری و بۆ کابرای تورک چوو، ویستی پڕ جنێوی کا، بەڵام دەمی بۆ هەڵنەهاتەوە. لەبەر ئەوەی نەیدەتوانی ئەو شتە بهێنێتە سەر زوبان کە دەیویست بیڵێ، ناچار وەک ئەسپ حیلاندی. ئەو کاتە من مناڵ بووم و لە ترسا هەڵلەرزیم و تەماشای ئەو دیمەنەم کرد، ڕۆژێکی تر پاش نیوەڕۆ لەکۆڵانێکی باریکەوە ڕەت دەبوو تا بۆ نان خواردن بگەڕێتەوە ماڵەوە، لەو کۆڵانەدا دەنگی قیژەو هاواری ژنان و زرمەی داخستنی دەرگای ژنەفت، بینی تورکێکی بەدخووی شمشێر بەدەست سەری خستۆتە سەر مەسیحییەکان و شەڕیان پێ دەفرۆشێ، کە بابمی بینی، یەکسەر هێرشی بۆ برد، دونیا گەرم و بابیشم کە تازە لە ئیش گەڕابۆوە، حەوسەڵەی شەڕی نەبوو، هات بەخەیاڵیدا ڕاکا و لە کۆڵانێکی ترەوە بگەڕێتەوە ماڵ، کەسیش ئاگادار نەبوو، بەڵام کارێکی لەو جۆرە بۆ وی شوورەیی بوو، بۆیە کراسەکەی بەری داکەند و لە مشتیەوە ئاڵاند، ڕێک لەو لەحزەیەدا کە کابرای تورک شمشێرەکەی هەڵبڕیی، ئەم بۆکسێکی توندی لە ورگی وەشاند و تەختی عاردەکەی کرد، پاشان نوشتایەوەو شمشێرەکەی لەدەستی کابرای تورک دەرهێنا و ڕێی ماڵەوەی گرتەبەر. دایکم کراسێکی پاکی بۆ هێنا، جەستەی بابم شەڵاڵی ئارەقە ببوو، منیش (وابزانم تەمەنم نزیکەی سێ ساڵانێک بوو)، لەسەر کورسییەک دانیشتبووم و لێی ورد بوومەوە، هەڵم لەسینگە توکنەکەیەوە هەڵدەسا، دوای ئەوەی کراسەکەی گۆڕی و وشک بۆوە، شمشێرەکەی لەپاڵ مندا لەسەر کورسییەکە دانا، ئەوجا ڕووی کردە دایکم و گوتی: "کاتێ مناڵەکەت گەورە بوو چووە

مەکتەب، ئەم شمشێرەی بدەرێ تا وەک قەڵەمدایان بەکاری بێنێ!"

بیرم نایەت قسەیەکی خۆشم لە بابم بیستبێت، تەنها یەک جار نەبێ. ئەو کات گەرمەی شۆڕش بوو، لە (ناکسۆس) بووین و لەقوتابخانەیەکی فەرەنسایی دەمخوێند کە قەشەگەلی کاسۆلیک مەزەب بەڕێوەیان دەبرد، من لەو قوتابخانەیەدا خەڵاتی زۆرم وەرگرتبوو، خەڵاتەکان کتێبی ئەستوور بوون بەبەرگی تەجلیدکراوی ئاڵتونیی ڕەنگەوە، لەبەرئەوەی نەمدەتوانی هەموو کتێبەکان هەڵگرم بابم نیوەی لەگەڵدا بۆ هەڵگرتبووم، هەوڵی دەدا ئەو لەزەتە بشارێتەوە کە هەستی پێ دەکرد، لەزەتی ئەوەی کە کوڕەکەی سەرشۆڕی نەکردووە، کاتێ گەیشتینەوە ماڵ، زاری هەڵهێنایەوە، بەدەنگێکی نەوازشئامێز و لە کاتێکدا کە سەیری نەدەکردم گوتی: "ئافەرین، کریتت سەرشۆڕ نەکرد!"

بەڵام هەر زوو بەخۆیدا هاتەوە، پێ دەچوو دەربڕینی ئەو هەستی میهرەبانییە فریوی دابێ، بۆیە تەواوی ئەو ڕۆژە مۆنی کرد و تەماشای نەکردم.

کاتێ خزم و هاوسێیان هاتبان بۆ ماڵمان و دەستیان بەپێکەنین و قسان کردبا، زۆر خەتەر بوو گەر لەو کاتەدا دەرگا کرابایەوە و بابم خۆی کردبا بەژووردا، ئیدی یەکسەر قسە و پێکەنین نەدەما و بێدەنگییەکی قورس باڵی بەسەر ژوورەکەدا دەکێشا، سلاوێکی ساردوسڕی دەکرد و لە جێگا هەمیشەییەکەی خۆی، لە گۆشەیەکی قەنەفەکە و لەبەر پەنجەرەی بەر هەیوانەکەدا دادەنیشت، چاوانی دەبڕییە عەردەکە، کیسە تووتنەکەی دەکردەوە و سیغارێکی دەپێچایەوە و یەک حەرفی لە زار نەدەهاتە دەر، میوانەکانیش دەکەوتنە ئحم ئحم کردن و پاککردنەوەی قوڕگیان، بەدزییەوە تەماشای یەکتریان دەکرد و دوای تاوێ هەڵدەستان و خۆیان دەگەیاندە دەرگاکە و ئاودیو دەبوون.

بابم ڕقی لە قەشەگەل بوو، هەرکاتێ قەشەیەکی لە کۆڵان دیبا، نیشانەی خاچی دەکێشا تا جادووی ئەو ڕێکەوتە شوومە بەتاڵ کاتەوە، خۆ گەر قەشەی بەستەزمان لە ڕووی ئەدەبەوە گوتبای:

(بەیانیت باش قارەمان میخایل!) ئەوا بابم لە وەڵامدا دەیگوت: (بەنەفرەتم کە!) بۆ ئەوەی خۆی لە شەڕی بینینی قەشەگەل بەدوور بگرێ، هەرگیز بەشداری لە ڕێوڕەسمی شێوی ڕەبانیدا نەدەکرد، بەڵام ڕۆژانی یەکشەمووان، دوای تەواوبوونی نوێژ و پاش ئەوەی هەمووان کلێسایان جێ دەهێشت، ئەوجا دەچووە ژوورێ و بەرامبەر پەیکەرەکەی قەدیس (میناس)، مۆمێکی دادەگیرساند. ئاخر بابم قەدیس (میناس)ی لە هەر مەسیح و مەریەمێکی پاکیزەی تر زیاتر دەپەرست، چونکە قەدیس (میناس) قارەمانی (میگالۆ کاسترۆ) بوو.

قورسایی سەر دڵی لانەدەچوو، باشە بۆچی؟ ئاخر بابم تۆکمە و لەشساخ بوو، کاروبارەکانی بەباشیی بەڕێوە دەچوون، چ شکایەت و گلەیی لە ژن و منداڵەکانی نەبوو، خەڵکیی ڕێزیان دەگرت، خەڵکانی دەستکورت لەکاتی ڕەتبوونیدا، لەبەری هەڵدەسانە سەرپێ و دەستیان بۆ بەسینگەوە دەگرت و بە(قارەمان میخایل) بانگیان دەکرد، ڕۆژی جەژنی پاک، مەتران بۆ کۆشکی ئەسقەفیی داوەتی دەکرد و پاش ڕێوڕەسمی زیندوو بوونەوە و شان بەشانی ڕیش سپییانی شار، قاوە و کێکی تایبەت بەجەژنی بۆ دادەنرا و هێلکەی ڕەنگکراوی پێشکەش دەکرا، ڕۆژی یانزەی نۆڤەمبەریش، ڕۆژی قەدیس (میناس)،

لەبەر دەرگای ماڵەوە ڕادەوەستا و کاتێ کەژاوەکە بەبەردەمیدا تێدەپەڕی، دۆعای دەخوێند، بەڵام هێشتا هەر دڵی بەهیچ نەدەکرایەوە.

ڕۆژێکیان قارەمان (ئەلیاس)ی خەڵکی (میسارا)، ئازایەتیی دایە بەر خۆی و لێی پرسی: "ئەرێ قارەمان، بۆچی هەرگیز خەندە بەسەر لێوتەوە نابینرێ؟" بابیشم کە فیلتەری سیغارەکەی لەدەمیدا دەجوو، تف کردەوە و گوتی: "قارەمان ئەلیاس، ئەدی تۆش پێم بڵێ بۆچی قژقرە ڕەنگی ڕەشە؟"

بیستم ڕۆژێکی تر بەخزمەتکارەکەی قەدیس میناسی گوتبوو: "تۆ دەبا باوکمت بینیبا. باوکم دێوێک بوو بۆ خۆی، من لە چاو ئەودا چیم؟ مشتێ پووش و پەڵاشم!" ئاخر باپیرەم بەپیریی و کوێریشەوە چەکی هەڵگرت و بەشداری لە شۆڕشی ساڵی ١٨٧٨دا کرد، دایە شاخ تا بجەنگێ، بەڵام تورک گەمارۆیان دابوو، بەئەڵقەی گوریس گرتبوویان و ئەوجا لە دەرەوەی دەیری (ساوا تیانا)دا سەریان بڕیبوو. ڕەهبانەکان کەللەسەرەکەیان لەمیحرابەکەدا دانابوو، ڕۆژێکیان لەمیانەی پەنجەرە بچووکەکەی کلێساوە کەللەسەرەکەم بینی، دەبریسکایەوە و بەزەیتی پیرۆزی چرای نەزرکراو چەورکرابوو. تیغی شمشێر بەقووڵایی بڕیبووی!

لە دایکمم پرسی: "دایکە، باپیرەم شێوەی چۆن بوو؟"

– "هەر عەینەن بابت.. نەختێک ئەسمەرتر!"

– "ئیشی چ بوو؟"

– "جەنگ!"

– "ئەی لە ئاشتیدا خۆی بەچییەوە خەریک دەکرد؟"

– "سەبیلێکی درێژی قانگ دەدا و لە کێوەکانی دەنۆڕیی!"

سەبارەت بەعیبادەتی تافی جحێڵیی پرسیارێکی ترم کرد: "ئەدی هاموشۆی کلێسای دەکرد؟"

– "نا. بەڵام سەرەتای هەموو مانگێک قەشەیەکی لەگەڵ خۆیدا دەهێنایەوە ماڵەوە و داوای لێ دەکرد بپاڕێتەوە کە کریت هەمدیس دەس باتەوە چەک، کە بێ ئیش دەبوو دەکەوتە بیانووگرتن، کاتێ هەمدیس چەکی هەڵگرتەوە، لێم پرسی: (باوکە، لە مردن ناترسی؟) بەڵام ئەو نەک وەڵامی نەدامەوە، بەڵکو هەر ئاوڕیشی لێ نەدامەوە.

کە گەورەتر بووم، ویستم لە دایکم بپرسم: "دایکە.. باپیرەم چ ژنێکی خۆشدەویست؟" بەڵام شەرمم کرد ئەو پرسیارە بکەم و ئیدی قەت پەیم بەوە نەبرد. بەڵام هەڵبەت زۆر ژنی خۆشویستووە، لەبەر ئەوەی کاتێ تورک کوشتیان و کەسوکارەکەی باوڵەکەیان کردبۆوە، سەرینێکیان تێدا دۆزیبۆوە کە پڕی ببوو لە تاڵە پرچی ڕەش و زەرد.

دایک

دایکم ژنێکی ئیماندار بوو، سەیرم لێ دێ چۆن توانیویەتی بێ ئەوەی دڵی برەنجێ ماوەی پەنجا ساڵ لە

پاڵ شێرێکدا بنوێ، دایکم وەک خاک بەحەوسەڵە و ئارام و میهرەبان بوو، باو و باپیرانم لە دایکەوە خەڵکانی جوتیار بوون، لەسەر ڕووی خاک دەنووشتانەوە، بەخاکەوە لکابوون، دەستوپێ و زەینیان لێوڕێژ بوو لە خاک، عاشقی عەرد بوون و ئومێدیان بەعەردەوە گرێ دابوو، نەوە بەنەوە ئەوان و عەرد ببوونە یەک. لە ڕۆژانی وشکە ساڵییدا ئەوانیش وەک عەرد لە تینوواندا ڕەش دادەگەڕان، هەر کە پەڵەشی دەدا، ئێسکیان دەکەوتە گۆرانی و وەک نەی دەئاوسا، کاتێ بەگاسن زەوییان دەکێڵا، لەسەر سینگ و ڕانیان هەمدیس شەوی عەروسییان تەجروبە دەکردەوە.

ساڵی دووجار، لەجەژنی پاک و کریسمێسدا، باپیرەم لەگوندەکەی خۆیانەوە کە زۆر دوور بوو، بەرەو میگالۆکاسترۆ دەهات تا کچ و کچەزاکانی ببینێ، پێشتر حیسابی ئەوەی دەکرد کەی بێت و لە دەرگا بدات کە زاوا دێوەکەی لە ماڵ نەبێ. باپیرەم پیرەمێردێکی چوست و چالاک و تۆکمە بوو، قەت نەچووبووە لای سەرتاش، چاوانی شین و دەم بەپێکەنین و دەستەکانی زل و زبر، کاتێک دەستی بەسەر سەر و بەجەستەمدا دەهێنا، پێستی لەشم وەخووروو دەکەوت، دایمەی خواش پۆتینی ڕەشی لەپێ دەکرد و جلکە شینە تایبەتییەکەی ڕۆژانی یەک شەمموانی دەپۆشی، دەسەسرێکی سپیشی هەبوو کە خاڵی شینی تێدابوو، بەردەوامیش هەمان دیاریی لەگەڵ خۆیدا دەهێنا، ئەویش بەچکە بەرازێکی برژاوی پێچراوبوو لە توێکڵە لیمۆوە، کاتێک سەرەکەی لادەبرد، بۆنێکی خۆش بەهەموو ماڵەکەدا بڵاو دەبۆوە، باپیرەم بەجۆرێک بەچکە بەرازە برژاوەکە و توێکڵی لیمۆکەی ئاوێتەی یەک دەکرد، کە دواتر بەبۆنکردنی بەچکە بەرازی برژاو و چوونە نێو باخی لیمۆوە نەمدەتوانی ئەو ساتانە وەیاد نەهێنمەوە، یادی پێکەنینە خۆشەکەی و بەچکە بەرازە برژاوەکەی دەستی. من بەو یادەوەرییە دڵخۆشم. چونکە مادامەکی زیندووم، ئەوا ئەویش بەزیندوویی لەیادەوەریمدا دەمێنێتەوە، گەرچی ئێستا کەسێ لەم دونیایەدا ئەو بەیاد ناهێنێتەوە، بەڵام ئێمە بەیەکەوە دەمرین. ئەو باپیرەیەم یەکەمین کەسێ بوو هانی دام ئارەزووی مەرگ نەکەم تا مردووەکانی ناخم نەمرن، لەو ڕۆژانە بەدواوە زۆر لە ئازیزان هەڵخزان، نەک بۆ ناو گۆڕ، بەڵکو بۆ ناو یادەوەریم. من ئێستا دەزانم کە مادامەکی زیندووم، ئەوا ئەوانیش بەزیندوویی لە یادەوەریمدا دەمێننەوە.

کە باپیرەم وەیاد دێنمەوە بڕوام بەخۆ زیاتر دەبێ و دڵنیا دەبم لەوەی کە دڵم دەتوانێ بەسەر مەرگدا زاڵ بێ، لە تەمەنما کەسێکی ترم نەبینیوە ڕوخساری هێندەی ڕوخساری وی نورانیی و میهرەبان بێ، پێ دەچوو ڕوخساری ڕۆشنایی چرای شوکرانەبژێریی بێ، یەکەم جار کەهاتە ماڵەوە و بینیم، هەر لەخۆمەوە هاوارێکم کرد. بەو جلکە تایبەتییەی یەکشەمموان و پشتێنە سوورەکەیەوە، بەسیمای ناسک و تریفە ئامێزیی و ڕەوتاری شاد و شەنگیەوە، لە ڕۆحی ئاو دەچوو، یان ڕۆحی عەرد کە لەو کاتەدا لە باخەکان هاتبێتە دەر، ئاخر باپیرەم بۆنی گژوگیای تەڕی لێ دەهات.

کیسە توتنەکەی دەردەهێنا و سیغارێکی دەپێچایەوە و پێی دەکرد و دوای مژێک بەخۆشحاڵیی و ئاسوودەییەوە لە کچ و کچەزا و ماڵەکەی دەنۆڕی، ناوبەناویش زاری هەڵدەهێنایەوە و لەبارەی مایینەکەیەوە دەدوا کە جوانوویەکی هێناوەتە دونیا، لەبارەی باران و تەرزەوە، لەبارەی

کەروێشکەکانییەوە دەدوا کە زوو زوو زازوزێ دەکەن و زیان لە بێستانەکەی دەدەن. من لەسەر ڕانی دادەنیشتم، دەستم لە پشتییەوە دەئالان و گوێم ڕادەدێرا، دونیایەکی نەناسراو لەزەینمدا ڕادەخرا، کێڵگەکان، شەستە باران، کەروێشکەکان. لە خەیاڵمدا دەبوومە کەروێشکێک و دزەم دەکردە بێستانەکەیەوە و شێلمەکانیم دەکرۆژت.

دایکم حاڵوئەحواڵی خەڵکی گوندی لێ دەپرسی، چما گوزەرانیان چۆنە و ژیان چۆن بەسەر دەبەن، ئایا هێشتا زیندوون؟ باپیرەم هەندێ جار وەڵامی دەدایەوە: زیندوون، مناڵیان خستۆتەوە و بەخۆشیی ژیان دەگوزەرێنن. هەندێ جاریش لەبارەی مەرگی خەڵکانێکی ترەوە دەدوا: فڵان کۆچی کردووە، عەمری بۆ ئێوە جێ هێشتبێ! وەک ئەوەی لەبارەی لە دایکبوونەوە بئاخڤێ، ئارام و بەهەمان سۆز لە بارەی مەرگەوە دەدوا، پێ دەچوو باسی سەوزایی و کەروێشک بکات. دەیگوت: "کەنیشکم.. ئەویش کۆچی کرد، بەخاکمان سپارد، پرتەقاڵێکیشمان نایە دەستی تا بیداتە ئیزرایل، ڕاسپاردەشمان بۆ خزمانمان لە هادیس(*) پێدا نارد، سوپاس بۆ خودا، هەموو شتێ بەباشی بەڕێوەچوو." پاشان مژێکی لەسیغارەکەی دەدایەوە، دوکەڵ لە کەپوویەوە دەهاتە دەرێ و زەردەخەنەی دەهاتێ.

ساڵانێک لەوەوبەر ژنەکەی مردبوو، هەر کاتێ باپیرە بهاتبا بۆ ماڵمان، ژنەکەی وەیاد دەهێنایەوەو چاوانی پڕ دەبوون لە فرمێسک، ژنەکەی لە کێڵگەکەی و مایینەکەی خۆشتر دەویست و ڕێزی لێ دەنا. گەرچی بەهەژاریی ژنی هێنابوو، بەڵام بەهیممەت و هەوڵ و کار توانیبووی ژیانی دامەزرێنێ، باپیرەم دەیگوت:" ئەگەر ژنێکی باشت هەبێ، هەژاریی و ڕووت و ڕەجاڵیی چ نین!" ئەو ڕۆژانە بەپێی دابونەرێتە دێرینەکان، لەگوندەکانی کریت عادەت وابوو کاتێک پیاو لەکێڵگە دەگەڕایەوە، ژنەکەی ئاوی بۆ گەرم دەکرد و پێوپلی مێردەکەی دەشت، دەمەو عەسرێک کاتێ باپیرەم شەکەت و ماندوو دەگەڕێتەوە، لە حەوشە دادەنیشێ و ژنەکەی بەلەگەنێ ئاوی گەرمەوە دێت لەبەردەمیدا لەسەر ئەژنۆ دادەنیشێ تا پێوپلی خۆڵاوی باپیرەم بشوات، باپیرەم تاوێ لێی ورد ببۆوە و سەرنجی دابوو دەستوپلی ژنەکەی بەهۆی ئیشەوە قڵێشاوە و سەریشی خەریکە سپی دەبێ، لەژێر لێوەوە گوتبووی: "ئەم ژنەم پیر بووە و پرچەکانی لە ماڵی مندا سپیی بوون!" ئیدی هەستی دڵسۆزیی بەرانبەر ژنەکەی هانی دەدا لەگەنە ئاوەکە بنێتە ئەو لاوە و بڵێ: "ژنەکە، ئیتر تۆ لەم سەعاتەوە پێوپلم ناشۆیت، خۆ تۆ کۆیلەی من نیت، تۆ ژنی من و خانمی منیت!"

گوێم لێ بوو ڕۆژێکیان گوتی: "هەرگیز ژنەکەم دڵی عاجز نەکردووم، تەنها یەک جار نەبێ. هیوادارم خودا ڕۆحی غەرقی ڕەحمەت کات." هەناسەیەکی هەڵکێشا و بێ دەنگ بوو، دوای ساتێ لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "هەموو ڕۆژ دەمەوعەسران لەبەر دەرگای ماڵەوە دەوەستا و چاوەڕێی دەکردم تا لە کێڵگە دەگەڕامەوە، کە دەیبینیم ڕای دەکرد، ئەشیاکانی لێ وەردەگرتم و پاشان پێکەوە دەچووینەوە ماڵەوە. بەڵام عەسرێکیان بیری چوو، ڕای نەکرد بەپیرمەوە، ئەو مەسەلەیە دڵی ئێشاندم." خاچی کێشا

(*) هادیس: شوێنی مردووان لە ئەفسانەکانی گریکدا.

و لەژێر لێوەوە گوتی: "خودا گەورەیە، من هیوام بەخودایە دەیبەخشێ." ئەوجا بەچاوانێکی درەوشاوەوە سەیرێکی دایکمی کرد و زەردەخەنەیەکی هاتێ.

جارێکیان لێم پرسی: "باپیرە، مەگەر لە کوشتنی بەچکە بەراز بێزار نەبوویت؟ کاتێ دەیانخۆیت هیچ بەزەییت پیایاندا نایەتەوە؟"

لەکاتێکدا کە لەپێکەنینا خەریک بوو دەکەوت بەپشتا، وەڵامی دایەوە: "ئەدی کوڕەکەم چۆن، خودا دەزانێ بەزەییم پیایاندا دێتەوە، بەڵام چ بکەم، گۆشتی ئەو بەچکە بەرازە نارەسەنانە زۆر خۆش و بەتامە!" هەر کاتێ ئەو جوتیارە گۆنا سوورە پیرە وەیادی خۆ دێنمەوە، باوەڕم بەخاک و ڕەنجی ئینسان لەسەر خاک زیاتر دەبێ، ئاخر ئەو یەکێکە لەو پایانەی کە شانیان ناوەتە بەر دونیا و ناهێڵن بنەوێ.

بابم تاقە کەسێک بوو خۆشیی بەو باپیرەیەم نەدەهات، کاتێک باپیرەم دەهات بۆ ماڵمان و لەگەڵ مندا دەدوا، بابم بێزار دەبوو، وەک ئەوەی بترسێ کە نەبا خوێنم ئاڵوودە بێت، کاتێکیش سفرەی کریسمیس و جێژنی پاک ڕادەخرا، دەمی لە گۆشتی بەچکە بەرازی برژاوەوە نەدەدا، وای پیشان دەدا بەبۆنەکەی دڵی تێکەڵدێ، لەسەر سفرەکە دەکشایەوە و سیغارێکی پێدەکرد تا ئەو بۆنە ناخۆشە لەکەپوویدا بڕەوێنێتەوە، هەرگیز قسەشی نەدەکرد، تەنها جارێکیان نەبێ دوای ڕۆیشتنی باپیرەم برۆی گرژ کرد و بەتووڕەییەوە لەبەرخۆوە گوتی: "وای لەچاوی شین!" دواتر تێگەیشتم کە بابم زیاتر لەهەر شتێکی تر لە دونیادا، ڕقی لە چاوی شین بوو، دەیگوت: "شەیتان چاو شین و قژی زەردە!"

کاتێ بابم لەماڵ نەدەبوو، ماڵەکە لەوپەڕی ئارامیی و هێمنیدا بوو، زەمەن چەند خێرا و بە چ خۆشحاڵییەکەوە بەنێو باخچەی حەوشەکەماندا ڕەت دەبوو. کەپری مێو، گوڵی ئەکاکیای بەرز و بۆنخۆش لەگۆشەی حەوشەدا، ئینجانەی ڕێحان و مەعدەنووس، گوڵە یاسەمینی عارەبیی لەگۆشەی ئینجانەکانا، دایکم لەبەر پەنجەرەکەدا دادەنیشت و گۆرەوی دەچنی، سەوزەی پاک دەکرد، قژی خوشکە چکۆڵەکەمی دادەهێنا یان لەسەر ڕانی ڕایدەژاند، منیش لەسەر چەرپاکەم دادەنیشتم و لە دایکم دەنۆڕی، کە دەنگی پێی ڕێبوارانم لەدەرەوە دەژنەفت و بۆنی خاکی شێدار و گوڵە یاسەمینەکانم هەڵدەمژت، ئێسکی سەرم هاواری دەکرد و دەکەوتە سەر پشت تا پێشوازیی لەو دونیایە بکات کە هاتبووە نێو جەستەمەوە.

ئەو ساتانەی لەگەڵ دایکما دەمبردنە سەر، تژیی بوون لە ڕەمز و ڕاز، وی لەسەر کورسییەک لەبەر پەنجەرەکەدا و منیش لەسەر چەرپاکەم بەرامبەری یەک دادەنیشتین، هەستم دەکرد سینگم لەمیانەی بێدەنگیدا، لێوڕێژ دەبێ لە دڵنیایی، وەک بڵێی فەزای نێوانمان شیر بێ و من مەمک بمژم.

بەژوور سەرمانەوە، دار ئەکاکیا هەڵکشابوو، کاتێ ئەو درەختە گوڵی دەگرت، حەوشی ماڵەکەمان پڕ دەبوو لە بۆنێکی خۆش، وای کە خونچە زەرد و بۆن خۆشەکانیم خۆشدەویست! دایکم خونچەکانی لەنێو باوڵ و جلی ژێرەوە و کراسەکانمان دەنا، ئیدی تەواوی تافی منداڵیم بۆنی ئەکاکیای گرتبوو.

قسانمان دەکرد و ماوەیەکی درێژ لەگەڵ یەکدیدا دەدواین، گا دایکم لەبارەی باوکی و گوندەکەیەوە دەدوا، گا منیش چیرۆکی ئەو قەدیسانەم بۆ دەگێڕایەوە کە خوێندبوومنەوە، لە زەینی خۆدا تشتی زیادەم بەو حەکایەتانەوە دەنا، ئەزموونی شەهیدەکانم پێ زۆر نەبوو، بۆیە ئەزموونی ترم پێوە دەلکاندن، کاتێ

دایکم دەیدایە پڕمەی گریان، بەزەییم پێیدا دەهاتەوە، لەسەر ڕانی دادەنیشتم و دەستم بەسەریدا دەهێنا و دڵنەواییم دەکرد.

– "دایکە، ئەوان چوون بۆ بەهەشت، خەفەت مەخۆ، ئەلعان لەژێر درەختگەلی پڕ لە خونچەدا پیاسە دەکەن، لەگەڵ فریشتاندا دەئاخڤن، ئازارەکانیان بیرچۆتەوە، یەکشەمووان جلکی ئاڵتوونیی دەپۆشن، کڵاوی سووری گوڵنکەدار دەکەنە سەر و بۆ دیداری خواوەند دەڕۆن."

دایکم فرمێسکەکانی دەسڕی، تەماشای دەکردم و زەردەخەنەی دەهاتێ، وەک ئەوەی بپرسێ: "بەڕاست.. وایە؟" دەتگوت کەناریی ناو قەفەسەکە گوێی لە دەنگمان بووە، بۆیە گەرووی درێژ دەکرد و بەنەشوەیەکی مەستانە دەیچریکاند، وەک بڵێی لە بەهەشتەوە دابەزیبێ، بۆ چەند ساتێک قەدیسەکانی تەنها جێ هێشتبێ و بۆ شادومانکردنی خەڵکی سەر عەرد بۆ ئێرە دابەزیبێ.

دایکم و ئەکاکیا و کەناریی لە زەینمدا بەجۆرێکی تۆکمە و نەمر پێکەوە گرێ دراون، هەرگیز ئەکاکیایەکم بۆن نەکردووە، یان چریکەی کەنارییەکم نەژنەفتووە بێ ئەوەی هەست بەوە نەکەم کە دایکم لە گۆڕەکەیدا – لەناخمدا – ڕادەبێتەوە و لەگەڵ بۆنی عەتر و ئاوازی کەناریدا یەکانگیر دەبێ.

قەت نەمبینیبوو دایکم پێبکەنێ، ئاخر ئەو تەنها زەردەخەنە لەسەر لێوی دەنەخشی، بەچاوانێکی ئارام و میهرەبانەوە دەیڕوانییە هەمووان. لە ماڵەوە وەک ڕۆحێکی میهرەبان دەهات و دەچوو، بێدەنگ هەموو خواستەکانمانی جێبەجێ دەکرد، پێ دەچوو ڕەحمەت و توانایەکی ئەفسانەیی لە دەستەکانیدا بێت کە ئاوها خێرخوایانە ویستە ڕۆژانەییەکانی بەئەنجام دەگەیاند، کاتێ بەهێمنیی دیقەتیم دەدا، بەخۆم دەگوت ڕەنگبێ ئەم دایکەی من (نەریدی)(*)یەک بێ کە لە ئەفسانەی پەرییەکانا هەیە، ئیدی ئەندێشە لەزەینی منداڵیمدا دەکەوتە جووڵە:

گوایە بابم شەوێکیان بەکەناری ڕووبارێکدا ڕەت دەبێ، دایکم دەبینێ لەژێر تریفەی مانگدا سەما دەکات، شاڵاوی بۆ دەبات و دەستماڵەکەی دەفڕێنێ، ئیدی دەیهێنێتە ماڵەوە و دەیکات بەژنی خۆی. وا هەنووکەش دایکم بەدرێژایی ڕۆژ لە ماڵەکەدا دێ و دەچێ تا دەسماڵەکەی بدۆزێتەوە و بیکاتەوە سەری و هەمدیس ببێتەوە بەنەریدی و ئۆغر کاتەوە. من لە هاتوچوونی دایکم لەماڵەکەدا ورد دەبوومەوە، لەکردنەوەی سنووق و باوەڵی جلکەکان، لە بەتاڵکردنی سەتڵەکان، لە چەمینەوە بۆ سەیرکردنی ژێر تەختەنوێن، کوتوپڕ دەترسام نەبا دەستماڵە ئەفسانەییەکەی بدۆزێتەوە و جێمان بێڵێ، ئەو ترسە ساڵانێک درێژەی کێشا و برینێکی قووڵی لەسەر ڕۆحی تازە زاوم جێ هێشت، تەنانەت تا ئەلعان ئەو برینە لە جاران بەسوێترە، من بەهەمان دڵەڕاوکێ و عەزابەوە لەتەواوی خەڵکیی و ئەو ئەندێشانە دەنۆڕم کە خۆشم دەوێن، چونکە دەزانم ئەوانە بەدوای دەسماڵەکانیاندا دەگەڕێن تا هەمدیس ئۆغر کەنەوە و بڕۆن.

تەنێ یەک جارم لەبیرە کە دایکم پێکەنیبێ و چاوانی بەڕووناکییەکی سەیر پرشنگی دابێت، ئەو جارە

(*) نەریدی Nereid هەر یەک لە پەنجا حۆرییە زەریاییەکە، کیژانی (نیرۆس) خواوەندی زەریا.

دایکم وەک ڕۆژانی دەستگیرانیی یان تافی کچێنیی لەزەت لە ڕوخساریدا ڕەنگی دایەوە، ئەوەش لە یەکەمین ڕۆژی مانگی مایسدا بوو، چووبووین بۆ گوندی (فودلی)، ئەو گوندە گوندێکی پڕ لە ئاو و پڕ لە دارپرتەقاڵ بوو، ڕۆیشتبووین بۆ ئەوێ تا بابم شاهیدی غوسلّی منالّێک بێت، لەپڕا زریانێکی بەهێز هەلّی کرد، ئاسمان بووە ئاو و دەڕژایە سەر عەرد، عەردیش دەم بەپێکەنین و خۆشحاڵ جێی ئاوی لە سینەیدا دەکردەوە، زریانەکە ڕیش سپییانی گوند و ژنان و کچانیانی ڕاونایە ژوورێکی گەورەی ماڵی خاوەن ئاهەنگەکەوە، باران و هەورە برووسکە لەپەنجەرە و لەدرزی دەرگاکەوە دزەیان دەکردە ژوورێ، هەوا بۆنی خاک و نارنجی لێ دەهات، هەر شەراب و عارەق و مەزەش بوو پەیتا پەیتا دەهێنرانە ژوورێ و دەبرانە دەرێ، خەریک بوو شەو دادەهات، چراکان پێکران، پیاوان زەوق گرتنی، ژنان چاوانی سەربەرەوژێریان هەلّبڕی و وەک کەو کەوتنە قاسپەقاسپ، لە دەرەوەش خواوەند لە گرمە گرمی خۆی بەردەوام بوو، تا دەهات گرمەی هەور قایمتر دەبوو.

کۆلّانە باریکەکانی گوند ببوونە جۆگە، بەرد بەنێو ئەو جۆگانەدا تلی دەدا و دڕندانە پێدەکەنی، خواوەند ببووە زریان و عەردی لە ئامێز دەگرت، ئاودێریی دەکرد و تول بڕیی دەکرد.

بابم ڕووی کردە دایکم، یەکەم جار بوو ببینم بابم ئاوها بەسۆز و میهرەبانییەوە لە دایکم بنۆڕێ، یەکەم جار بوو جۆرە چێژێ لەدەنگی بابمدا ببیەم. بەدایکمی گوت: "مارگی... گۆرانیی بێژە!"

مۆلّەتی دایە دایکم گۆرانی بلّێ! لەکوێش؟ لەبەردەم نامەحرەمدا، من نازانم بۆچی لە خۆمەوە ڕقم هەستا، شپرزە هەستام و بەرەو لای دایکم ڕام کرد، وەک بلّێیی بمەوێ لە شتێکی بپارێزم، بەلّام بابم پەنجەی نایە سەر شانم و داینیشانم. ئیدی ڕوخساری دایکم درەوشایەوە، وەک بلّێیی هەموو ئەو باران و هەورە برووسکەیە ئەویان لە ئامێز گرتبێ، سەری هێنایەوە دوا، یادم دێ کەزییە شەبەقڕەنگەکەی کوتوپڕ لێک جوێ بوونەوە و بەسەر شانیدا بۆ سەر سمتی پەخش بوون.

دەستی کرد بەگۆرانیی چڕین، خودایە... چ گۆرانییەک؟ قووڵ، شیرین، پۆشراو بەسایەیەک لە خەم، تژیی لە سۆز، هەروا کە چاوە نیوەکراوەکانیشی لەسەر بابم بوو، گۆرانییەکی چڕیی کە هەرگیز یادم ناچێتەوە، ئەو کات تێنەگەیشتم ئەو گۆرانییە بۆچی و بۆ کێ دەلّێ، بەلّام کە گەورە بووم لەوە گەیشتم. وای کە دەنگە خۆشەکەی لێوڕێژ بوو لە چ خرۆشانێک:

کاتێ تۆ پیاسە دەکەیت

سەیرم لێ دێت چۆن شەقامەکان ناپۆشرێن بەخونچە و

تۆیش نابیتە هەلّۆیەکی باڵ زێڕین!

بۆ خۆ دوور ڕاگرتن لە سەیرکردنی بابم، بۆ خۆ پاراستن لەبینینی دایکم، لە شوێنێکی ترم دەنۆڕی، بەرەو لای پەنجەرەکە ڕۆیشتم و نێوچەوانم نووساند بەشووشەی پەنجەرەکەوە و سەیری ئەو شەستە بارانەم دەکرد کە خاک دەینۆشیی. زریان بەدرێژایی ئەو ڕۆژە وچانی نەدا، شەو باڵی بەسەردا کێشابووین، دونیای دەرەوە تاریک داهات، ئاسمان و عەرد تێکەلّاوی یەکدی بوون، هەردووکیان ببوونە قوڕ، چرای زیاتر پێکران، هەمووان بەرەو لای دیوارەکان هاتن، مێز و کورسییەکان هێنرانە لاوە تا جێگە بێتەوە،

جحێلّ و پیر دەیانویست سەما بکەن، کەمانچەژەن لەناوەڕاستی ژوورەکەدا لەسەر چوارپایەیەکی بلّند دانیشتبوو، کەمانچەکەی وەک شمشێرێک بەدەستەوە گرت، لەژێر لێوەوە بەیتێکی چڕی و پاشان دەستی بەژەنین کرد، ئیدی پێکان وەخوورو کەوتن و ناوقەدەکانیش کەوتنە جوولّە، ژنان و پیاوان سەیری یەکتریان کرد و هەستانە سەرپێ. یەکەمین کەسێ هاتە مەیدانی سەما، ژنێکی ڕەنگ پەڕیو و باریکەلە بوو کە تەمەنی چل سالّێک دەبوو، لێوە نارنجییەکەی بریقەی دەدایەوە بەڕەنگی توێکلّە گوێز و پرچە شەبەقڕەنگەکەشی دەدرەوشایەوە بەزەیتی گەلّای داردێمشت. هەر کە ئاوڕم دایەوە و ئەو ژنەم بینی، ترس دایگرتم، نوورێکی خەمین و شین لەژێر چاوانیدا دەواری هەلّدابوو، کوتوپڕ ڕەشایی چاوانی پرشنگی دا، یان با بلّێم: هەلّایسا، وا هات بەخەیالّمدا تەماشای من دەکات، لە ترسانا چمکی کراسەکەی دایکم گرت. هەستم کرد ئەو ژنە دەیەوێ قۆلّم بگرێ و لەگەلّ خۆیم بەرێ.

پیرەمێردێکی کەتە و ڕیش بزنیی، هاواری کرد: "بارەکەلّلا سورمێلینا!" وای گوت و ئیدی چووە بەردەم سورمێلینا، دەستەسڕە ڕەشەکەی دەرهێنا، چمکێکی دایە دەستی وی و چمکەکەی تری بەدەستی خۆیەوە گرت، پاشان دووقۆلّی کەوتنە سەما، سەریان بۆ سەرەوە و جەستەیان وەک دوو مۆم قیت و قینج ڕاگرتبوو. ئیدی ئاوها خۆیان بەدەستی سەما سپارد.

سوورمێلینا قاپقاپی تەختەیی لەپێدا بوو، بەهەموو هێزی خۆی، پاژنەی قاپقاپەکەی دەدا بەئەرزی ژوورەکەدا و تەواوی مالّەکەی هێنابووە لەرە، گرێی سەرپۆشە سپێکەی کرایەوە و ملوانکە لیرەکەی، کە گەردن و سەرسینگی ڕازاندبۆوە وەدیارکەوت، پەڕەی کەپووی دادەخرا و دەکرایەوە و بۆنی هەوای هەلّدەمژت، هالّاوی هەناسەی پیاوان گەمارۆی داو بەدەوریدا شەپۆلیان دەدا، ئەژنۆکانی نوشتانەوە، سووڕایەوە، خەریک بوو بکەوێ بەسەر ئەو پیرەمێردەدا کە لەبەردەمیدا سەمای دەکرد، بەلّام یەکسەر بەپێچدانی سمتی لەبەردەمیدا بزربوو، پیرەمێردی سەماکەریش وەک ئەسپ دەیحیلاند، هەر بەحەواوە ژنەی دەگرتەوە، بەلّام ئەو هەمدیس لە باوەشی هەلّدەخزایەوە، ژنە و پیرەمێرد گەمەیان دەکرد، یەکدییان ڕاودەنا، هەورە گرمە و باران نەمان، دونیا بارگە و بنەی پێچایەوە و جگە لەو ژنە (سورمێلینا) کە سەمای دەکرد، چ شتێکی تر بەسەر هەلّدێرەوە نەما. ئیدی کەمانچەژەن خۆی بەسەر چوارپایەکەوە بۆ ڕانەدەگیرا و هەستایە سەرپێ، کەمانچەکەی وەک بونیادەم هەناسەی هەلّدەکێشا و هاواری دەکرد، خۆی لەگەلّ سووڕانەوەی پێیی سورمێلینادا یەکانگیرکرد، ڕوخساری پیرەمێرد ڕەنگی دڕندەی لێ نیشتبوو، تا بناگوێیی سوور هەلّگەڕابوو، لێوەلەرەی پێ کەوتبوو، لەژێر چاوەوە لەژنەکەی دەنۆڕی، هەستم دەکرد کە هەر ئەلعان هەلّدەکوتێتە سەر ژنە و لەتوپەتی دەکات، پێم وابوو کابرای کەمانچەژەنیش هەمان هەستی هەیە، لەبەرئەوەی یەکسەر مۆسیقاکەی بڕی، سەما تەواوبوو، هەردوو سەماکەرەکە لەجوولّە کەوتن، ئارەقە لەتەواوی جەستەیانەوە دەچۆڕا، پیاوان بەرەو لای پیرەمێرد ڕایان کرد، بردیانە ئەولاوە و بەعارەق کەوتنە شێلانی، ژنەکانیش دەوری سورمیلینیایان دا تا پیاوان نەیبینن، منیش کە هێشتا منداڵ بووم، لەنێو ژنەکانا شوێنێکم بۆ خۆم کردەوە، ژنەکان ڕێیان دام سەیرکەم، سوخمەکەیان لە مەمکۆلّانی کردبۆوە، ئاوی نارنجیان بەمل و ژێر باڵ و هەنییەیدا دەپرژاند، ئەویش چاوانی لێکنابوو، زەردەخەنەی دەهاتێ.

ئەمە ئەو کاتە بوو کە سەما و سورمیلینا و ترس، یاخود سەما و ژن و مەرگ لە ناخمدا ئامێتە و یەکانگیری یەکدیی بوون، چل ساڵ دواتر، لە بانیژەی بەرزی هۆتێلی (ئۆرینت) لە (تفلیس)، ژنێکی هیندوستانیی سەمای دەکرد، ئەستێرەکان بەژوور سەریەوە دەدرەوشانەوە، بانیژەکە تاریک و چرایەکی لێ هەڵنەکرابوو، دە دوانزە کەسێ بەدەوری ئەو ژنەدا ڕاوەستابوون، جگە لە ڕووناکیی کزی سیگارەکانیان هیچی تر دیارنەبوو، ژنە هیندوستانییەکە لەژێر قورسایی زێڕ و زیو و گوارە و خاڵخاڵی زێڕیندا، بەترسێکی پەنهان و لەسەرخۆ سەمای دەکرد، وەک بڵێی بەلێواری هەڵدێرێکەوە لەگەڵ خواوەنددا سەما بکا و گەمانی لەگەڵدا بکا، دەهاتە پێشەوە، دەکشایەوە، سەری دەکردە سەری و لە تەواوی ئەو ماوەیەشدا هەموو گیانی لە ترسا هەڵدەلەرزی تا نەبا هەڵدێرێ. ناو بەناو بێ جووڵە لەجێیی خۆیدا ڕادەوەستا. قۆڵ و باسکی وەک مار لەیەک دەئاڵاند و دەکرانەوە و لەهەوادا لەگەڵ یەکدیدا جووت دەبوون، ڕوناکیی سیگارەکان کوژانەوە و لەپانتایی شەودا جگە لەو سەماکەرە و ئەستێرەکانی ژوور سەری شتێکی تر دیارنەما، ئەستێرەکانیش بێ جووڵە کەوتنە سەما، ئێمە هەناسەمان لەخۆ بڕیبوو. کوتوپڕ ترسێک دایگرتم، چما ئایا ئەوە ژنێک بوو کە لەسەر لێواری هەڵدێر سەمای دەکرد؟ نا، ئەوە ڕۆحی خودی ئێمە بوو کە گەمەی ئەڤینی بەمەرگ دەدۆڕان!

کوڕ

هەر شتێ بهاتبایە زەینی منداڵیمەوە، هێند بەتاسەوە ئامێزم بۆ دەکردەوە و هێند بەقووڵیی لە زەینمدا تۆمار دەبوو، کە ئەلعانیش لە تافیی پیرییدا لە وەیادهێنانەوەی ماندوو نابم، یەکەمین ئاشنایەتیم لەگەڵ زەریا و ژن و ڕەنگ و بۆنی دونیادا بەبێ کەم و زیاد وەیاد دێنمەوە.

دوورترین یادەوەری ژیانم ئەمەیە: هێشتا بەتەواوی نەمدەتوانی بەپێوە خۆڕاگرم، بەگاگۆڵکێ بەرەو دەرگای حەوشە دەڕۆیشتم و لە ترس و پەرۆشییەوە سەرم بۆ فەزای کراوەی حەوشە درێژ دەکرد، تا ئەو کاتە تەنها لە شووشەی پەنجەرەوە تەماشای دەرەوەم کردبوو، شتێکی وام نەدیتبوو، بەڵکو تەنها سەرنجم دابوو. بەڵام ئیدی وا بۆ یەکەمین جار دونیام دەبینی، خودایە چ دیمەنێکی سەرسووڕهێن بوو! باخچەی حەوشەکەمانم بێ سنوور دەهاتە پێش چاو، ویزە ویزی هەزاران مێشهەنگی نەبینراو لە فەزادا دەهاتە گوێ، بۆنێکی سەرخۆشکەر دەگەیشتە لووت و گەرمای خۆریش چڕ هەر وەکی هەنگوین بوو، دەتگوت فەزا تژییە لەشمشێر و لەنێو شمشێرەکانا دەعباگەلی درێژ و فریشتەئاسا، بەباڵە ڕەنگاوڕەنگ و بێ جووڵەکانیانەوە بەرەو لام دێن. لەترسا هاوارێکم کرد، چاوانم پڕ بوون لە فرمێسک و دونیا لەبەر چاواندا بزر بوو.

ڕۆژێکی تر دێنمەوە یاد کە پیاوێکی ڕیش قرژ بوو لە باوەشی گرتم و بردمی بۆ بەندەر، کە نزیک بووینەوە دەنگی ئاهونباڵەی بوونەوەرێکی دڕندەم ژنەفت، پێ دەچوو بریندار بێ، یان بیەوێ بمانتۆقێنێ، بەترسەوە خۆم ڕاپسکان و لەباوەشی پیاوەکە خۆم خستە خوارەوە و وەک مەلێک زیکاندم، دەمویست بگەڕێمەوە، کوتوپڕ بۆنی تیژی خڕنووک و قیر و لیمۆی گەنیو گەییبە کەپووم.

ناخم بۆ هەڵمژتنی ئەو بۆنە کرایەوە، لەنێو باسکی تووکنی پیاوەکەدا کەوتمە خۆڕاپسکان، تا لەپێچی شەقامێکدا هەموو زەریای کەفچڕێن ڕژایە ناخمەوە، زەریایەکی شین، پڕ لە هاوار و بۆن (چ بوونەوەرێکی سەیر بوو! چ تەڕ و تازەییەک بوو! چ دیمەنێکی بێ سنوور بوو!) سەرم تژیی بوو لە پێکەنین و خوێ و ترس.

ژنێکی هاوسێمان بەیاد دێنمەوە کە ناوی (ئانیکا) بوو، تازە بووک و تازە دایک، ژنێکی شۆخ و نازدار، کەزیی کاڵ و درێژ و چاو گەورە، ڕۆژێکیان دەمەو عەسر لەحەوشە یاریم دەکرد، وا بزانم تەمەنم سێ ساڵان بوو، باخچە بۆنی هاوینی لێ دەهات، ئانیکا نوشتایەوە و لەباوەشی گرتم و لە ئامێزیدا دانام، منیش پێڵووم لێکنا و سەرم لەنێو مەمکۆڵانی نا و بۆنی جەستەیم هەڵمژت: هاڵاوی بۆنێکی گەرم و چڕی شیر و ئاوێتە بەئارەقە لەجەستەی نۆبووکەوە هەڵدەسا، بەنەشوەیەکی هاوئامێزییەوە ئەو هاڵاوەم ڕژانە ناخمەوە، کوتوپڕ سەرم گێژی خوارد و لەهۆش خۆ چووم، ئانیکا لەشەرمدا سوور هەڵگەڕا، لەنێوان دوو ئینجانەی گوڵە ڕێحاندا دانام، ئیدی لەوە بەدوا هەرگیز لە باوەشیدا داینەدەنیشانم، بەڵکو تەنها بەچاوە گەورەکانی سەرنجی نەوازشئامێزی لێ دەدام و زەردەخەنەی دەهاتێ.

شەوێکیان هاوین لەحەوشە لەسەر کورسییە چکۆڵەکەم دانیشتبووم، بیرم دێ کاتێ سەرم هەڵبڕیی، بۆ یەکەمین جار ئەستێرەکانم بینی، هەستامە سەرپێ و لە ترسا هاوارم کرد: "بڵێسە.. بڵێسە...!" دەتگوت ئاگر لە ئاسمان هەڵایساوە و جەستەی چکۆڵەم کەوتۆتە بەر مەترسیی شاڵاوی ئاگرەوە.

ئاوها بوو یەکەمین ڕووبەڕووبوونەوەم لەگەڵ عەرد و زەریا و ژن و ئاسمانی پڕ لە ئەستێران، ئەلعانیش لەقووڵترین ساتەکانی ژیانمدا، ئەم چوار توخمە ترسناکە بەهەمان تاسەی تافی منداڵیمەوە تەجروبە دەکەم، لە خواستی هەمدیس تەجروبەکردنی ئەم توخمە ترسناکانە (بەهەمان ترس و سەرسوڕمان و پەرۆشیی تافی منداڵیم)ەوەیە کە ئەوڕۆ دیسان ئەوانە بەقووڵی لەجەستە و ڕۆحمدا هەست پێ دەکەم، لەبەرئەوەی ئەوانە یەکەمین هێزێک بوون کە هۆشیارانە تۆماربوونیانم لە ڕۆحمدا پێ زانی و ئیدی بەتەرزێکی لێک نەپچڕاو، گرێ دران و یەکانگیری یەکدی بوون، بەڕوخسارێک دەچوون کە هەمیشە لە شێوەگۆڕکێدا بن، کاتێ تەماشای ئاسمانی پڕ لە ئەستێران دەکەم، هەندێ جار مەزەندە دەکەم باخێکی پڕ لەگوڵ بێ، یان زەریایەکی تاریک و خەتەر، هەندێ جاری تریش لەوێنەی ڕوخسارێکدایە غەرق لە فرمێسک، لەگەڵ ئەوەشدا هەریەک لەسۆز و خەیاڵاتم، تەنانەت ڕووتەنترینیان، لەم چوار پێکهاتە سەرەتاییە دروست بوون. لەناخمدا فەلسەفیترین مەسەلە، شێوەی جەستەیەکی گەرم و دونیایی بەخۆوە دەگرێ و شەڵاڵ دەبێت لەبۆنی زەریا و خاک و ئارەقە، ئاخر وشە بۆ ئەوەی بتوانێت دەستم تێوە بدا، پێویستە ببێتە جەستەیەکی گەرم، کاتێ دەتوانم پەی بەدونیا ببەم کە بتوانم بۆن بکەم، ببینم و لەمس کەم.

جگە لەو چوار هەستە، ڕۆحم بەقووڵیی لە ڕووداوە ڕێکەوتەکان ڕاچڵەکی. ڕووداوی ڕێکەوت؟ چ دەکەیت کاتێ زەینی ترسنۆک لەڕاڤەکردنی شتێکدا دۆش دادەمێنێ و ئیدی لە حەژمەتا پەنا دەباتە بەر گوزارشتی ناجوامێرانە و ناڕاستەوخۆ، تا نەبا قسەکانی ببنە چەنەبازی و شکۆی بریندارکات. وا بزانم

تەمەنم چوار ساڵان بوو کە بابم بەبۆنەی ساڵی نوێوە کەنارییەک و تۆپێکی وەک جەژنانە، یان ئەوەی کە لە (کریت) پێی دەڵێن (تەبەڕوک) بۆ هێنام، دەرگا و پەنجەرەی ژوورەکەم دادەخست، دەرگای قەفەسەکەم دەکردەوە و کەنارییەکەم ئازاد دەکرد، کەنارییەکە ڕاهاتبوو لەسەر تۆپەکە بنیشێتەوە و چەند سەعاتێک لەسەریەک بخوێنێ، منیش بەدیارییەوە هەناسەم لەخۆدەبڕی و گوێم ڕادەدێرا.

پێ دەچێ ئەم ڕووداوە زۆر ساکارە، لە هەموو کتێبەکان زیاتر و لەو کەسانەش زیاتر کە دواتر ناسیمن، کاریگەری لەسەر ژیانم، لەهەڵسوکەوتەکانی ساڵانی دواترم لەسەر عەرد، لە سڵاو و ماڵئاواییەکانا هەبووبێ، هەستم کرد سەرم ئەو تۆپەیە و کەنارییەک لەکاتی گۆرانی چڕینا دەیکاتە هێلانە.

ڕاڤەکردنی یەک بەیەکی یادەوەرییەکانی منالّیم لەبەر ئەوە نییە کە خاوەن سیحرێکی گەورەن، بەڵکو لەبەرئەوەیە کە لەو سەردەمەدا، هەروەکو خەون، ڕووداوێکی بەڕواڵەت گچکە، ڕوخساری ڕاستەقینەی ئەڤینی ئاشکرا دەکرد، زیاتر لەوەی ڕامان و ڕاڤەی دەروونیی ئاشکرای دەکات، هۆکاری گوزارشتکردن لەمنداڵیدا یان لە خەوندا زۆر ساکارە، هەر بۆیە جوانترین لایەنی دەروونیی بەبێ زۆر پێوەنان ئاڵوگۆڕ دەکا و تەنها جەوهەرەکەی دەمێنێتەوە.

زەینی منداڵ بێ گەرد و جەستەشی نەرم و نیانە، خۆر و مانگ و با و باران، بەبێدەنگیی بەسەریدا دەڕژێن، منداڵ هەویرێکە و ئەوانە هەڵی دێنن. منداڵ بەئیشتیهاوە دونیا قووت دەدا، گەدەی هەرسی دەکا، هەرسی دەکا و دەیکاتە منداڵ.

کاتێ هەتاو هەوای گەرم دەکرد، لەخانووە گەورەکەی دراوسێکەماندا، ترێ دەگوشرا و دونیا تژیی دەبوو لە بۆنی شیلەی ترێ. زیاتر لەسەر سەکۆی ماڵەکەمان دادەنیشتم، چاوانم بەخۆشحاڵییەوە لێکدەنا، دەستەکانم ڕایەڵ دەکرد و چاوەڕێی شتێکم دەکرد. هەمیشە خواوەند لەشێوەی منداڵێکی وەک خۆمدا دەهات و یارییە منالانەکانی - خۆر و مانگ و با - ی دەدایە دەستم و دەیگوت: "ئەمانە دیاری منن، یارییان پێ بکە، یاریی منداڵانەی تریشم هەن !" ئیدی من چاوانم دەکردەوە و خواوەند دیار نەدەما، بەڵام هێشتا یارییە منالانەکانیم هەر بەدەستەوە بوو.

قودرەتی ڕەهای خواوەندم لەبەر دەستابوو (ئەوەم نەدەزانی، لەبەرئەوەی تەجروبەیم دەکرد) دونیام بەو جۆرە دەخولّقاند کە خۆم دەمویست، ئاخر من هەویر بووم، دونیاش هەروا. بیرم دێ لە تافی منداڵیدا ئاڵوباڵو وگێلاسم لە هەر میوەیەکی تر خۆشتردەویست، قاپێکم لە بیرەکە پڕ دەکرد لە ئاو، دەنکە گێلاس و ئاڵباڵوەکانم تێ دەکرد، دەنوشتامەوە و تەماشای بریقەدانەوەیانم دەکرد. بەپەرۆشەوە لێم دەنۆڕین، بەڵام کاتێ لە ئاوەکە دەرم دەهێنان، بەوپەڕی نائومێدییەوە لە ژاکانیان ورد دەبوومەوە. چاوانم دەنووقاند تا ژاکانیان نەبینم، هەر بەچاوی نووقاوەوە دەمهاویشتنە زارم.

ئەم ڕووداوە هاکەزاییە، بەگشتیی ئەو ڕێگەیە ڕۆشن دەکاتەوە کە تا ئێستا بەپیریش ڕووبەڕووی واقیعی پێ بوومەتەوە. من واقیعییەت، ڕووناکتر، باشتر و گونجاوتر بەمەبەستم دەخولّقێنمەوە. زەین هاوار دەکات، ڕاڤە دەکات، ڕێنوێنیی دەکا، بەرەنگار دەبێتەوە، بەڵام نەغمەیەک لە ناخمەوە بەرز دەبێتەوە و هاوار دەکا: "ئەی زەین، بێ دەنگ بە! وا باشترە گوێ لە دەنگی دڵ ڕادێرین!" ئەدی کام دڵ؟

شێتیی: جەوهەری ژیان. ئیدی دڵیش دەکەوێتە گۆرانیی چڕین.

یەکێ لە عاریفە بێزانسییەکان دەڵێ: "هەنووکە کە ناتوانین واقیع بگۆڕین، باشترە ئەو چاوە بگۆڕین کە واقیع دەبینێ!"(*) لە تافی منالّیدا وام کرد، ئەلعانیش لە لێوانلێوترین ساتەکانی ژیانمدا بەبەخشش، هەر وا دەکەم.

بەڕاستیی زەین و چاو و گوێی منداڵ موجیزەن! بەپەرۆشییەکی بێ ئەندازەوە ئەم دونیایە قووت دەدەن و لێی تێر دەبن. دونیا مەلێکە بەپەڕی سوور و سەوز و زەردەوە، دەی منداڵ ئەو مەلە ڕاو دەکات.

لە چاوانی خواوەندەوە شتێکی تر نییە لە چاوانی منداڵ بچێ، دونیا بۆ یەکەم جار دەبینێ و دەیخولّقێنێ، بەر لەوە دونیا بێ سەروبەرەیە، تەواوی مەخلوقاتەکان (ئاژەڵ، درەخت، ئینسان و بەرد) تەواوی شتەکان (شێوە، ڕەنگ، دەنگ، بۆن، تیشکی برووسکە) لەپێش چاوی منداڵدا بەتەرزێکی گوزارشت نەکراو ڕەت دەبن - لەپێش چاویدا نا، بەڵکو لە ناوەوەیڕا - منداڵ ناتوانێ پێکیانەوە گرێب دا و نەزمێ لە مابەینیانا پێک بێنێ، دونیای منداڵ لە گڵ نەخولّقاوە تا بەرگە بگرێ، بەڵکو لە هەور دروست بووە، نەسیمێکی فێنک بەسەر لاجانگەکانیدا هەڵدەکاو دونیا لەبەریەک دەڕەوێنێتەوە و دیار نامێنێ.

بێ شک، بەر لەخەڵیقەت، بێسەروبەریی بەو شێوەیە بەبەردەم خواوەندا ڕەت بووە.

کاتێ منداڵ بووم، لەگەڵ ئاسمان، مێروو، زەریا و با دا، واتە لەگەڵ هەموو ئەو شتانەدا کە دەمبینی یا دەستم تێوە دەدان یەکانگیر دەبووم، (با) سینگی هەبوو، دەستی هەبوو، نەوازشی دەکردم، هەندێ جار توورە دەبوو، بەڕوومدا هەڵدەشاخا و نەیدەهێشت بڕۆم، هەندێ جار دەیخستم بەعەردا، گەلێ مێوەکانی دەوەراند، قژی تێک دەدامەوە کە دایکم جوان بۆی شانە کردبووم، کڵاوەکەی سەری (دیمیترۆس)ی دەڕفاند و داوێنی کراسەکەی (پنلۆپ) خانی ژنی وی هەڵدەدایەوە.

هێشتا من و دونیا لەیەک جوێ نەبووینەوە، بەڵام وردە وردە خۆمم لە ئامێزی وەدەرنا، ئەو لە کەنارێکدا ڕاوەستا و منیش لە کەنارێکی تر، ئیدی هەمدیس شەڕ هەڵایسایەوە.

ئەو منداڵەی کە ئاوها لەسەر سەکۆی بەردەم ماڵەکەیاندا دادەنیشت و پەی بەزریانی چڕ و ڕەشی دونیا دەبرد، ڕۆژێکیان کوتوپڕ چاوانی کرانەوە و دونیای بینی، هەر پێنج هەستەکە کەوتنە خۆ، هەریەکەیان ڕێی بۆخۆی کردەوە و بەشی خۆی لە دونیا وەرگرت، بیرم دێ هەستی بۆنکردن بەر لە هەستەکانی تر لە مندا وروژا، یەکەمین هەست بوو کە کەوتە بەرقەرارکردنی نەزم و یاسا بەسەر ئاژاوە و بێ سەروبەریدا.

دوو ساڵان بووم، هەر کەسێک لەلام بۆنێکی تایبەتیی خۆی هەبوو، بەرلەوەی سەر هەڵبڕم و ئەو کەسە ببینم، بەبۆنیدا دەمزانی کێیە. دایکم، بابم، خاڵەکانم، ژنەکانی دراوسێمان، هەریەکەیان بۆنی تایبەتی خۆیان هەبوو، کاتێ کەسێک لە باوەشی دەگرتم، بەبۆنیدا ئەو کەسەم خۆشدەویست یان دەکەوتمە لنگەفرتێ تا لەباوەشیم داگرێ. لەگەڵ ساڵاندا ئەو توانایە لە بوونمدا بارگە و بنەی پێچایەوە و بۆنی

(*) دەبێ چاوەکان بشۆردرێنەوە. دەبێ جۆرێکی تر ببینرێ (سوهرابی سوپهێری).

جۆراوجۆر تێکەڵاوی یەکدی بوون.

یەکەندەردوو بەبۆندا مەسیحی و تورکم دەناسییەوە. ماڵێکی میهرەبانی تورک دراوسێمان بوو، کاتێ ژنەکەیان دەهات بۆ ماڵمان بەبۆنەکەی دڵم تێکەڵ دەهات، ناچار چڵێ ڕێحانەم لێ دەکردەوە و دەکەمە بۆنکردنی، یان گوڵێکی ئەکاکیام دەترنجانە کونە لووتمەوە.

بەڵام ئەو ژنە تورکە، کە ناوی فاتیمە بوو، کچێکی چکۆڵەی چوار ساڵانی هەبوو ناوی (ئامینە) بوو – وا بزانم ئەو کاتە من تەمەنم سێ ساڵان بوو– ئەو کچە چکۆڵەیە بۆنێکی سەیری لێ دەهات کە نە تورکیی بوو نە گریکیی. بۆنێکی خۆش بوو!

ئامینە پێست سپیی و خەپان، دەست و پێ خەناویی، لەپرچییەوە سەدەف یان موور و شۆڕ ببۆوە. ئامینە بۆنی میسکی لێ دەهات.

دەمزانی کەنگێ دایکی لە ماڵەوە نابێ، دەچوومە دەرێ و ئامینەم دەبینی لەبەر دەرگا دانیشتووە و بنێشت دەجوێ، بڕیارم دەدا بچم بۆ لای، بونیادەم بەسێ پێپلیکانە بۆ ماڵەکەیان سەر دەکەوت، ئەو سێ پێپلیکانەیەم بەلاوە زۆر بەرز بوو، بیرم دەکردەوە چۆن بتوانم لەو پێپلیکانانەوە سەرکەوم؟ هەرچۆنێک با خنەخن لەپێپلیکانەی یەکەم سەردەکەوتم، ئەنجا هەوڵم دەدا دووەمیش ببڕم، تۆزێ بۆی ڕادەوەستام تا هەناسەیەکم تێ بێتەوە، سەرم هەڵدەبڕی تا سەیرێکی ئامینە بکەم، دەمبینی بێ باک لەبەر دەرگا دانیشتووە، لەبری ئەوەی دەستی ڕایەڵکا و یارمەتیم بدات، کەچی سەیری دەکردم و جووڵەی لەخۆی بڕیبوو، وەک ئەوەی بڵێ: "کاتێ بەسەر کۆسپەکاندا زاڵ دەبیت، ئەوجا هەموو شتێک بەدڵی خۆت دەبێ، ئیدی ئەو کات دەگەیتە لام و بەیەکەوە یاری دەکەین، خۆ گەر نایشتوانی ئەوا بگەڕێوە!" بەڵام من نەدەگەڕامەوە، دوای هەوڵێکی زۆر بەسەر پێپلیکانەکانا سەر دەکەوتم و دەگەیشتمە لای ئامینە، کە دەگەیشتمە لای هەڵدەسایە سەر پێ، دەستی دەگرتم و دەیبردمە ژوورەوە، دایکی تا نیوەڕۆ نەدەهاتەوە، جلشۆریی دەکرد، بێ ئەوەی تەنها ساتێک بەهەدەر بدەین، گۆرەوییەکانمان دادەکەند، ڕادەکشاین و پاژنەی پێمان دەنووساند بەیەکەوە، ورتەمان لێوە نەدەهات. چاوانم لێک دەنا و هەستم دەکرد گەرمای لەشی ئامینە لەپاژنەی پێیەوە بۆ پاژنەی پێم ڕەت دەبێ، هێدی هێدی بەرەو ئەژنۆم، زگم، سینگم، هەڵدەچێ و تەواوی بوونم لە خۆ دەگرێ(*).

ئەو لەزەتە هێند قووڵ بوو کە هەستم دەکرد لە هۆش خۆ چووم. بەدرێژایی تەمەنم هیچ ژنێ لەزەتێکی ترسناکتری لەو لەزەتەی ئامینە پێ نەبەخشیوم و هەرگیز گەرمایی لەشی ژنم بەو قووڵییە هەست پێنەکردووە، ئەلعانیش دوای هەفتا ساڵ، چاوانم لێک دەنێم و گەرمایی لەشی ئامینە هەست پێ دەکەم کە لەپاژنەی پێمەوە هەڵدەکشێ و بەسەراپای ڕۆح و جەستەمدا پەخش دەبێ.

وردە وردە لە سەرکەوتن و دابەزین ترسم شکا، دەچوومەماڵی دراوسێکانمانەوە و لەگەڵ منداڵەکانیانا گەمەم دەکرد، هێور هێور دونیا فراوانتر دەبوو.

(*) تەواوی ئەم دیمەنە، بێ کە و زیاد لە ڕۆمانی (دوا وەسوەسەی مەسیح)دا هەیە.

تەمەنم پێنج ساڵان بوو، ژنە مامۆستایەکیان بۆ گرتم تا لەسەر تەختە فێری کێشانی هێڵ و بازنەم بکات، ئەو کارە دەستی ڕادەهێنام تا دواتر نووسینی پیتەکان فێربم. مامۆستاکەم ژنێکی ساکار و لادێیی بوو، ناوی خاتوو (ئارت) بوو، کورتە باڵا، قەڵەو و تۆزێ کۆم، باڵوکەیەک بەلای ڕاستی چەناگەیەوە بوو، خاتوو (ئارت) دەستی دەگرتم و فێری دەکردم چۆناوچۆنیی تەباشیر بەدەستەوە بگرم و پەنجەکانم بجووڵێنم. خاتوو ئارت هەمیشە دەمی بۆنی قاوەی لێ دەهات.

یەکەم جار چ حەقم بەسەرییەوە نەبوو، نە خۆشیم بەبۆنی دەمی دەهات و نە بەکۆمێکەی، بەڵام دواتر نازانم چۆن بوو کە هێدی هێدی شێوەی لەبەر چاوم گۆڕا، باڵوکەکەی سەر چەناگەی نەما، کۆمێکەی ڕێک بۆوە، قەڵەوییەکەی نیشتەوە و جەستەی باریک و جوان بۆوە، لەماوەی چەند هەفتەیەکدا بووە فریشتەیەک بۆ خۆی، فریشتەیەکی باریکەلە بەکراسێکی سپیی ئاودامان بەڕەنگی بەفرەوە، شەیپوورێکی بڕۆنزیی گەورەی بەدەستەوە، بێ شک من ئەو فریشتەیەم لەنێو یەکێک لە نیگارەکانی کڵێسای قەدیس (میناس)دا بینیبوو، جارێکی تر چاوانی منداڵیی موجیزەی خوڵقاند و فریشتە و خاتوونی مامۆستای یەکانگیرکرد.

ساڵان تێپەڕین، من چووم بۆ دەرەوەی وڵات و هەمدیس گەڕامەوە، بەدوای مامۆستاکەمدا گەڕام، پیرێژنێکی چکۆڵە لەبەر دەرکی ماڵەکەیاندا خۆی دابووە بەر هەتاو، بەباڵوکەکەی سەر چەناگەیدا ناسیمەوە. خۆی بوو، لێی نزیک بوومەوە و خۆم پێ ناساند، لە خۆشیدا دەستی کرد بەگریان، دیاریم لەگەڵ خۆم بۆ هێنابوو: قاوە و شەکر و پاکەتێک ڕەحەتەڵقوم، سەرەتا شەرمم کرد پرسیاری لێ بکەم، بەڵام وێنەی فریشتەی شەیپوور بەدەست، هێند لەناخمدا بنجی داکوتیبوو کە نەمتوانی ددان بەخۆدا بگرم. لێم پرسی:" ئەرێ خاتوو ئارت، تۆ قەت کراسی درێژی سپیت لەبەر کردووە و شەیپوورێکی بڕۆنزیی گەورەشت بەدەستەوە بووبێ؟"

پیرێژنی بەستەزمان نیشانەی خاچی کێشا و هاواری کرد: "خودا بۆ خۆی ڕوحم کات، من و کراسی سپیی؟ من و شەیپوور؟ خودایە تۆبە.. من و گۆرانی گوتن؟"

هەموو شتێ موجیزە ئاسا لەزەینی منداڵیمدا دروست دەبۆوە، لەسنووری ماقووڵی تێدەپەڕاند و لە شێتیی نێزیک دەبۆوە، بەڵام ئەو شێتییە جۆرە خوێیەکە دەکرێت بەسەر ئەقڵی ساخدا تا بۆگەن نەکا. لە دونیای ئەفسانەی پەرییاندا دەژیام و دەدوام و دەبزوام و ڕێگەم بۆ خۆم دەکردەوە و بەنێوانیاندا ڕەت دەبووم، چ شتێکم دووجار نەدەبینی، لەبەرئەوەی هەر جارەی سیمایەکی نوێم پێ دەبەخشی. ئیدی بەو جۆرە بەردەوام پاکیژەیی دونیا تازە دەبۆوە.

چەند میوەیەکی تایبەتی سیحرێکی پەنهانیان تێدا دەورووژاندم، بەتایبەتی گێلاس و هەنجیر، بەگەڵاو بۆنی گەڵای هەنجیر هەر وەک خواردنیان، ئەفسوون دەبووم. چاوانم لێک دەنا و بۆنی گەڵای هەنجیرم هەڵدەمژت، لە خۆشییەکی ترسناکدا غەرق دەبووم و ڕەنگم دەپەڕی: خۆشیی نا، بەڵکو خرۆشان، ترس، هەڵلەرزین، وەک بڵێی چووبێتمە ناو دارستانێکی تاریک و خەتەرناکەوە.

ڕۆژێکیان دایکم لەگەڵ خۆیدا بردمی بۆ کەنار زەریایەکی چۆڵی دەرەوەی میگالۆ کاسترۆ، ئەو

جێگەیە شوێنی مەلەی ژنان بوو، زەینم پڕبوو لەزەریای بێ سنوور و هەڵچوو، پێ دەچوو لەمیانەی ئەو فەزا شینەوە قەڵافەتی ڕەنگپەڕیو و لاواز و سەیر بێنە دەرێ، وەک بڵێیی نەخۆش بن، دەیانزریکاند و شەڕەئاویان دەکرد، تا ناوقەدیان لەئاودا بوو، بەخۆم گوت: "دەشێ لەناوقەد بەرەو خوار ماسیی بن، هەمان ئەو کیژانەی زەریا بن کە خەڵکی لەبارەیانەوە دەئاخڤن!"

حەکایەتێکی نەنکم بیرهاتەوە لەبارەی کچێکی زەریاوە کە خوشکی ئەسکەندەری گەورە بووە، هەموو زەریاکان بەدوای براکەیدا تەی دەکا، هەر بەلەمێک بەلایدا ڕەت دەبێ لە سەرنشینەکانی دەپرسێ: "ئەرێ شا ئەسکەندەر زیندووە؟" بەلەمەوانەکەیش وەڵام دەداتەوە: "بەڵێ خانمەکەم، شا ئەسکەندەر خۆشحاڵ و زیندووە!" وای بەحاڵی ئەوەی گوتبای: "شا ئەسکەندەر مردووە!" ئیدی کیژەکە کلکی دەکێشا بەزەریادا و زریان هەڵدەسا و هەموو بەلەمەکانی تەفروتوونا دەکرد.

یەکێک لەو کیژانەی زەریا بەسەر شەپۆلێکی بەرزەوە بەرەو لام هات، شتێکی لێ پرسیم، بەڵام هاژەی زەریا هێند بەرز بوو کە لەپرسیارەکەی حاڵی نەبووم، پێشتر تێکەڵی دونیای ئەفسانە ببووم و وام زانی پرسیاری براکەیم لێ دەکات، بۆیە بەترس و لەرزەوە هاوارم کرد: "شا ئەسکەندەر زیندووە، خۆشحاڵ و زیندووە!" وام گوت و کوتوپڕ سەرجەم کیژانی زەریا دایانە قاقای پێکەنین.

بەشەرمێکی تێکەڵ بەتووڕەیی ڕام کرد. لەبەرخۆوە گوتم: "نەفرەتیان لێ بێ، ئەوانە ژن بوون، کیژانی زەریا نەبوون!" ئیدی لەسەر بەردێکی چکۆڵە دانیشتم و لە ڕقا پشتم کردە زەریا.

سوپاسی خودا دەکەم کە هێشتا ئەو خەونە خۆشانەی منداڵیی بەتەواوی ڕەنگ و دەنگیانەوە لەگەڵمدان، هەر ئەوەشە زەینم لەچنگی ئافات قوتار دەکات و لە ژاکان و وشکهەڵاتن دەیپارێزێ، ئەوە ئەو قەترەی پیرۆزی ئاوی حەیاتەیە کە لەچنگی مەرگم دەردێنێ، هەر کاتێ بمەوێ لە نووسینەکانما لەبارەی زەریا و ژن و خواوەندەوە بدوێم، چاو دەبڕمە دڵم، گوێ بۆ ناڵەکەی ناخم ڕادەدێرم و ئیدی ئەو شتەکانم پێ دەنووسێتەوە، گەر من توانیبێتم جارێک لەجاران لەهێزە گەورەکانی ژن و زەریا و خواوەند نزیک بووبێتمەوە و لەڕێی وشەوە گوزارشتم لێ کردبن، ئەوا بۆ ئەوە خۆم بەقەرزارباری منداڵیی دەزانم کە هێشتا هەر لەگەڵمدایە. سەرلەنوێ دەبمەوە بەمنداڵ تا بتوانم هەمیشە دونیا بۆ یەکەم جار و بەچاوانێکی پاکیژەوە ببینم.

دایک و بابم لە دەمارەکانمدا دێن و دەچن، یەکێکیان بەزەبر و زەنگ، توندوتیژ و مۆن، ئەوی تریشیان: ناسک و میهرەبان و ئیماندار، بەردەوام ئەو دوو کەسەم لەگەڵدا بوون، هیچ کامیان نەمردن، مادامەکێ من زیندووم، ئەوانیش لە ناخمدا هەر زیندوو دەبن و بۆ حوکمکردن بەسەر ڕەوتار و کردارما لەگەڵ یەکتر دەجەنگێن، مەدەلعومر هەوڵ دەدەم ئەو دووانە لەخۆمدا ئاشت کەمەوە تا یەکێکیان قودرەتی خۆی و ئەوی تریان میهرەبانیی خۆیم پێ ببەخشێ، تا پێکەوە نەگونجانیان کە بێ وچان لە ناوەوەمڕا درێژەی هەیە، لە دڵی کورەکەیانا هاوئاهەنگ کەم.

ئامادەیی دایک و بابم بەئاشکرا بەدەستەکانمەوە دیارە، دەستی ڕاستم بەهێزترە، بێ هەست و تەواوێک پیاوانەیە، بەڵام دەستی چەپم زۆر هەستیارە. بەوەیادهێنانەوەی مەمکی ژنێک کە خۆشم

دەویست، دەستی چەپم دەیەشێ و وەخوورو دەکەوێ. لەئازاردا شین هەڵدەگەڕێ و هێندەی نامێنێ ببێتە برین. لەخەڵوەتی تەنهاییی خۆدا، کاتێک لەفڕینی مەلێک دەنۆڕم، گەرمای ژێر زگی لە لەپی دەستی چەپمدا هەست پێ دەکەم، لە دەستەکانمدایە، تەنها و تەنها لە دەستەکانمدایە کە دایک و بابم شوێن پێیان دیارە، بابم دەستی ڕاست و دایکیشم دەستی چەپمی بۆخۆی هەڵگرتووە.

هەر لێرەدا ئەوەش بڵێم کە ڕووداوێک کاریگەرییەکی قووڵی لەسەر ژیانم جێ هێشت، ئەوە یەکەمین برینێک بوو کەوتە ڕۆحم، وا پیر بووم و کەچی ئەو برینە هەر بەسوێیەو هێشتا سارێژ نەبووە.

وا بزانم تەمەنم چوار ساڵان بوو، ڕۆژێکیان یەکێک لە خاڵۆکانم دەستی گرتم تا بچین بۆ دیدەنی گۆڕی هاوسێیەکمان لەگۆڕستانە چکۆڵەکەی کڵێسای قەدیس ماتیۆ.

وەرز وەرزی بەهار بوو، گوڵە بەیبوون ڕەشماڵی بەسەر گۆڕەکانا هەڵدابوو، تەلانێک گوڵی سوور لەقوژبنێکدا تژیی ببوو بەخونچەی چکۆڵەی بەهاریی ، کات نیوەڕۆ بوو، هەتاو عەردی گەرم دەکردەوە و گژوگیاش تەڕ و بۆندار، دەرگای کڵێساکە کرابۆوە، قەشە بخووری خستبووە بخووردانەکەوە و پشتوێنی بەستبوو، لەدەرکی کڵێسا هاتە دەرەوە و ڕووەو لای گۆڕەکان چوو. من لەو کاتەدا کە بۆنی بخوور و خاکم هەڵدەمژت، لەخاڵۆم پرسی:" ئەوە بۆچی بخووردانەکە دەگەڕێنێ؟" بۆنەکە گەرم و کەمێ ناخۆشیش بوو، بۆنی ئەو حەمامە تورکییەی وەیاد هێنامەوە کە شەممەی ڕابردوو لەگەڵ دایکما خۆمان لێ شتبوو.

خاڵۆم بەبێدەنگیی بەنێو گۆڕەکانا دەڕۆیشت. هەمدیس لێم پرسی: "ئەوە بۆچی بخووردانەکە دەگەڕێنێ؟"

خاڵم وەڵامی دایەوە: "وس بە.. ئەلعان دەبینی، بەدواما وەرە!"

کە لەپشتی کڵێساکەوە داگەڕاین، دەنگە دەنگێکمان هاتە گوێ، پێنج شەش ژنی ڕەشپۆش لەمبەر و ئەوبەری گۆڕێکدا ڕاوەستابوون، دوو پیاویش کێلی گۆڕەکەیان لادەبرد، پاشان یەکێکیان چووە نێو گۆڕەکە و کەوتە هەڵکەندن، من و خاڵۆم نزیکیان بووینەوە و لە لێواری چاڵەکەدا ڕاوەستاین.

پرسیم: "ئەوە خەریکی چین؟"

خاڵۆم وەڵامی دایەوە:" ئێسکوپرووسک لەژێر خۆڵدا دەردەهێنن!"

پرسیم: "ئێسکوپرووسکی چییی؟"

وەڵامی دایەوە: "ڕاوەستە، ئێستا خۆت دەیبینی."

قەشە بەسەر گۆڕەکەوە ڕاوەستابوو، بخووردانەکەی بەرز و نزم دەکردەوە و لەژێر لێوەوە دوعای دەخوێند، بەسەر خۆڵە تازە دەردراوەکەدا دانەویمەوە، بۆنێکی ناخۆش دەهات، کەپووم گرت، گەرچی دڵم تێکەڵدەهات بەڵام نەکشامە دواوە، چاوەڕێ بووم و لێکدا لێکداش لەخۆم دەپرسی: "ئێسکوپرووسک؟ ئێسکوپرووسکی چییی؟"

چاوەڕێ بووم، کوتوپڕ ئەو پیاوەی خۆڵەکەی دەردەدا، خۆی ڕاست کردەوە، کەللەسەرێکی بەدەستەوەبوو، خۆڵەکەی لێ پاک کردەوە، پەنجەی بەچاڵی چاوەکەیدا کرد و خۆڵی لێ دەرهێنا، پاشان کەللەسەرەکەی لەسەر لێواری گۆڕەکەدا دانا، دانەوێوە و هەمدیس کەوتەوە خۆڵ دەردان.

لە ترسا هەڵدەلەرزیم، لە خاڵۆم پرسی: "چییە؟"

– "ئەی نابینی.. کەللە سەری مردووە، کەللەسەرە!"

– "کەللە سەری کێیە؟"

– "بیرت نایە، کەللە سەری (ئانیکا)ی دراوسێمانە!"

– "کەللە سەری ئانیکا؟"

دامە خوڕەی گریان و کەوتمە قیژە و هاوار، هاوارم کرد: "کەللە سەری ئانیکا؟ کەللە سەری ئانیکا؟" وام گوت و بۆ ئەرزەکە دانەویمەوە و هەر بەردێکم بەدەستەوە هاتبا دەمگرتە گۆڕهەڵکەنەکە، بەگریان و هاوارەوە دەمگوت: "ئانیکا چ شۆخ بوو؟ چ بۆنێکی خۆشی لێ دەهات!"

ئانیکا دەهات بۆ ماڵمان. لەباوەشیا دایدەنیشاندم و بەشانەکەی نێو پرچی قژی بۆ دادەهێنام، ختووکەی ژێر باڵی دەدام و پێدەکەنیم، وەک مەلێک دەمدا لەچریکە.

خاڵۆم گرتمیە باوەشی و بردمییە ئەولاوە، بەتووڕەیی گوتی: "بۆچی دەگریت؟ وا دەزانی چییە؟ مردووە، هەمووومان دەمرین!"

بەڵام من بیرم لای قژە زەردە کاڵەکەی ئانیکا، خەیاڵم لای چاوە درشتەکانی بوو. بیرم لای ئەو لێوە سوورەی بوو کە ماچی پێ دەکردم، کەچی ئێستا...

قیژاندم: "قژی، لێوی، چاوانی؟"

– "لەبەین چوون... خاک لووشی دان!"

– "بۆچی؟ بۆچی؟ نامەوێ خەڵک بمرن!"

خاڵۆم شانێکی هەڵتەکاند و گوتی: "کاتێ گەورە دەبی، وەڵامی ئەو بۆچییەت دەست دەکەوێت!"

دەستم نەکەوت، گەورە بووم، پیربووم، بەڵام وەڵامی ئەو بۆچییەم هەر دەست نەکەوت!

قۆناغی خوێندنی سەرەتایی

بەچاوانی هەمیشە ئەفسووناویمەوە، زەینی لێوانلێو لەهەنگوین و ویزەویزی هەنگ، کڵاوێکی تیسکن لەسەرا و جووتێک پێڵاوی گڵۆنکەدار لەپێدا، بەرەبەیانییەک، نیوەی بەخواست و نیوەکەی تری بەنابەدڵیی بەرەو قوتابخانە بەڕێ کەوتم، بابم دەستی گرتم، دایکم چڵێ ڕێحانەی دامێ، گوایە بۆنکردنی شەهامەتم پێ دەبەخشێ، خاچی ئاڵتوونیی ڕێوڕەسمی غوسڵدانەکەمی کردە ملم و بەشانازییەوە سەیری کردم و لەژێر لێوەوە گوتی: "خودا ئاگادارت بێ و بەدوعای خێری منت لەگەڵ بکات."

بەقۆچی قوربانییەکی چکۆڵە دەچووم کە زەنگۆڵەکەی، قورسایی خستبێتە سەر گەردنی، لەناوەوەمرا هەستم بەشانازی و ترس دەکرد، بەڵام دەستم نوقووم لەدەستی پیاوانەی بابمدا و ئازایانە ڕێم دەکرد، بەکۆڵانە باریکەکاندا ڕەت بووین، گەیشتینە کڵێسای قەدیس میناس، لەوێوە داگەڕاین و چووینە

ساختمانێکی کۆنەوە کە حەوشێکی بەرفەراوانی هەبوو، چوار هۆدەی گەورە لەهەر چوارلای حەوشەکەدا، دارچنارێکی قژ خۆڵاویی لەناوەڕاستا، ترسام و لەڕۆیشتن سڵەمیمەوە، دەستم لەنێو دەستی زل و گەرمی بابمدا دەلەرزی.

بابم سەری نەوی کرد و دەستی بەسەرمدا هێنا، ڕاچڵەکیم. چونکە وا بزانم ئەوە یەکەم جار بوو نەوازشم کا، سەرم هەڵبڕیی و بەترسەوە دیقەتیم دا، بابم سەرنجی ترسەکەمی دا و دەستی کێشایەوە و گوتی: "لێرە بۆ خۆت خوێندنەوە و نووسین فێردەبیت، تا بۆ خۆت ببیتە پیاو.. دەی خاچ بکێشە!"

مامۆستا لەبەر دەرگاوە دەرکەوت، دارێکی درێژی بەدەستەوە و لە ئاژەڵێکی لمۆز زل دەچوو، لەتەوقی سەری ورد بوومەوە تا بەڵکو قۆچێک ببینم، بەڵام لەبەر ئەوەی کڵاوی لەسەردا بوو نەمبینی.

بابم گوتی: "ئەمە کوڕی منە!" وای گوت و دەستی لەنێو دەستم دەرهێنا و منی بەمامۆستا سپارد، پاشان گوتی: "ئێسقانی بۆ من و گۆشتی بۆ ئێوە، بەزەییتان پیایدا نەیەتەوە، دارکاری کەن و بیکەنە ئینسان!"

مامۆستا ئیشارەتی بۆ دارەکەی دەستی کرد و گوتی: "قارەمان میخایل، نیگەران مەبە! ئەم دارە هۆکارێکە بۆ دروستکردنی ئینسان!"

لەو ڕۆژانەی قۆناغی خوێندنی سەرەتاییمدا، کۆمەڵە ڕوخسارێک لەیادەوەریمدا ماون، کۆمەڵێ سەری منداڵانە کە وەک کەللەسەر بەیەکەوە نووساون، ئەلعان زۆربەی ئەو سەرانە بوونەتە کەللەسەر، بەڵام بەرزتر لەو سەرانە – چوار مامۆستاکەم لە زەینمدا نەمرن.

لەپۆلی یەک، (پاترۆ پۆلۆس)، پیرەمێردێکی بچکۆلانە و کورتەباڵا بەچاوانێکی دڕندانە و سمێڵێکی شۆڕەوە، هیچ کات دارەکەی دەستی دانەدەنا، بەئیشارەتێکی دارەکە هەموومانی کۆدەکردەوە، پاشان ڕیزی دەکردین، وەک ئەوەی مراوی بین و بمانبا بۆ بازاڕ بمانفرۆشێ، هەموو باوکێک بەسپاردنی مناڵەکەی بە(پۆلۆس)، پێی دەگوت: "مامۆستا، گۆشتی بۆ من و ئێسقانی بۆ تۆ، دارکاری کە تا بۆ خۆی ببێتە پیاو!" ئیدی ئەویش بێ ڕوحمانە دارکاریی دەکردین. هەموومان، هەر لەمامۆستاوە تا قوتابی، چاوەڕێی ئەو ڕۆژە بووین کە ئەو دارانە بمانکاتە ئینسان، کە گەورە بووم و تیۆرەکانی مرۆڤدۆستیی زەینمی بەرەو گومڕایی ڕاپێچا، بۆم ساخ بۆوە کە ئەو جۆرە فێرکردنە فێرکردنێکی دڕندانە بووە، بەڵام بۆ باشتر ناسینی ماهییەتی ئینسان، لەوەیاندا دوعا بۆ دارەکەی پاترۆ پۆلۆس دەکەم، هەر ئەو دارە بوو فێری کردین کە عەزاب گەورەترین مورشیدە بۆ هەڵزنینی ئاژەڵ بەرەو ئینسانبوون.

(تیتیرۆس) – چ جۆر پەنیر– لەسەر عەرشی پۆلی دووەمدا فەرمانڕەوایی دەکرد، فەقیرە تەنها دەسەڵاتداریی دەکرد نەک حوکمەت، پیاوێک بوو چاویلکە لە چاو و ڕەنگ پەڕیو، کراسی یەخە ڕەقی لەبەرا و پێڵاوی پاژنە نزمی نووک باریکی لەپێدا، خاوەن کەپوویەکی زل و تووکن، دوکەڵی جگەرە پەنجە لاوازەکانی زەرد هەڵگەڕاندبوو، ناوە ئەسڵییەکەی (چ جۆرە پەنیر) نەبوو، بەڵکو ناوی پاپا داکیس بوو، بەڵام ڕۆژێکیان بابی کە قەشەی گوند بوو، دەچێ بۆ شار و پەنیری بەدیاری بۆ دەهێنێ، کوڕەکەی دەڵێ: "باوکە.. چ جۆرێکی پەنیرە؟" بەرێکەوت دراوسێیەکیان گوێی لەو قسەیە دەبێ و

دەکەوێتە بڵاوکردنەوەی، ئیدی مامۆستای بەستەزمان ئەو نازناوەی بەسەردا دادەبڕیێ. مامۆستا (پەنیر) داری نەدەوەشاند، بەڵام هەڕەشەی دەکرد، (ڕۆبنسۆن کرۆزۆ)ی بۆ دەخوێندینەوە و وشە بەوشە ڕاڤەشی دەکرد، ئیدی بەمیهرەبانی و دڵەڕاوکێوە دیقەتی دەداین، وەک بڵێی تکامان لێ بکات تێی بگەین، وەلێ ئێمە سەرقاڵی هەڵدانەوەی پەڕەکانی کتێبەکە بووین، لەژێرەوە سەرنجمان دەدا لە وێنەی جەنگەڵە گەرمەسێریەکان، لە درەختە گەڵێ پان و ئەستوورەکان، سەرنجمان دەدا لە (ڕۆبنسۆن کرۆزۆ) بەکڵاوە حەسیرییە پانەکەی و لەپانتایی ئۆقیانووسە لاکەوتەکەی چوار دەوری. مامۆستا (پەنیر)ی داماو لەزەنگی حەوانەوەدا کیسە توتنەکەی دەردەهێنا و سیغارێکی دەپێچایەوە، بەپاڕانەوەوە سەیری دەکردین و مات و حەپەساو دوکەڵی سیغارەکەی هەڵدەمژت.

ڕۆژێکیان (مێژووی پیرۆز)مان دەخوێند، ناوی (عیسۆ)[*]مان بەرگوێ کەوت، ئەوەی بەخاتری شۆربای نیسک کە یاقوبی برای لێی نابوو، مافی (سەر بەمۆربوون)ی خۆی فرۆشت. ئێوارە کە گەڕامەوە ماڵەوە، مانای (مافی سەر بەمۆربوون)م، لە بابم پرسی، بابم تۆزێ سەری خوراند و بەکۆکە کۆکەوە گوتی: "ئەوە لە خاڵۆ (نیکۆلاکی)ت بپرسە!"

خاڵۆ نیکۆلاکی قۆناغی خوێندنی سەرەتایی تەواوکردبوو، بەخوێندەوارترین پیاوی بنەماڵەکە دەژمێردرا، خاڵۆ نیکۆلاکی کورتەبنە و قەڵەو و کەچەڵ، خاوەن چاوانێکی گەورە و ترسنۆکانە، دەستی زل و تووکن. لەژنهێناندا پێی بەقەدەر بەڕەکەی خۆی ڕانەکێشابوو، پاروویەکی زلتر لەدەمی خۆی قووتدابوو، ببووە مەسخەرەی ژنە نالەبار و بەخیلەکەی، هەموو شەوێ ژنەکەی قاچی خاڵۆمی بەتەختە نوێنەکەیانەوە دەبەستەوە، نەبادا بچێ لەگەڵ کارەکەرە قەڵەو و مەمک مەشکەییەکەیاندا بنوێ، بەیانیانیش پێی لە تەختەنوێنەکە دەکردەوە. ئەو خاڵۆ داماوەم بۆ ماوەی پێنج ساڵ ئاوها ژیانی لەگەڵ ژنەکەیدا گوزەراند، بەڵام دواتر ئیرادەی خودا وای ویست کە ئەو ژنە نارەسەنە بمرێ، ئاخر هەر لەبەر ئەمەشە کە ناوی خودامان ناوە میهرەبانی ڕەها.

ئەم جارەیان خاڵۆم کچێکی لادێیی میهرەبان و لەش ساغ و دەم نوقڵییی هێنا، ئەم ژنەی تر شەوانە قاچی خاڵۆمی نەدەبەستەوە، ئیدی بەسەرفرازییەوە دەهات بۆ ماڵمان و سەردانی خوشکەکەی دەکرد. دایکم لێی دەپرسی: "نیکۆلاکی، لەگەڵ ژنە تازەکەتا چۆنیت؟"

– "مارگی، هەر مەپرسە چەند بەختەوەرم... ئاخر ئەو نامبەستێتەوە!"

خاڵۆم لە بابم دەترسا و هەرگیز نەیدەوێرا لەحاستیا سەر بەرزکاتەوە و لەڕوخساری بنۆڕێ، بەڵکو کاتێ دادەنیشت بەردەوام دەستە تووکنەکانی بەیەکدا دەهێنا و سەرنجی دەبڕییە دەرگاکە. ئەو ڕۆژە هەر کە بیستی قارەمان میخایل کاری پێیەتی، یەکسەر لەسەر سفرە ڕاپەڕی و هێشتا پاروەکە لە دەمیدا

(*) لەبەرئەوەی بەهۆی ئەو شۆربای نیسکەوە کە یاقوبی برای لێی نابوو (مافی سەر مۆر بوون)ی خۆش فرۆشت، لەبەر ئەوە و لەبەر سووری ڕەنگی ڕوخساری ناویان نا بوو (عیسۆ)، نازناوەکەی (ئادوم)ە، واتە سوور و نیسک ڕەنگ (فەرهەنگی کتێبی پیرۆز).

بوو، بەرەو ماڵی ئێمە بەڕێ کەوت، بەدەم ڕێوە پاروەکەی ناو دەمی دەجویی و بەتووڕەییەوە بەخۆی دەگوت:

– "بڵێی جەنابی دێو چ ئیشێکی پێم بێ وا لەم کاتەدا ناردوویەتی بەدواما؟ ئەرێ ئەو خوشکە داماوەم چۆن لەگەڵ ئەو دێوەدا هەڵدەکا؟" بەڵام بەوەیادهێنانەوەی ژنی یەکەمی، سەرێکی ڕەزامەندی لەقاند و بەزەردەخەنەیەکەوە بەخۆی گوت: "سوپاس بۆ خودا کە من دواجار ڕزگارم بوو!"

هەر کە بابم خاڵۆمی بینی، گوتی: "ئا وەرە ئێرە، تۆ خوێندەواریت، وەرە ئەمە لێک بدەرەوە!" ئەوسا هەردوو بەجووتە سەریان بەسەر کتێبەکەدا شۆڕکردەوە.

بابم دوای ڕامانێکی درێژ گوتی: "یەعنی جلکی ڕاو!"

خاڵۆم ڕەتی دایەوە و گوتی: "وا بزانم یەعنی تفەنگ!"

کە وای گوت دەنگی لەزری.

بابم نەڕاندی: "گوتم یەعنی جلکی ڕاو!" کە وای گوت، برۆی گرژ کرد و خاڵۆم داچڵەکی.

ڕۆژی دواتر، مامۆستا پرسی: "مافی سەربەمۆربوون یانی چی؟" منیش یەکسەر هەستامە سەرپێ و گوتم: "یەعنی جلکی ڕاو."

– "ناماقوڵیت کرد.. چ وەڵاخێ ئەوەی پێ گوتیت؟"

– "بابم!"

مامۆستا ساکا، ئاخر ئەویش وەک هەر کەسێکی تر لە بابم دەترسا، چۆن دەیوێرا قسە لە قسەیدا بکات؟ مامۆستا بەزەحمەت تفێکی قووت دا و گوتی: "بەڵێ.. بەڵێ.. هەڵبەتە یانی جلکی ڕاو، بەڵام زۆر بەدەگمەن یانی جلکی ڕاو، بەڵام لێرەدا..."

دەرسی مێژووی پیرۆز، دەرسێکی خۆش بوو لەلام، حەکایەتی سەیری پەرییان بوو، پڕ لە سەرگوزەشتەی ئەو مارانەی دەئاخڤن، حەکایەتی زریان و پەلکە ڕەنگینە، حەکایەتی دز و بکوژان، لەو حەکایەتانەدا برا برای دەکوشت، باوک دەیویست کوڕە تاقانەکەی سەر ببڕێ، خواوەند هەر دوو دەقیقە جارێ دەخاڵەتی دەکرد و بەشی خۆی لە کوشت و کوشتار ئەنجام دەدا، خەڵکی بێ ئەوەی قولە پایان تەڕبێ بەزەریادا دەپەڕینەوە.

لەوانە نەدەگەیشتین، لەو بارەیەوە پرسیارمان لە مامۆستا دەکرد، ئەویش کۆکەیەکی بۆ دەکرد و بەتووڕەیی دارەکەی هەڵدەبڕی و دەینەڕاند: "فزوولییەت بەسە، چەند جار پێم گوتن بێ قسە!"

ئێمەش دەمانگوت: "ئاخر تێناگەین؟"

مامۆستا وەڵامی دەدایەوە: "ئەوانە هەمووی ئیشی خودان، ئێمە بۆمان نییە تێیان بگەین، گوناهە"!

گوناه! ئەو وشە ترسناکەمان دەژنەفت و لە حەژمەتا بەملاولادا دەمانڕوانی، ئەوە وشە نەبوو، بەڵکو مار بوو، هەمان ئەو مارە بوو کە حەوای فریو دا و ئەلعانیش لە شوێنەکەی مامۆستاوە دەهاتە خوارەوە، دەمی دەکردەوە تا قووتمان بدا، ئیدی لە جێگەکانمانا دادەنیشتین و ورتەمان لەخۆ دەبڕی.

وشەیەکی تر کە بۆ یەکەم جار بەر گوێم کەوت و تۆقاندمی، وشەی (ئیبراهیم) بوو: (ئاه) و (ئای) ئەم وشەیە لە ناوەوەمڕا دەنگی دەدایەوە، پێ دەچوو لە دووری دوورەوە، لەناو چاڵێکی قووڵ و تاریک و خەتەرناکەوە بێت. بەنهێنی لەبەر خۆمەوە دەمگوت: "ئیبراهیم.. ئیبراهیم!" و... ئیدی دەنگی تەپەی پێ و هەناسەبڕکێم لەدوای خۆمەوە دەژنەفت. هەستم دەکرد کەسێ بەپا زەبەلاح و پەتییەکانییەوە بەدوامەوەیە، کاتێ زانیم ئیبراهیم ڕۆژێ لە ڕۆژان کوڕەکەی خۆی بردبوو سەری ببڕێ، ئیدی بەیەکجاری زەندەقم چوو، بێ شک ئەو هەمان ئەو کەسە بووە کە منالانی چکۆڵەی سەربڕیوە، ئیدی لەپشت مێزەکەمەوە خۆم قایم دەکرد نەبا ببینێ و لەگەڵ خۆیم بەرێ. کاتێ مامۆستا پێی گوتین گەر ئەو کەسەی ملکەچی فەرمانەکانی خودا بێ ئەوا دواجار دەچێتە سینگی ئیبراهیمەوە، ئیدی من لەوە بەدوا سوێندم خوارد کە سەرپێچی هەموو فەرمانەکانی خودا بکەم تا خۆم لە چوونە نێو سینگی ئیبراهیم ڕزگارکەم.

کە بۆ یەکەم جار واژەی (حەبەقوق)(*)یشم بەر گوێ کەوت، هەمان شێوە خرۆشام،

ئەو واژەیەش لەلام بێ ئەندازە تاریک بوو، ئاخر (حەبەقوق) خێوێ بوو کە هەر دونیا تاریک دادەهات، لەحەوشەکەماندا خۆی دەنایەوە، باش دەمزانی لەکوێدا خۆی دەنێتەوە، لەودیو بیرەکەوە! جارێکیان جورئەتم دایە بەرخۆم و بەتەنها چوومە حەوشە، لەودیو بیرەکەوە دەرکەوت، دەستی ڕایەڵ کرد و هاواری کرد: "حەبەقوق ..." واتە "خۆت بگرە، هەر ئەلعان دێم و دەتخۆم!"

ئەو وشانە بەتایبەتی وشە عیبرییەکان دەیانخرۆشاندم، ئەم خرۆشانەش لە ترسەوە بوو نەک لە شادومانیی، باپیرەم دەیگوت: "ڕۆژانی هەینیی پاک، یەهودییەکان منالانی مەسیحییان دەگرت، دەیانخستنە نێو تەشتێک نووکە بزمارەوە و خوێنیان دەمژین!" زیاتر وا پێ دەچوو کە واژە عیبرییەکانی تەورات و - واژەی یەهووە لە هەموویان زیاتر تەشتێک نووکە بزمار بێ و کەسێ بیەوێ بمخاتە ناوییەوە.

(پریاندەر کراساکیس) ناوی مامۆستای پۆلی سێیەممان بوو، کام باوەپیارەی دڵڕەق، ناوی ئەو دەعبا بێ ڕوحمە (کۆرنس)ییەی لەم کۆترە بریندارە لە بونیادەم چووە نابوو؟ کراسێکی یەخە دەڵبی لەبەردەکرد تا غودەکانی ملی داپۆشێ، قاچی دەتگوت قاچی کوللەیە، دایمەی خواش دەستەسرێکی دەنا بەدەمەوە و تفی ڕۆدەکرد، وەک بڵێی دوا نەفەسی گیان دەرچوون بدا، ئەو مامۆستایە شێتی پاک و تەمیزیی بوو، هەموو ڕۆژێک گوێچکە و لووت و ددان و نینۆکەکانمانی دەپشکنی، لێی نەدەداین، هەڕەشەشی نەدەکرد، بەڵکو تەنها کەللە زل و ناقۆڵاو پڕ زیپەکەی تەکان دەدا و هاواری دەکرد: "ئاژەڵینە! بەرازینە! گەر هەموو ڕۆژێ دەست و دەموچاوتان بەسابوون نەشۆن نابنە ئینسان! دەزانن ئینسان بوون یانی چی؟ یانی دەست و دەموچاو شتن بەسابوون، منالینە تەنها مێشک بەس نییە، بەڵکو سابوونیش پێویستە، ئەدی چۆن دەتانەوێ بەو دەستانەوە لەبەردەم خواوەندا دەرکەون؟ دەی.. یالا دەی بڕۆنە حەوشە و دەستتان بەسابوون بشۆن!"

بۆ ماوەی چەند سەعاتێک باسی ئەوەی دەکرد کە کام پیتی دەنگدار بەرزە یان نزم، کامیان ناسکە و کامیان گڕ. ئێمە لەو باسانەدا خەیاڵمان دەڕۆیشت، لە کاتێکدا کە وی سەرگەرمی ئەو باسانە بوو، ئێمە

(*) حەبەقوق Habakkuk: حەبەقوق یان هاباکوک، یەکێکە لە پێغەمبەرەکانی بەنی ئیسرایيل.

گوێمان ڕادەدێرا بۆ ئەو دەنگانەی لە کۆڵانەوە دەهاتنەگوێ، دەنگی سەوزەفرۆشان، دەنگی منالانی کولیچەفرۆش، زەڕینی کەر، پێکەنینی ژنان، گوێمان ڕادەدێرا و چاوەڕوانی لێدانی زەنگ دەبووین تا بچینە دەرێ، تەماشای مامۆستاکەمان دەکرد کە هێندە قسانی کردبوو ئارەقەی دەردابوو، تەواوی هەوڵی بۆ ئەوەبوو دەرسەکە لە زەینماندا بچەسپێنێ، بەڵام خەیاڵی ئێمە لە شوێنێکی تر بوو، خەیاڵی ئێمە لەبەر هەتاو و لای شەڕە بەرد بوو. ئاخر زۆر حەزمان بەو یارییە دەکرد و زۆربەی جار بەسەری شکاوەوە لە قوتابخانەوە خۆمان بەماڵدا دەکردەوە.

ڕۆژێکی بەهار، پەنجەرەکان کرابوونەوە، لە کۆڵانەکەی ئەودیو قوتابخانەوە درەختێکی نارنج خونچەی کردبوو، بۆنی خونچەی درەختەکە دەڕژایە پۆلەوە، زەینی ئێمە ببووە دار نارنجە بەخونچە ڕازاوەکە، ئیتر حەوسەڵەی گوێگرتنمان لە مامۆستا و تاقەتی دەنگی بەرز و نزم، ناسک و گڕمان نەمابوو، ڕێک لەو لەحزەیەدا مەلێک هات و لەسەر چڵی دارچنارەکەی حەوشی مەکتەب نیشتەوە و کەوتە چریکە. قوتابییەکی ڕەنگ پەڕیو و سەر سوور کە ئەو ساڵە لەگوندەوە هاتبوو، ناوی (نیکۆڵۆس) بوو، نەیتوانی ددان بەخۆیدا بگرێ، پەنجەی هەڵبڕی و هاواری کرد: "مامۆستا بێ دەنگ بە و لێگەڕێ با گوێمان لە جریوەی ئەو مەلە بێت!"

ئای (پریاندەر کراساکیس)ی داماو، ئای لەو ڕۆژەی بەخاکمان سپارد، ئێمە مردنەکەیشیمان بینی، بەئارامی سەری نابووە سەر مێزەکەی، لەحزەیەک وەک ماسی خۆی ڕاپسکاند و ئیدی گیانی سپارد. لەدیداری مەرگ زەندەقمان چوو، بەقیژەقیژ و هاوارهاوارەوە ڕامانک ردە حەوشە. ڕۆژی دواتر، جلکی تایبەتیی یەک شەممومان پۆشی، جوان جوان دەستمان شت، ئاخر دەمانویست ئامۆژگارییەکانی وی لەگوێ بگرین، بەرەو گۆڕستانێکی دێرینی کەنار زەریامان برد، کات بەهار بوو، ئاسمان دەتریقایەوە، عەرد بۆنی گوڵە بەیبوونی لێ دەهات، سەری تابووتەکە هەڵدرابۆوە، ڕوخساری مردووەکە، پڕ لە زیپکە، ڕەنگی سەوز و زەرد هەڵگەڕابوو، کاتێ قوتابییەکان یەکە یەکە نوشتانەوە تا ماچی کەن و دوا ماڵئاوایی لێ بکەن، ئیدی بەهار بۆنی گوڵە بەیبونی لێ نەدەهات، بەڵکو بۆنی گۆشتی گەنیوی لێ دەهات.

***

لە پۆلی چوارەم، مامۆستاکەمان بەڕێوەبەری قوتابخانەکە بوو، کە هەم فەرمانڕەوایێتیی دەکرد و هەم حوکمەت، کورتە بنە و خڕپلانە بوو، قەڵەو وەک کووپەڵە، ڕیشێکی تەنکی هێشتبۆوە، ڕەنگی چاوانی خۆڵە مێشی و هەمیشە تووڕە، قاچی گێڕ، بەجۆرێک کە گوێی لێمان نەبێ دەکەوتینە چپەچپ. دەمانگوت:" دە توخوا سەیر، قاچی جوانە، سەیر چۆن لەیەکترەوە دەئاڵێن، چاو لەو کۆکەیە. ئەم کابرایە کریتی نییە!" ئەو مامۆستایە لە ئەسیناوە هاتبوو، مامۆستایەکی تازە دەرچوو بوو، لای خۆی (پیداگۆژی نوێ)(*)ی لەگەڵ خۆیدا بۆ هێنابووین، وامان دەزانی ڕەنگە (پیداگۆژی) ناوی خانمێک(**) بێ، بەڵام کە یەکەم جار ئەو مامۆستایەمان بینی تەنها بوو، (پیداگۆژی) لەگەڵ نەبوو، وامان زەن کرد کە چ شکی

(*) پیداکۆژی Pedagogie وشەیەکی فەرەنسییە، واتە پەروەردە و فێرکردنی منالان، هونەری مامۆستایەتی.

(**) وشەی نوێ لە زوبانی گریکییدا واتای خانمی جحێڵ دەگەیەنێ.

تێدانییە خاتوو پیداگۆژی لە ماڵەوەیە. ئەو مامۆستایە قامچییەکی کوڵی بەدەستەوە بوو کە لە پێستی گا چنرابوو، ڕیزی کردین و دەستی بەقسان کردن، گوتی: "هەر چییەک فێردەبین، دەبێ بیبینین و دەستی تێوەبدەین، ئەوجا بەخاڵ لەسەر قاقز ڕەسمی کەین، پێویستە تەواوێک هۆشمان لای دەرسەکە بێت!" ئەو مامۆستایە حەوسەڵەی گوێگرتنی لە قسەی زیادە نەبوو، تەنانەت نەماندەوێرا لەزەنگی حەوانەوەشدا پێبکەنین و هاوارکەین، دەبوو دەستمان بەنیشانەی خاچ لەسەر یەک دانابا، دەبوو هەر کاتێ قەشەیەک دەبینین، دەستی ماچکەین، دەیگوت: "منالینە، تەواوێک هۆشتان لای خۆتان بێت، ئەگینا - ئاماژەی بۆ قامچێکەی دەکرد- خۆ دەبینن، من تەنها قسان ناکەم، بەڵکو جێبەجێشی دەکەم!" بەڕاستیش هەر وابوو، گەر هاریمان کردبا، یان وەزعی خۆی باش نەبا، ئەوا پانتۆڵەکەی لەپێ دادەکەنین و دەرپێکەمانی ڕادەکێشایە خوار، ئەوجا بەقامچی دەیسرەواندە قوونی ڕووتمان. خۆ گەر حەوسەڵەی داکەندنی پانتۆڵەکانمانی نەبا، ئەوا هێندەی دەسرەواندە پەنا گوێمان تاخوێن فیچقەی دەکرد.

ڕۆژێکیان وێرام پەنجە هەڵبڕم و بپرسم: "مامۆستا، ئەدی خاتوو پیداگۆژی لەکوێیە؟ ئەرێ ئەوە بۆچی نایەت بۆ مەکتەب؟"

لەسەر کورسییەکەی هەستا و قامچییەکەی لەقولاپی سەر دیوارەکە کردەوە و هاواری کرد: "هەی بێ ئەدەب، وەرە ئێرە. پانتۆڵەکەت داکەنە!" خۆی حەوسەڵەی نەبوو پانتۆڵەکەم داکەنێ، ئەوجا کەوتە قامچی تێسرەواندنم، بەدەم قامچی وەشاندنەوە هاواری دەکرد: "وەرە، وەرە، وەرە!" دەموچاو و ڕوخساری شەلاڵی ئارەقە ببوو، کە ماندوو بوو، ئەوجا دەستی لە لێدانم هەڵگرت و گوتی: "خاتوو پیداگۆژی لێرەدایە، ئەمجارە بێدەنگ بیت!"

ئەو مامۆستایە، مێردەکەی (پیداگۆژی خانم) شەیتانێکی فێڵباز بوو، ڕۆژێکیان پێی گوتین: "سبەینێ دەمەوێ لەبارەی کریستۆڤەر کۆلۆمپس و چۆنێتیی دۆزینەوەی کیشوەری ئەمریکاوە قسانتان بۆ بکەم، ئەمجا بۆ ئەوەی باشتر لەوەبگەن، دەمەوێ سبەینێ هەر یەکەتان هێلکەیەک لەگەڵ خۆی بێنێ، هەر کەسێکیش لە ماڵەوە هێلکەیان نەبوو، وا باشترە کەمێک کەرە بێنێ."

کچێکی هەبوو بەناوی (ترپسیکۆر) کە وەختی شووی بوو، کورتە باڵا بەڵام شۆخ، خوازبێنیکەرێکی زۆری هەبوو، بەڵام بابی نەیدەویست بیدا بەشوو، دەیگوت: "ڕێگە بەکارێکی ئاوها ئابڕووبەرانە لەماڵەکەما نادەم!" سەرەتای زستانانیش کاتێ پشیلە نێرەکان دەهاتنە دەرێ و دەکەوتنە میاو میاو، ئەم پەیژەی دەنا بەدیوارەوە و دەچووە سەربان و ڕاوی دەنان و لەبەرخۆیەوە دەیگوت: "نەفرەت لە سروشت کە نازانێ ئەخلاق چییە!"

ڕۆژانی (هەینی پاک) دەیبردین بۆ کلێسا تا لەبەرامبەر مەسیحدا کڕنۆش بەرین، دوای ئەوە دەیهێنراینەوە مەکتەب تا لەبارەی ئەوەی بینوومانەوە و ئەوەی کڕنۆشمان بۆ بردووە بۆمان بدوێ و باسی مانای لەخاچدانمان بۆ بکا، ئێمەش هیلاک و ماندوو لەجێگەکانمان دادەنیشتین، لەبەر خاتری چەشتنی عەزابی مەسیح، جگە لە لیمۆ و سرکە هیچی ترمان نەخواردبوو، بەو برسێتی و شەکەتییەوە، مێردەکەی (پیداگۆژی خانم) بەدەنگێکی شکۆدار دەکەوتە باسکردنی چۆنێتی دابەزینی خواوەند بۆ سەر عەرد و

باسی مەسیحبوونی، باسی عەزاب و مردنی لە پێناو ڕزگاربوونی ئێمە لە گوناه، بەجوانیی لە ماهیەتی ئەو گوناهە نەدەگەیشتین، بەڵام دڵنیابووین لەوەی مەسیح دوانزە هاوڕێی هەبووە و یەکێ لەو هاوڕێیانەی ناوی (یەهووزا) بووە و خیانەتی لێ کردووە.

– "یەهووزا.. لە کێ.. لە کێ.. دەچوو؟"

مامۆستا لە جێگەکەی هەستا و هێواش و هەڕەشە ئامێز لەریحلەیەکەوە چوو بۆ لای ڕیحلەیەکی تر، چاوی بەیەکە بەیەکەماندا گێڕا.

– "یەهووزا.. وەکو.. وەکو...."

پەنجەی شایەتمانی درێژکرد، بەسەر یەک بەیەکی قوتابێکاندا گێڕای، هەوڵی دا بزانێ کاممان لە یەهووزا دەچین، هەمووومان لەترسا خۆمان تەڕ کردبوو، زەندەقمان چووبوو نەبا ئەو پەنجە ترسناکە لەسەر یەکێکمان بگیرسێتەوە، کوتوپڕ هاوارێکی کرد و گوتی: "دۆزیمەوە...!" وای گوت و پەنجەی لەسەر منالێکی ڕەنگپەڕیو و هەژار دانا. ئەو منالە (نیکۆلیۆس) بوو، هەمان ئەو منالەی کە ساڵی پێشوو لە پۆلی سێیەمدا بەمامۆستای گوت: مامۆستا بێ دەنگ بە، لێگەڕێ با گوێمان لە چریکەی ئەو مەلە بێت.

مامۆستا هاواری کرد: "خۆیەتی.. کوتومت وەک نیکۆلیۆس، بەموو فەرقیان نییە، هەمان ڕەنگ پەڕیوی، هەمان جلک.. یەهووزاش هەر وەک ئەم سوورفل بوو، سوورفلێکی تۆخ.. وەک بڵێسەی دۆزەخ!"

نیکۆلیۆسی داماو کە ئەوەی بیست دایە پڕمەی گریان، ئەوانی ترمان کە لەخەتەریات ڕزگارمان ببوو، نیگای دڕندانە و دوژمنکارانەمان بڕییە نیکۆلیۆس، بەنهێنیی ڕێککەوتین لەسەرئەوەی کە هەر ئیزن بووین، نیکۆلیۆس تەمبێ کەین، ئاخر چۆن دەبوو خیانەت لە مەسیح بکات؟

مامۆستا کە بەپەیڕەوکردنی شێوازی (پیداگۆژی) لە نیشاندانی شێوە و ڕوخساری (یەهووزا) ڕازی و خۆشحاڵ بوو، ئیزنی داین. هەر کە گەیشتینە دەرەوە، گەمارۆی نیکۆلیۆسمان دا و کەوتینە لێدان و تف لێ کردنی، نیکۆلیۆس بەچاوانێکی فرمێسک تێ زاوەوە ڕای کرد، بەڵام ئێمە لە کۆڵی نەبووینەوە، بەبەرد هەڵمانبڕی، تا گەیشتە ماڵێ و خۆی کرد بەژووردا، هەر بەردمان تێ دەگرت و هاوارمان دەکرد: "یەهووزا.. یەهووزا!"

ئیدی نیکۆلیۆس پێی نەخستەوە مەکتەب، دوای سی ساڵ کە لە ئەورووپا گەڕامەوە کریت، لە دەرگای ماڵەوە درا، شەممەی پیرۆز بوو، بابم بەبۆنەی جەژنی پاکەوە ڕایسپاردبوو پێڵاوی تازەمان بۆ بکڕدرێ. بینیم پیاوێکی ڕەنگ پەڕیو و لاواز، قژی سەر و مووی ڕیشی سوور، لەبەر دەرگاکە ڕاوەستاوە، پێڵاوەکانمانی لەقوماشێکی ڕەنگاو ڕەنگەوە پێچاو و دای پێم، بەشەرمەوە لەبەر دەرگای حەوشە ڕاوەستابوو، سەیرێکی کردم و سەری لەقاند.

– "نامناسیتەوە؟ بیرت چوومەتەوە؟"

کە وای گوت دەسوبرد ناسیمەوە.

باوەشم پیاکرد و هاوارم کرد: "نیکۆلیۆس!"

گوتی: "یەهووزا..!"

وای گوت و زەدەخەنەیەکی تاڵ لەسەر لێوی نەخشی.

زۆر جاران هاوسێکانمان لەپیاو و ژن وەیاد دێنمەوە، لەو کاتانەدا ترسم لێ دەنیشێ، زیاتر ئەوانە خەڵکانی حولحولی و نیوە گێل بوون، لەبەر ئەوەی لێیان دەترسام، بەپەلە بەبەردەم ماڵەکانیاندا ڕەت دەبووم، باڵەخانەکانیان دابووە کرێ، ڕەنگە لەبەر ئەوە بووبێ کە بەدرێژایی ساڵ لەنێو چوار دیواری ماڵی خۆیانا زیندانیی بوون و لە خەڵکانی تر دابڕابوون، ڕەنگیشە بەهۆی ترسیانەوە بووبێ لە تورک و پابەندییان بەژیان و شەرەف و سامانەوە کە بەردەوام لەبەر هەڕەشەی خەتەردا بوو، ئەوانە هەمدیس باسی قەتڵوعام و جەنگەکان، ئەزموونی دژواری مەسیحییەکانیان لەزاری پیرەمێردانەوە دەژنەفت و مووی جەستەیان ڕاست دەبۆوە، گەر کەسێ هاتبا و لەبەر دەرگاکەیان ڕاوەستابا، ئەوا ئەمان لە ترسا ڕادەچڵەکین و شپرزە دەبوون، ئەدی شەوانە چۆن دەیانتوانی بنوون ؟ بەچاوانێکی دەرپۆقیو و گوێ لە زەنگی دەرگا، چاوەڕێی ئەو ساتەوەختە شوومە بوون کە تیادەچن.

بەترسەوە پیاوان و ژنانی هاوسێمان وەیاد دێنمەوە، خاتوو (ڤیکتۆریا)، ماڵەکەی کەمێک لەخوار ماڵی ئێمەوە بوو، هەندێ جار زۆر بەگەرمیی چاکوچۆنیی لەگەڵ خەڵکا دەکرد، دەکەوتە چەنەبازییەک وێنەی نەبوو، هەندێ جاری تریش دەرگای بەڕووتدا دادەخست و لەودیوەوە دەکەوتە جنێوپێدانت.

ماڵی خاتوو (پنڵۆب) بەرامبەریان بوو، پنڵۆپ ژنێکی قەڵەو و چەور و چلیک بوو، دایمەی خوا شەوەری دەخوارد تا گوایە بۆنی دەمی خۆش کات، بەردەوام پێدەکەنی، پێدەچوو خوتوکەی بدەن، مێردەکەی ناوی (دیمیترۆس) بوو، کەسێکی عاشق و کەم دوو بوو، زوربەی جاران چەترەکەی هەڵدەگرت و دەیدایە شاخ، دوای دوو سێ مانگ بەجلکی شڕوپڕەوە دەگەڕایەوە، گیرفانی پانتۆڵەکەی بەتاڵ و لەبرسا قۆڕەی زگی دەهات، هەر کە سەرو کەللەی لەدوورەوە وەدیار دەکەوت، خاتوو پنڵۆب دەیدایە قاقای پێکەنین، بەدەنگی بەرز بەدەرو دراوسێی دەگوت: "ئەوەتا، بۆم هاتەوە تا پانتۆڵەکەی پڕکاتەوە!" ئەوانیش بەدوایدا دەیاندایە قاقای پێکەنین.

لەخواری کۆلێندا، (مانۆسۆس) دەژیا، مانۆسۆس بازرگانێکی بەشانس بوو، بەڵام ئەوێی کەمێک ناتەواو بوو، بەیانیان کە لە ماڵ دەچووە دەرێ، بەپارچە گەچێ خاچێکی لەسەر دەرگاکەیان ڕەسم دەکرد، نیوەڕوانیش کە بۆ نانخواردن دەگەڕایەوە ماڵ، لەسەری سەعاتێکی دیاری کراودا دەکەوتە لێدانی خوشکەکەی، کاتێک هاوار و قیژەی خوشکەکەیمان دەژنەفت، ئیدی دەمانزانی کاتی نانی نیوەڕۆیە و لەسەر سفرە دادەنیشتین، قەت بۆ بەیانیی باشکردن لێوی هەڵنەدەهێنایەوە، تەنها بەدڕندەیی و ترسێکەوە سەیری دەکرد.

(ئەندریاس)ی پاسەوان کەمێک لە سەروو ماڵی ئێمەوە بوو، لەسەری کۆڵاندا لەخانوویەکی گەورەدا دەژیا، ئەندریاس دەوڵەمەند و دەموچاوی ئاوڵاوی بوو، کەپوویەکی زل و دوو کونە لووتی فراوان کە بەهی گوێرەکە دەچوون، هەرکاتێ دەرگای حەوشەی ماڵەکەی دادەخست، بۆ ماوەی یەک سەعات دەستی بەدەرگاکەدا دەهێنا تا دڵنیابێ لەوەی ناکرێتەوە، بەردەوام دوعای دەخوێند تا دز و ئاگر و نەخۆشیی لە

ماڵەکەی بەدوور بێت، دوا جار سێ کەڕەت خاچی دەکێشا و ئەوجا دەکەوتە ڕێ، جارناجاریش ئاوڕی لە دواوە دەدایەوە، مناڵانی دراوسێ بۆیان دەرکەوتبوو کە ئەندریاس بەسەر چەند بەردێکی دیاریکراودا دەڕوا، ئەنجا بۆئەوەی سەر بکەنە سەری، خۆڵ یان تەرسی ئەسپیان دەخستە سەر ئەو بەردانە، بەڵام ئەو بەگۆچانەکەی گڵ و تەرسەکەی لەسەر بەردەکان لادەبرد و بەڕێی خۆیدا دەڕۆیشت.

دکتۆر (پریکلیس)یش هاوسێمان بوو، ڕەمزی شانازیی گەڕەک بوو، پزیشکێ بوو تازەکیی دوای وەرگرتنی بڕوانامەی دکتۆرا، لەپاریس گەڕابۆوە، موو زەرد و قۆز، چاویلکەی ئاڵتونیی لە چاو دەکرد، کڵاوێکی لەگەنیی لەسەر دەنا – ئەوە یەکەمین کڵاوێک بوو هاتبووە میگالۆ کاسترۆوە- بەنەعلەوە دەچوو بۆ سەردانی نەخۆشەکانی، لەبەرئەوەی بەقەولی خۆی گوایە پێی برینداره. خوشکە قەیرەکەی ئەو نەعلانەی بۆ گوڵچنیی کردبوو، دکتۆر پریکلیس بەپارەی جازیی ئەو خوشکەی خوێندنی تەواو کردبوو، وی دختۆری ماڵی ئێمەش بوو، کاتێ دەهات بۆ ماڵمان دادەنەویمەوە و بەتاسەوە سەیری گوڵەکانی نەعلەکەیم دەکرد، گوڵی سووری ئاوریشمی لە ناوەندی گەڵای سەوزدا. جارێکیان (تا)م لێ هاتبوو، دختۆریان هێنایە سەرم، بەپاڕانەوەوە پێم گوت: "گەر دەتەوێ چاک ببمەوە، ئەوا پێویستە نەعلەکانتم بدەیتێ!" ئەویش هەر بەڕاستیی نەعلەکانی خۆی لەپێ کردم تا بزانێ بەپێم دەبێ یان نا، بەڵام زۆر بەپێم گەورەبوو، ناچار بۆ ئەوەی تاسەی خۆم بشکێنم، لووتم نا بەگوڵی سەر نەعلەکەوە تا بۆنی کەم، بۆنی لێ دەهات.. بەڵام بۆنی گوڵ نا.

بەردەوام بەپێکەنینێکی ئاوێتە بەفرمێسکەوە، هاوسێکانم وەیاد دێنمەوە، ئەو ڕۆژانە خەڵکی لەیەک قاڵبدا دانەڕێژرابوون، هەریەکە و بۆخۆی دونیایەکی جودا و تایبەتی خۆی هەبوو، پێکەنین و قسەی لەگەڵ پێکەنین و قسەی هاوسێکەیدا جوێ بوو، دەرگای بەڕووی خۆیدا دادەخست و لە شەرم یان لە ترسا ئارەزووە پەنهانەکانی لای خۆی دەهێشتەوە و دەیپاراست، تا ئیدی ئەو ئارەزووانە لە ناوەوەیڕا پەلک و چڵ و گەڵایان لێ دەبۆوە و دەیانتاساند، بەڵام دەمی هەڵنەدەهێنایەوە و ژیانی ویقارێکی شاهانەی لە خۆگرتبوو. هەژاریی دەردی سەرباری دەردان بوو، عیزەتی نەفس ڕێی نەدەدا هیچ کەس لەو هەژارییە ئاگاداربێ، خەڵکیی نان و زەیتون و چڵە خەردەلیان دەخوارد تا بەجلکی پینەکراوەوە نەچنە دەرێ. جارێکیان گوێم لێ بوو، دراوسێیەکمان گوتی: "هەژار کەسێکە کە لەهەژاریی دەترسێ، دەی من لەهەژاریی ناترسم!"

مردنی باپیرەم

وابزانم قۆناغی خوێندنی سەرەتاییم تەواو نەکردبوو کە ڕۆژێکیان شوانێک لە گوندەوە بەشپرزەیی هات تا بۆ لای باپیرەمم بەرێت، دیاربوو باپیرەم گیانی دەدا، ناردبووی بەدواما تا بەرەکەتم دا. بیرم دێ مانگی ئاب بوو، دونیا گەرم، من سوارە و شوانەیش پیادە لە دوامەوە هەنگاوی دەنا، بەدارە دوولاکەی کە بزمارێک بەنووکەکەیەوە بوو، پەیتا پەیتا نەقیزەی لە گوێدرێژەکە دەژەند، خوێن فیچقەی دەکرد و ئاژەڵی داماو لەتاو ئازار هەڵی دەتیزان و بەلەسە دەبوو. ئاوڕم دایەوە و لە شوانەکە پاڕامەوە: "ڕوحمت هەبێ،

مەگەر بەزەییت بەو بێ زمانەدا نایەتەوە؟ خەریکیت برینداری دەکەیت!"

وەڵامی دامەوە: "تەنها بونیادەم هەست بەئازار دەکات. کەر، کەرە!" بەڵام کە گەیشتینە ڕەز و دار زەیتونەکان، ئازاری (گوێدرێژ)ەکەم لەبیر خۆ بردەوە، ژنان هێشتا ترێیان دەڕنی و لەجێگەیەکی وشکدا و لەسەر قوماشێک هەڵیاندەخست تا ببێتە مێوژ. هەوا بۆنێکی خۆشی گرتبوو، وژەی کولله گوێی بونیادەمی کەڕ دەکرد، یەکێک لە ترێڕنەکان ئێمەی بینی و دایە قاقای پێکەنین.

لە شوانەکەم پرسی: "کریاکۆس - تا ئێستا ناوەکەیم لە یادماوە - ئەوە بەچیی پێدەکەنێ؟"

وەڵامی دامەوە: "ختوکەی دەدەن و ئیدی پێدەکەنێ!"

وای گوت و تفێکی ڕۆکرد.

- "ختوکەی دەدەن؟ کریاکۆس، کێ ختوکەی دەدا؟"

- "شەیتان!"

حاڵیی نەبووم، بەڵام ترس دایگرتم، بۆ ئەوەی شەیتان نەبینم بەمشت کەوتمە لێدانی گوێدرێژەکە تا خێراتر لەو جێگەیە دوورم خاتەوە.

لەیەکێ لەو گوندانەوە کە ڕەت بووین خەڵکانی کولڵکن و کەتە، تا ناو قەد ڕووت، ترێیان دەفلیقاندەوە، لەناو تەشتێکی گەورەدا سەمایان دەکرد و گاڵتەی بێ مانایان لەگەڵ یەکدی دەکرد و وەختە بوو لەتاو پێکەنین بەپشتا بکەون.

عەرد بۆنی شیلەی ترێی گرتبوو، ژنان نانی برژاویان لە تەنوور دەردەهێنا، حەپەی سەگ، ویزەی هەنگ، خۆر مەست و ڕوخساری سووری بەرەو خۆرئاوا لار کردبۆوە، وەک بڵێی ئەویش کفت بووبێ و بەدرێژایی ڕۆژ شان بەشانی خەڵکەکە ترێی فلیقاندبێتەوە. منیش دامە قاقای پێکەنین، بەفیکەلێدانەوە دارەکەم لە کابرای شوان وەرگرت و کەوتمە نەقیزە تێوەژەنینی گوێدرێژەکە.

کاتێ گەیشتینە ماڵی باپیرەم، لەتاو ماندوویی و خۆر و کولله وڕوکاس ببووم، کاتێ گەیشتین، باپیرەم بینی لە ناوەڕاستی حەوشەکە پاڵخراوە و کچەزا و کوڕەزاکانی دەورەیان لێ دابوو. هەناسەیەکی ئیسراحەتم هەڵکێشا، شەو پاشەکشێی بەگەرما کردبوو، باپیرەم چاوانی لێک نابوو، چ ئاگای لەئامادەبوونی من نەبوو، ئیتر بەو جۆرە لەشەڕی باپیرەم ڕزگارم بوو کە هەر جارێک دەستی تێوەدەدام، پێستم وەخورو دەکەوت و لەحەیوەتا تێم دەتەقاند.

بەو ژنەم گوت کە کردمیە باوەش و لە گوێدرێژەکە دایگرتم:

- "ماندووم!"

وەڵامی دامەوە: "ئارامت هەبێ، باپیرەت لە ئان و لەحزایە. باشترە لە لای بیت تا یەکەم کەس بیت بەرەکەت بدرێیت!"

ئەو بەرەکەتەی کە ئەو هەموو ڕێگەیەم بۆ بڕیبوو، بەدیارییەکی ئەفسووناویی، یان یارییەکی مناڵانەی گرانبەها، یاخود بەمووی ئەژدیها دەچوو کە لەئەفسانەی پەرییاندا باس کراوە، ئەو مووەت وەک جادوو

لای خۆت دەپاراست و لەکاتی خەتەردا دەتسووتاند و ئیدی ئەژدیها بەهاناتەوە دەهات، دەی لەبەر ئەوەبوو چاوەڕێ بووم تا باپیرەم چاوانی بکاتەوە و مووی ئەژدیهاکەم بداتێ.

باپیرەم هەر عەینەن لەو کاتەدا هاوارێکی لێ هەستا و کووڕ و گرمۆڵە ڕاست بۆوە و لەسەر ئەو فەرووە مەڕە دانیشت کە لەژێریدا ڕاخرابوو.

پیرێژنێک گوتی: "ئەوە مەلایکەتەکەی خۆی بینی، ئیتر لەهەر لەحزەیەکدا بێ ڕۆحی دەردەچێت!" پیرێژنەکە بەدەم گوتنی ئەو قسانەوە خاچی کێشا و پارچەیەک مۆمی هەڵگرت، بەهاڵاوی هەناسەی کەوتە گەرمکردنی و بەپەنجەشی نەرمی دەکرد، شێوەی خاچێکی لێ دروست کرد تا لێوی مردووەکەی پێ کلۆم دا.

یەکێ لەکوڕەکان لەجێی خۆی هەستا، ڕیشێکی ڕەشی شەبەقڕەنگ و زبری هەبوو، چووە ژوورێ، هەنارێکی هێنا و خستیە نێو لەپی باپیەوە تا لەگەڵ خۆیدا بۆ (هادیس)ی بەرێت.

هەمووان لێی نزیک بووینەوە و دیقەتیمان دا، ژنێک کەوتە لاوانەوە، بەڵام ئەو کوڕەی کە ڕیشێکی زبری هەبوو دەستی خستە سەر دەمی ژنەکە و گوتی: "بێدەنگ!"

لەو کاتەدا باپیرە چاوانی کردنەوە و ئاماژەی بۆ خەڵکەکەی دەوروبەی کرد نزیکی ببنەوە، خەڵکەکە چوونە پێش و کوڕەکانی بازنەی یەکەمیان بەدەوریدا دروست کرد، کوڕەزا و کچەزا کوڕەکانی لەدوای ئەوانەوە دانیشتن و پاشان کەنیشک و بووکەکانی.

باپیرەم دەستی هەڵێنا، پیرێژنێک سەرینێکی نایە ژێر سەری. دەنگیمان هاتە گوێ، گوتی: "مناڵینە، خوداحافیز، من بەشی خۆم نانم خواردووە، ئیتر وا ئەلعانیش دەڕۆم، حەوشی ماڵەکەم پڕ کردووە لە مناڵ و نەوە، کوپەڵەکانم پڕن لە زەیت و هەنگوین و بەرمیلەکانم پڕ لە شەراب کردوون، چ گلەییم نییە، ئیدی خوداحافیز."

دەستی بەنیشانەی ماڵئاواییکردن تەکان دا، لەسەرخۆ بەملاولای خۆیدا ئاوڕی دایەوە و سەرنجی لە یەکە بەیەکەمان دا، من ئیدی تەواوێک مەسەلەی بەرەکەتدانەکەم بیرچۆوە، لە پشت سەری دوو سێ خاڵۆزامەوە خۆم شاردبۆوە و باپیرە منی نەدەبینی، کەس ورتەی لێوە نەدەهات، باپیرەم هەمدیس زاری هەڵێنایەوە:

- "مناڵینە، گوێ بۆ دوایین وەسیێتم ڕادێرن، ئاگاتان لە ئاژەڵان بێ، لە گا و مەڕ و گوێدرێژان، خۆتان فریو مەدەن، ئاخر ئەوانیش وەک ئێمە ڕۆحیان هەیە، ئەوانیش وەک ئێمە بونیادەمن، تەنها هێندە هەیە ئەوان کلکیان هەیە و ناشتوانن بئاخڤن. نەسەبی ئەوانیش دەچێتەوە سەر ئادەم، خواردنی تەواویان بدەنێ. ئاگاتان لە دار زەتیون و ڕەزەکان بێ، گەر دەتانەوێ میوەتان بدەنێ ئەوا لە پەین و ئاو و قەڵەمکردنیان تەقسیری مەکەن. نەسەبی ئەوانیش دەچێتەوە سەر ئادەم، بەڵام لەبەرئەوەی زۆر دەمێکە، بیریان نایەت، بەڵام ئینسان بیری دێت، هەر لەبەر ئەمەشە کە ئێمە بونیادەمین. گوێتان لێمە یان بۆ کەڕولاڵان دەئاخڤم؟"

هەمووان بەیەک دەنگ گوتیان: "گوێمان لێتە، گوێمان لێتە."

باپیرەم دەستە زەبەلاحەکەی تەکان دا و کوڕە گەورەکەی بانگ کرد: "کوستاندیس، وەرە بۆ ئێرە."

کوستاندیس ناکەسبەچەیەکی قژ بژ بوو، خاوەن ڕیشێکی بۆر و دووچاوی گەورە بوو وەک چاوی گا، کوستاندیس دەستی بابی گرت.

– "قوربان، ئەمەتام. ئەمر بفەرموون."

– "بڕێک گەنمی دەستچنم لە گۆزەیەکی بچووکدا هەڵگرتووە، ماوەیەکی زۆرە ئەو گەنمەم بۆ ڕێوڕەسمی خەتم داناوە، نۆیەم ڕۆژ بیکوڵێنە، بیرت نەچێت بایامی زۆر تێکەیت – سوپاس بۆ خودا بایەمان زۆرە – بۆ شەکریش ڕەزیلی نەکەیت، گوێت لێمە؟ تۆ بونیادەمێکی بەدخوویت و چ متمانەم پێت نییە!"

کوڕە گەورە دوای ئەوەی سەری بەنیشانەی ڕەزامەندی لەقاند، لە وەڵامدا گوتی: "ڕێز لە وەسێتەکەتان دەگرم، بەڵام وا چاکترە هەمووان لەخەرجیی و مەسرەفدا شەریک بین، بەو جۆرە هەموو شتێک بەرێکوپێکی بەڕێوە دەچێت، مەسەلە مەسەلەی ڕێوڕەسمی خەتمە، گاڵتە نییە، پول و پارەی دەوێ، مۆمی دەوێ، کرێی قەشە و گۆڕهەڵکەنی دەوێ، ئەمە جگە لە پارەی شیرینی دوای ڕێوڕەسمی بەخاک سپاردن و پول و پارەی شەراب و مەزەی دوای خەتم و پارەی قاوە خواردنەوەی ژنان، ئەو هەموو مەسرەف و خەرجییەی دەوێ. گاڵتە نییە، دەبێ هەمووان لەو مەسرەف و خەرجییەدا شەریک بین!"

ئەوجا ڕووی کردە براکانی و لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو: "گوێتان لێمە؟ دەبێ هەموومان لەو خەرجی و مەسرەفەدا شەریک بین، وا چاکترە ئەم مەسەلەیە یەکلاکرێتەوە!"

کوڕەکان ددانە جیڕەیان پێ کەوت، یەکێکیان بەدەنگێکی بەرز گوتی: "زۆر باشە کۆستاندیس، لەسەر مەسەلەیەکی ئاوها نایکەینە قڕە!"

خۆم خزاندە یەکەمین بازنەوە، پێشانیش گوتم کە مەرگ هەمیشە نهێنییەکی سەر سوڕهێنەر بووە و ئەفسوونی کردووم، بۆیە نزیکتر بوومەوە، تا بەباشی مردنی باپیرەم (بابی دایکم) ببینم.

باپیرەم چاوی پێم کەوت.

– "ئێی بەخێربێی کوڕە چکۆڵەکەمان لە میگالۆ کاسترۆوە، دانەوە تا بەرەکەتت بدەم."

ئەو پیرێژنەی کە مۆمی نەرم دەکرد، سەری چەمانەوە، باپیرەم دەستی زەبەلاح و قورسی هێنا بەسەرمدا، گوتی:

– "نەوەی میگالۆ کاسترۆییم، دۆعای بۆ دەکەم و بەرەکەتی دەدەم و ئومێدەوارم ڕۆژێک لەڕۆژان ببێتە پیاو."

لێوی بۆ گوتنی شتی تریش جوڵاند، بەڵام ئیدی ڕۆح لەجەستەیدا نەمابوو، چاوانی لێک نا.

بەدەنگێکی بێگیان گوتی: "بەئاراستەی ئاوابوونی خۆر پاڵم خەن!"

دووان لە کوڕەکانی بەئاراستەی خۆرئاوابوون پاڵیان خست. ئەوجا لەبەرخۆیەوە گوتی: "خوداحافیز.. ئیتر من دەڕۆم!"

هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشا، پێکانی لەیەکەوە ئاڵاند، سەری لەسەر سەرینەکە لار بۆوە و بەر وردە

بەرد و زیخی حەوشە کەوت.

لەیەکێک لە خاڵۆزا چکۆڵەکانم پرسی: "باپیرەم.. مرد؟"

وەڵامی دامەوە: "شەرابی مەرگی نۆشی، خۆمان خۆش، باشترە بڕۆین شتێک بخۆین!"

کریت لەبەرامبەر تورکیادا

شتێک کە زیاتر لەمەکتەب و مامۆستا و قووڵتر لە ئەووەڵین شادیی و ترسەکانم لەکاتی ڕوانینە دونیا کاریگەریی لەسەر ژیانم دانا، تێکۆشانی کریت بوو دژی تورک، ئەو بەرەنگاربوونەوەیەی کە بەرەو تاقە ڕێگەیەک پەلی گرتم، گەر ئەو ڕووبەڕووبوونەوەیە نەبا، ئەوا ژیانم ڕێگەیەکی تری دەگرتە بەر و خواوەندیش ڕوخسارێکی تری دەپۆشی. لەیەکەمین ڕۆژی لە دایکبوونمەوە پەیم بەو شەڕە ئاشکرا و نهێنییە ترسناکە بردبوو کە خۆی لە هەناسەدانمدا حەشاردابوو.

مەسیحی و تورکم دەبینی مۆڕەیان لەیەکدی دەکرد و لەتووڕەییدا سمێڵیان بادەدا، ئەو دەمەی سەربازانی تفەنگ بەشانی هێزی داگیرکەر کۆڵانەکانیان تەحەڕی دەکرد، مەسیحییەکانم دەبینی لەودیو دەرگایماڵەکانیانەوە سەنگەریان لێدەدا، پیرەمێردان چیرۆک و داستانیان لەبارەی قەتڵوعام و ئازایەتی و ئازادیی و گریکستانەوە دەگێڕایەوە و من گوێم ڕادەدێرا، قووڵ و بێدەنگ لەنێو هەموو ئەو شتانەدا دەژیام، چاوەڕێی ئەو ڕۆژە بووم گەورەبم و لەمانای هەموو ئەوانە تێ بگەم، تا منیش قۆڵی لێ هەڵماڵم و بەرەو جەنگ بچم. دواتر لە هەموو شتێک گەیشتم. کریت و تورکیا سەنگەریان لەیەکدی گرتووە، کریت بۆ وەدەسهێنانی ئازادیی دەجەنگێ و تورکیش دەستی نابووە بینی و لێی نەدەگەڕان ئازاد بژی.

ئیدی دوای ئەوە شتەکانی دەوروبەرم ڕوخسارێکیان بەخۆوەگرت، ڕوخساری کریت و تورکیا. لە ئەندێشە و جەستەمدا هەموو شتێک بووە ڕوخسارێک کە ئەو جەنگە ترسناکەی وەبیر دەهێنامەوە.

ڕۆژێکی هاوین، شازدەیەمی مانگی ئاب، ئەیکۆنی (دابەزینی ڕوحولقودس لە مەریەمی پاکیژەدا)یان هێنا بۆ کڵێسا و لەسەر کورسی عیبادەت دایاننا، دایکی مەسیح ئارام و دەستی بەشێوەی خاچ لێک نابوو، مەلایکەتێک لای ڕاستەوە و شەیتانیش لای چەپ، هەردووکیان بۆ وەدەسهێنانی ڕۆحی وی، بەربوونە گیانی یەکتر، مەلایکەتەکە شمشێرەکەی ڕاکێشا و هەردوو دەستی شەیتانی لەئانیشکا بڕیبوو، دەستە قرتاوەکان بەحەواوە مابوونەوە و خوێنیان لێ دەچۆڕا، لەئایکونەکە ورد دەبوومەوە و دڵم لێواولێو ببوو لەخۆشحاڵی، بەخۆم گوت: "مەریەم: کریتە، شەیتانە ڕەشەکە: تورکە، فریشتە سپییە بەفرینەکەش: پادشای گریکستانە. ڕۆژێک دێ پادشای گریکستان دەستی تورک دەقرتێنێ. کەنگێ؟" بەخۆم گوت: "کە گەورە بووم!" وام گوت و سینەی مناڵانەم پڕبوو لە شانازیی.

ئیدی ئەو سینگە ناسکە مناڵانەیە، لێوانلێو دەبوو لەڕق و نائارامی، منیش ئامادە بۆ چوونە مەیدانی نەبەرد، مستە چکۆڵەکانم دەهێنایەوە یەک، باش دەمزانی وەزیفەم دەرگیربوون لەگەڵ کام لایەنی ئەو جەنگەدایە، پەلەم بوو گەورەبم تا بتوانم بجەنگم و درێژە بەڕێگەی باب و باپیرەم بدەم.

ئەوە تۆوەکە بوو، نەمامی درەختی ژیانم لەو تۆوەوە سەوز بوو، خونچەی کرد، گوڵی گرت و پشکوت و

بەری هێنا. ئاخر سەرەتا ترس یان عەزاب نەبوو کە رۆحمیان راچڵەکاند، لەزەت و گەمەش نەبوون، بەڵکو پەرۆشی بوو بۆ ئازادی، دەبوو ئازادی وەدەس بێنم. بەڵام لە چی و لە کێ؟ هێدی هێدی و بەمروری زەمەن بەپێپلیکانەی قۆقز و سەختی ئازادیدا سەرکەوتم، یەکەمین پێپلیکانە وەدەسهێنانی ئازادیی بوو لە تورک، پاشان شەڕێکی نوێ هەڵایسا، وەدەسهێنانی ئازادی لە تورکی ناخ، واتە لە جەهل، لەشەڕانگێزیی و حەسەد، لەترس و تەمبەڵی، لەمەزەندە درۆیینەکان، دواتر وەدەسهێنانی ئازادی لەبتەکان، لەتەواوی بتەکان، تەنانەت لەبەڕێزترین و شکۆدارترین بتیان.

گەورە بووم و زەینم زیاتر کرایەوە، پانتایی شەڕەکەش بەرفراوانتر بوو، لەسنووری کریت و گریکستانی تێپەڕاند، تەواوی زەمەن و شوێنەکانی تەی کرد و مێژووی بەشەرییەتی خستە ژێر نقێمەکەی خۆیەوە، ئاخر هێشتا کریت و تورک دەستییان نەدابووە یەخەی یەکتر خێر و شەڕ هەبوون، رووناکی و تاریکی هەبوون، خواوەند و شەیتان هەبوون، بەردەوام هەمان جەنگ هەبوو، جەنگێکی هەمیشەیی. بەردەوامیش کریت لایەنگیری خێر و رووناکی و خواوەند بوو، تورکیش لایەنگیری تاریکی و شەیتان، قیسمەتم بوو کە لەساتەوەختی قەیراناویی شەڕی کریت بۆ وەدەسهێنانی ئازادیدا، لەم نیشتیمانەدا لەدایک بم، قیسمەتم بوو لەتافی منداڵییەوە حاڵی بم لەوەی دونیا خاوەنی نیعمەتێکە ئازیزتر لەگریکستان، شیرینتر لە بەختەوەری. ئەو نیعمەتەش ئازادی بوو.

قارەمانێکی پیر و بەساڵاچووی هاوڕێی بابم هەبوو ناسراو بوو بە(پۆلی مانتلیاس)، واتە چەند دەسەسڕ، نازناوی - چەند دەسەسڕ-ی لەوەوە بەسەرا دابڕابوو کە هەمیشە چەند دەسەسڕێکی پێ بوو، یەکێکیان بۆ قژی، یەکێکیان بۆ ژێر باڵی چەپی، دوو دەسەسڕ بۆ بەر پشتێنە ئاوریشمینەکەی، دەسەسڕێکیش بەدەستییەوە بۆ سڕینی ئارەقەی نێوچەوانی، لەبەرئەوەی بەردەوام ئارەقە لەنێوچەوانییەوە دەچۆڕا. دووکانەکەی بابم ببووە جێیی هەموو کاتەی ئەو، بابم نێرگەلەیەک و فنجانێک قاوەی بۆ بانگ دەکرد. هاوتەمەنەکانی بابم لەو دووکانەدا کۆدەبوونەوە، قارەمان مانتلیاس کیسە تووتنەکەی دەکردەوە، نەختێکی دەترنجاندە کەپوویەوە، دەپژمی و ئەوجا سەری قسەی دادەمەزراند.

منیش لە قوژبنێکدا راوەستام و گوێم رادەدێرا، جەنگ و دەسدرێژیی و کوشتار و میگالۆکاسترۆ دیار نەدەمان و چیاکانی کریت لەبەردەممدا سەریان قیت دەکردەوە، هەوا تژیی دەبوو لەنەعرەتە، نەعرەتەی مەسیحییەکان، نەعرەتەی تورک، تفەنگی قۆناغ زیوین بریقەی دەدایەوە، ئاخر ئەوە کریت و تورک بوون، لەشەڕدا بوون، یەکێکیان هاواری دەکرد: ئازادی و ئەوی تریان هاواری دەکرد: مەرگ(*)، ئیدی زەینم تژیی دەبوو لەخوێن.

رۆژێکیان قارەمانی پیر، بەوردی دیقەتی دام، هەڵیسەنگاندم و گوتی: "گەنم لە گەنم دەڕوێ و جۆ لە جۆ(**). پالیکار(***)ی چکۆڵە، تێدەگەیت؟"

(*) ناونیشانی یەکێک لە رۆمانەکانی کازانتزاکیس بەناوی (ئازادی یان مەرگ).

(**) لەدەقە ئەسڵییەکەدا: (کۆتر لەهێلکەی ریشۆڵە دەجوقێ).

(***) Pallikari: واتە ئینسانی حیسابی، کە مەبەست لێی ئینسانی ئازا و بەهێزە.

سوور هەڵگەڕام و وەڵامم دایەوە: "نەخێر قارەمان!"

- "تۆ بابت پالیکارە، تۆیش بتەوێ و نەتەوێ دەبیتە یەک پالیکار!"

(بتەوێ و نەتەوێ!)... ئەو وشە قورسانە لە زەینمدا رۆنیشتن، کریت لە زوبانی ئەو قارەمانە پیرەوە دەدوا، ئەو کات من لە قسەکەی قارەمان مانتیلیاس نەگەیشتم، دواتر سەرنجم دا خاوەنی هێزێکی زیاترم، ئەو هێزە لە منەوە نەبوو کە حوکمی بەسەر بوونمدا دەکرد، ئاخر چەند جاران دەمویست خۆم دەس پێ بکەم. بەڵام ئەو هێزە نەیدەهێشت.. کام هێز؟ کریت!

کە منداڵیش بووم، لە هەوڵی زاڵبووندا بووم بەسەر ترسدا، لەلایەک بەخاتری عیزەتی نەفسی کریتیی بوونم و لە لایەکی تر لەترسی بابم. یەکەم جار نەمدەوێرا شەوانە بچمە حەوشە، هەستم دەکرد، شەیتانێکی گرگن بەچاوانێکی زیتەوە لەسووچ و قوژبنەکاندا، لەودیو ئینجانەکانەوە، لە لێواری بیرەکەدا بەدزێوە تێم دەڕوانێت، بەڵام بابم لەسەر ئەوە قسەی رەقی پێ دەگوتم، دەیکردمە حەوشە و دەرگاکەی لەو دیووەوە لەسەر کلیل دەدام.

تا ئەو کاتە نەمتوانیبوو ترسی خۆم لە بومەلەرزە بشکێنم، زۆر جاران میگالۆکاسترۆ دەلەرزی، دەنگی گرمە و نەعرەتە لەگەنجینەکانی دونیاوە دەنگی دەدایەوە، عەرد کاژی فرێ دەدا و خەڵکی داماو لەتاوا شێت دەبوون، کە (با) لەناکاوێکرا دەیخست، گەڵایەک چییە نەدەجووڵاو بێدەنگییەکی ترسناک باڵی بەسەر هەموو شتێکدا دەکێشا، دانیشتوانی میگالۆکاسترۆ لە ماڵ یان لەدووکان دەهاتنە دەرێ و یەکەم جار لە ئاسمان پاشان لە عەردیان دەنۆڕی، بێدەنگ.. وەک ئەوەی حەبی بێدەنگییان قووت دابێت، ئاخر نەبا شەڕ گوێیی لێ بێت و بێت. بەڵام بەترسەوە بەخۆیان دەگوت: "ئەلعان بومەلەرزە روودەدا!" وایان دەگوت و خاچیان دەکێشا.

رۆژێکیان مامۆستاکەمان، (پاترۆپۆلس)ی پیرەمێرد، هەوڵی دا ترسمان لە بوومەلەرزە بشکێنێت. ئاوها کەوتە قسان: "بومەلەرزە چ نییە، لێی مەترسن، گایەک لە ژێر عەردایە، ئەو گایە دەبۆڕێنێ و قۆچ لە عەرد دەدا و ئیدی دەلەرزێ. گریکییە دێرینەکان پێیان گوتووە: مینۆتۆر(*)، باوەڕم پێبکەن، بومەلەرزە هەر هیچ نییە!"

دوای ئەو دڵنەواییەی مامۆستا، هەستمان کرد ترسمان لەبومەلەرزە زیاتر بووە، ئاخر مامۆستا بومەلەرزەی لێ کردینە مەخلوقێکی زیندوو، لێی کردینە دەعبایەکی شاخدار کە لەژێر پێماندا دەیبۆڕاندو دەلەرزی و ئینسانی دەخوارد."

(ستراتیس)ی چکۆڵە و تەپۆ، کوڕی زێوانی کڵێسا، لە مامۆستای پرسی: "ئەدی باشە بۆچی قەدیس میناس نایکوژێت؟"

مامۆستا تووڕە بوو، هاواری کرد: "قسەی قۆڕ مەکە!" ئەوجا یەکسەر لەسەر مێزەکەی هەستا و زللەیەکی توندی لە بنا گوێیی ستراتیس سرەواند.

رۆژێکیان - لەبەر ئەوەی بەبۆنی جەستەی تورک سەخڵەت دەبووم - بەپەلە لە گەڕەکی تورکانەوە ڕەت

(*) Minotaur ئینسانی گا.

بووم، لەو کاتەیدا عەرد سەرلەنوێ لەرزی، دەرگا و پەنجەرەکان بەیەکدادران، گرمەیەک هاتە گوێم وەک بلێی خانووەکان هەرەسیان هێنابێت، ترس سەراپای بوونمی لەخۆگرت. لە کۆڵانێکی باریکدا ڕاوەستام و چاوم بڕییە عەردەکە، چاوەڕێ بووم عەرد بقڵیشێ و (گا)کە بێتە دەرێ و بمخوات، لەناکاو دەرگایەکی تاقدارکە باغێکی لێوە دیاربوو، کرایەوە و سێ کیژی تورکی پێ پەتیی، پرچ ژاکاو و بێ سەرپۆش ڕایان کردە دەرەوە، ساکاو بەهەر لایەکدا ڕایان دەکرد و وەک پەڕەسێلکە دەیانزیقاند، کۆڵان بۆنی میسکی گرت، لەو ساتەوە بەدوا، چیدی بومەلەرزە ڕوخسارێکی تری پۆشی، ڕوخسارێک کەمەدەلعومر لەگەڵمدا مایەوە، چیدی ڕوخساری ترسناکی گا نەبوو، بەڵکو لە نەعرەتە کەوت و وەک مەل کەوتە جریوەجریو. بومەلەرزە و کچە تورکەکان یەکانگیری یەکدی بوون، ئەوە یەکەمین جار بوو ببینم کە هێزی تاریک لەگەڵ ڕۆشناییدا دێتە دەرێ و ناسک و نەرم و نیان خۆ دەنوێنێ.

زۆر جاران لە ژیانمدا، گا ئاگا و گا نائاگا، بەو شێوەیە ڕووپۆشی گونجاوم داوە بەسەر ترس و ئەڤین و چاکە و ناخۆشیدا. ئاخر ئەز بەو جۆرە بەرگەی ژیانم گرتووە.

ئەفسانەی قەدیسان

ئازادیی یەکەمین ئارەزووی گەورەم بوو، دووەمین ئارەزوو کە تا ئەمڕۆ لەبوونما شاراوەیە و ئازارم دەدا، ئارەزووی قەدیس بوونە. قارەمان و قەدیس بەیەکەوە: نموونەی باڵای بەشەریەت ئاوهایە. تەنانەت لە تافی منالێمدا ئەو نموونەیەم بەژوور سەر و لەئاسمانی شیندا تۆمارکردبوو.

ئەو ڕۆژگارە لەمیگالۆ کاسترۆ، هەموو کەسێک ڕەگێکی لەقوڵایی عەرد و ئاسماندا داکوتیبوو، هەر بۆیە دوای فێربوونی حونجە و پێکەوەنانی وشە، یەکەمین شتێک داوام کرد لە دایکم بۆم بکڕێت کتێبی ئەفسانە بوو: کتێبی چیرۆکی پێغەمبەران. (جیلوەی خودا موجیزەیەکی سەرسوڕهێنەرە، بەردێک لەئاسمانەوە بەر عەرد کەوت.. و ئەو بەردە شکا، لەناو بەردەکە نووسرابوو: وای بەحاڵی ئەو کەسەی کە ڕۆژانی چوارشەممە یان هەینی ڕۆن بەکاردێنێ یاخود شەراب دەنۆشێ!)

کتێبی پیرۆزم دەگرت بەدەستەوە، وەک ئاڵا بەرزم دەکردەوە و هەموو ڕۆژانی چوارشەممە و هەینییەک لە دەرکی ماڵانم دەدا. ماڵی خاتوو پنلوپ، ماڵی خاتوو ڤیکتۆریا، ماڵی خاتوو کاترینا دێلیڤاسیلاینای پیرێژن. سەراپا غەریب دەچوومە حەوشەکانیانەوە، یەکڕاست دەچوومە موبەق و بۆنم دەکرد، ئای لەو ڕۆژەی گەر بۆنی گۆشت یان ماسیم کردبا، بەهەڕەشەوە کتێبی پیرۆزم ڕادەوەشاند و هاوارم دەکرد: "وای بەحاڵتان، وای بەحاڵتان!" ئیدی دەسوبرد چەند دراوسێیەک کە زەندەقیان چوو بوو، دەکەوتنە دڵنەوایی کردنم و لێم دەپاڕانەوە بێدەنگ بم.

ڕۆژێکیان لەمیانەی پرسیارێکدا لە دایکم، کاتێک حاڵی بووم لەوەی کە بەمناڵی لە ڕۆژانی چوارشەممە و هەینیدا مەمکیم مژیوە و لەو ڕۆژە پیرۆزانەدا شیرم خواردووە، دامە قوڵپی گریان و کەوتمە شیوەن.

تەواوی یارییە منالێنەکانم فرۆشت بەهاوڕێکانم، بەپارەکەی کتێب و ژیاننامەی قەدیسانم کڕی، چاپی

ئاسایی و بەشێوەی زنجیرە، عەسران لەسەر چەرپا چکۆڵەکەم لەمابەینی ڕێحانە و گوڵی هەمیشە بەهاریی حەوشەکەمان دادەنیشتم و بەدەنگی بەرز ئەزموونی جۆراوجۆر و سەختی قەدیسانم موتاڵا دەکرد، ئەزموونی ئەو قەدیسانەی کە ڕێگەی ڕزگاریی ڕۆحیان گرتبووە بەر. دەرو دراوسێ وردە وردە لێم کۆدەبوونەوە، هەندێکیان گۆرەوییان دەچنی و ئەوانی تریش یان قاوەیان دەکوتی یاخود پەلکە خەردەلیان چاک دەکرد، ئەوانە بەدەم کاری خۆیانەوە گوێیان ڕادەدێرا و هێور هێور دەنگی گریان و شیوەن لە حەوشەکەمانەوە بەرز دەبۆوە، گریان و شیوەن بۆ ڕەنج و عەزابی قەدیسان. کەنارییەکە، کە قەفەسەکەی لەژێر درەختێکی ئەکاکیادا هەڵواسرابوو، بەبیستنی ئەو گریانە، مەستانە گەرووی بۆ دواوە دەکشانەوە و دەکەوتە خوێندن، باخچە بەبۆنی عەتر و کەپری مێوەکەی ژوور سەریەوە، لەمەزاری گوڵبارانی مەسیح و کەژاوەی عەزا دەچوو کە ژنان بەدەوریدا بگرین و بلاوێنەوە.

ڕێبواران کە لەو کاتەدا بەلای ماڵەکەماندا تێدەپەڕین، ئێستێکیان دەکرد و بەیەکتریان دەگوت:" هەبێ و نەبێ یەکێک لەو ماڵەدا مردووە!" ئەوجا بەهەڵەداوان خۆیان دەگەیاندە لای بابم تا ئەو هەواڵە دڵتەزێنەی بدەنێ، بەڵام وی سەری ڕادەوەشاند و دەیگوت: "چ نییە، ئەوە کوڕەکەی منە دەیەوێ دەرو دراوسێ بەلاڕێدا بەرێت!"

زەریا دوورەکان لە ئەندێشەی منداڵیمدا دەکشان، بەلەمەکان هەپروون دەبوون، لەنێو هەڵدێرەکانەوە دەیرەکان دەدرەوشانەوە، شێرەکان ئاویان بۆ زاهیدان دەبرد، زەینم لێوالێو دەبوو لەخورما و وشتر، سۆزانییەکان پاڵەپەستۆیان دەکرد و پەلەی چوونە کلێسایان بوو. گالیسکەی ئاگرین بەرەو ئاسمان هەڵدەگڕا، جیرەی پێڵاو و پێکەنینی ژنان لە بیابانەکاندا دەنگی دەدایەوە، شەیتان وەک بابە نۆێلێکی میهرەبان دەهات و خۆراک و ژن و ئاڵتونی وەک دیاریی بۆ زاهیدان دەبرد، بەڵام ئەوان هەر لە خواوەندیان دەنۆڕی و ئیدی شەیتان دیار نەدەما.

– "بەهێز و ئارام بە، بەختەوەری بەهیچ بزانە، لە مەرگ مەترسە، لەم دیو ئەم دونیایەوە لەنیعمەتی باڵا بنۆڕە!" ئەمە ئەو نەغمەیە بوو کە لەو کتێبانەوە بەرز دەبۆوە و دڵی منالێمی دەرس دادەدا. تینووێتییەکی ئاگرین بۆ هیجرەتی شاراوە و سەفەرە دوورو درێژەکان، بۆ ئاوارەبوونە تژیی لەشەهادەتەکان، پێ بەپێی ئەو نەغمەیە هەڵی دەکرد.

ئەفسانەی قەدیسانم موتاڵا دەکرد، گوێم بۆ ئەفسانەی پەرییان ڕادەدێرا، گوێم لە قسان دەگرت، ئەو هەموو شتە لە ناوەوەمرا لەشێوەی درۆیەکی جواندا وەدیار دەکەوتن. هاوپۆلەکانم، یاخود منالانی دەرودراوسێم کۆدەکردنەوە و ئەو درۆیانەم بۆ دەگێڕانەوە وەک ئەوەی بەسەر خۆمدا هاتبن. پێم دەگوتن، تازەکی لە بیابان گەڕاومەتەوە، لەوێ شێرێکم لەگەڵ بوو، دوو مەشکەم لێ بار کردبوو، چووبووم ئاو لە کانییەکە بهێنم، یاخود دەمگوت: چەند ڕۆژێک لەمەوبەر فریشتەیەکم لە دەرەوەی ماڵەکەمان بینی، ئەو فریشتەیە یەکێک لە پەڕەکانی خۆی هەڵکێشا و دای بەمن، کە ئەوەم دەگوت، تەنانەت پەڕەکەشم گرتبوو بەدەستەوە تا پیشانیان دەم. – ئەو پەڕە هی کەڵەشێرە سپییەکەمان بوو کە چەند ڕۆژێک لەوەو بەر سەرمان بڕیبوو، منیش پەڕێکی درێژیم لێ هەڵکێشابوو! – درێژەم بەقسەکانم دەدا و دەمگوت: بڕیارم

داوە ئەو پەڕە بکەمە پەڕەموچ و ئیتر بەوە بنووسم.

- "بنووسیت؟ چ بنووسیت؟"
- "ژیانی قەدیسان... ژیاننامەی باپیرەم!"
- "مەگەر باپیرەت قەدیس بوو؟ ئەدی تۆ پێت نەگوتبووین کە ئەو لەگەڵ تورکدا دەجەنگی؟"

بەدەم داتاشینی نووکی پەڕەکەوە، وەڵامم دەدانەوە: "جا فەرقی چییە؟"

لە قوتابخانەی سەرەتایی ڕۆژێکیان لە کتێبی ئەلفوبێدا ئەوەمان خوێندەوە منداڵێک دەکەوێتە بیرێکەوە، لەو بیرەدا شارێکی سەرسوڕهێنەر دەدۆزێتەوە، شارێک بەکلێسای ئاڵتونی، باغی پڕ لە گوڵ و ڕێحانەوە، بەدووکان و مەغازەی پڕ لە کێک و نوقڵ و شیرینی و تفەنگی منداڵانەوە، کە ئەوەم بیست زەینم ئاگری گرت، بەهەڵەداوان خۆم گەیاندەوە ماڵەوە، جانتاکەم هەڵدایە حەوشە و چوومە قەراخ بیرەکەی حەوشە تا شۆڕببمەوە ناوی و خۆم بگەیەنمە ئەو شارە ئەفسانەییە. دایکم لەبەر پەنجەرەی ڕووەو حەوشەدا دانیشتبوو، قژی خوشکە چکۆڵەکەمی شانە دەکرد، هەر کە چاوی بەمن کەوت، قیژاندی و یەکسەر لەو کاتەدا کە خەریک بوو خۆم هەڵدەدایە بیرەکەوە ناو قەدی گرتم(*).

یەکشەممان کە دەچووم بۆ کلێسا، پەیکەرێکم دەبینی، پەیکەری مەسیح لە کاتی ڕابوونەوە و پیاسەکردن لە فەزادا، ئاڵایەکی سپی بەدەستەوە بوو، لەبەردەمی پەیکەرەکەدا پاسەوانەکان دەبینران کەوتبوون بەپشتا و بەترسەوە لەمەسیحیان دەنۆڕی، من ئەو دەمە حەکایەتی زۆرم لە بارەی ڕاپەڕینی خەڵکی کریت و جەنگەوە بیستبوو. دەمزانی باپیرەم ڕابەرێکی سەربازیی گەورەی ئەو ڕاپەڕینە بووە، کاتێک لە پەیکەرەکەم دەنۆڕی، وردە وردە باوەڕم بەخۆ دەهێنا کە مەسیح هەر بەڕاستی باپیرەم بووە، دواتر هاوڕێکانم لە دەوری پەیکەرەکە کۆدەکردنەوە و پێم دەگوتن: "تەماشای باپیرەم کەن، سەیری کەن چۆن ئاڵاکەی بەدەستەوە گرتووە و دەچێت بۆ شەڕ، ئەوانەیش کە لەبەر پێی پەیکەرەکەدان، تورکن!"

ئەوەی دەمگوت نە ڕاست بوو نە درۆ، لە سنوورەکانی مەنیتق و ئەخلاق تێدەپەڕی تا لە هەوایەکی سووکەڵەتر و ئازادتردا بفڕێ. گەر بەدرۆ بخرامایەوە، ئەوا لە شەرمدا دەستم بەگریان دەکرد. ئیدی ئەو پەڕەی بەدەسمەوە بوو پەڕی کەڵەشێر نەبوو، بەڵکو فریشتە دابووی پێم. من درۆم نەدەکرد، بەتەواوی دڵنیا بووم لەوەی مەسیحی ئاڵا بەدەس، ڕێک باپیرەمە و پاسەوانە زەندەقچووەکانی بەردەمیشی تورکن.

ماوەیەک دواتر، کاتێک دەستم کرد بەشیعر و ڕۆماننووسین، بۆم دەرکەوت ئەوەی من لە منداڵیدا کردوومە، بەزاراوەی (خولّقاندن) ناوزەد کراوە.

ڕۆژێکیان ئەفسانەی قەدیس (ژان)م دەخوێندەوە، هەستامە سەر پێ و بڕیارم دا بچم بۆ سەر چیای ئاتوس و لەوێ بۆ خۆم ببمە قەدیس! بێ ئەوەی ئاوڕ بدەمەوە و تەماشای دایکم بکەم - ئاخر قەدیس (ژان)یش هەر وای کردبوو- لەماڵ چوومە دەرێ و لە ترسی ئەوەی نەبا یەکێک لە خاڵۆکانم ببینێ و بمگەڕێنێتەوە ماڵەوە، ڕێی کۆڵانە چەپەکانم گرتەبەر و لە تەواوی ڕێگەدا هەر ڕام دەکرد. گەیشتمە

(*) هاوشێوەی ئەم ڕووداوە لە ڕۆمانی (ئازادی یان مردن)دا هەیە.

بەندەر، بەرەو لای کەشتییەک چووم کە ئامادەی حەرەکەت بوو، کەشتییەوانێکی هەتاو بردوو لەسەر تارمەی کەشتییەکە نوشتابۆوە و لەهەوڵی کرنەوەی گوریسەکەدا بوو، لەکاتێکدا لەپەرۆشیدا هەڵدەلەرزیم، چووم بۆ لای کەشتییەوانەکە.

- "کاپتن.. لەگەڵ خۆت دەمبەیت؟"
- "دەتەوێ بۆ کوێ بڕۆیت؟"
- "چیای ئاتوس!"
- "کوێ؟ چیای ئاتوس؟ ئەدی لەوێ چ دەکەیت؟"
- "دەبمە قەدیس!"

کابرای کەشتییەوان دایە قاقای پێکەنین، دەستی بەیەکدا ماڵی، وەک بڵێی کشە لە مریشک بکات، هاواری کرد: "یاڵلا، بگەڕێوە!"

بەشەرمەزارییەوە گەڕامەوە ماڵەوە، چوومە نێو جێگەکەمەوە و ئیدی هەرگیز ئەو نهێنییەم لای کەس نەدرکاند.

ئەمڕۆ یەکەم جارە ئەو نهێنییە دەدرکێنم، هەوڵی یەکەمم بۆ بوون بەقەدیس بە(با) چوو. ساڵانێک ئەو نائومێدییەم، ڕەنگە تا ئەمڕۆ، بەردەوام بوو، ئاخر من ڕۆژی هەینی، هەژدەی شوبات، ڕۆژی ڕۆحەکان، ڕۆژی سەختی پیرۆز لەدایک بووم، مامانە بەساڵاچووەکەم، بەدوو دەست هەڵی گرتبووم و لەبەر ڕووناکیدا بەوردی دیقەتی دابووم، وەک بڵێی سەرنجی چەند نیشانەیەکی نهێنی لەجەستەمدا دابێت. گوتبووی: " باوەڕ بکەن، ڕۆژێک ئەم کوڕە دەبێتە ئەسقەف!"

لەگەڵ ڕۆژگاردا، کە پەیم بەو پێشبینییەی مامانەکەم برد، باوەڕم کرد. ئاخر ئەو پێشبینییە لەگەڵ ئارەزووە شاراوەکانمدا دەهاتەوە، ئیدی بەرپرسیارێتییەکی گەورە کەوتە سەر شانم، کارێک نەمابوو ئەسقەفەکان کردبێتیان و من نەمکردبێت، دواتر کاتێک بەچاوی خۆم کاروباری ئەسقەفەکانم بینی، قەناعەتم گۆڕی. لەوە بەدوا، لەبەر خاتری پاراستنی حورمەتی عیبادەت کە بەدڵ و گیان دەمخواست، حاشام لە هەموو ئەو شتانە کرد، کە ئەسقەفەکان دەیانکرد.

تاسەی هەڵهاتن

ئەو ڕۆژگارە، زەمەن خاو و یەکتا ڕەت دەبوو، خەڵکی ڕۆژنامەیان نەدەخوێندەوە، هێشتا ڕادیۆ و تەلەفیزۆن و سینەما دانەهاتبوون، ژیان بێ قرە، جیددی و بێدەنگ بەڕێوە دەچوو. هەرکەسێک بۆ خۆی دونیایەک بوو داخراو، دەرگای خانووەکان ئەڵقەڕێز کرابوون، سەرەک خێزانەکان ڕۆژ بەڕۆژ پیرتر دەبوون، بەچرپە دەدوان نەبا دەنگیان ببیسترێ، بەنهێنی دوژمنایەتیی یەکتریان دەکرد، یاخود بێدەنگ نەخۆش دەکەوتن و دەمردن، پاشان بۆ هێنانە دەرەوەی تەرمەکە دەرکی حەوشەکانیان دەکرایەوە و بۆ ساتێک نهێنیی نێو چوار دیواری ماڵەکانیان دەکەوتە ڕوو، بەڵام هەمدیس دەرکی حەوشە دادەخرایەوە و ژیان سەرلەنوێ بەبێدەنگی دەکەوتەوە جوینی عومر.

خەڵکی لە کاتی پشووی ساڵانە، لەدایکبوون، مردن، یاخود ڕابوونەوەی مەسیحدا، جلکیان دەپۆشی، زێڕ و زیوەکانیان لەخۆ دەدا، لەماڵ دەهاتنە دەرێ و دەڕژانە کۆڵانەکانەوە، ڕێگەی کلێسایان دەگرتەبەر و دەرگای کلێسا بۆ پێشوازییان دەکەوتە سەر پشت. چرا و مۆمەکان دادەگیرسان، مەیتەر و خاوەن ماڵ، واتە قەدیس میناس، لەبەر دەرگاکە ڕادەوەستا تا پێشوازی لەهاوڕێ خۆشەویستەکانی، لەدانیشتوانی میگالۆ کاسترۆ بکات. ئیدی دڵەکان دەکرانەوە، داماوییەکان لەبیردەکران، ناوەکان یاد دەچوونەوە، هەمووان دەبوونە یەک، ئەوانە ئیدی لە کۆیلایەتی دەردەچوون، ئیدی شەڕ و تورک بوونیان نەدەما. هەروەها مەرگیش نەدەما. لەناو کلێسادا بەپێشەوایەتیی قارەمان میناسی ئەسپ سوار، هەر کەسێک خۆی بەجەنگاوەری سوپای نەمریی دەزانی.

ئەو ڕۆژگارە، ژیان قووڵ و بێدەنگ بوو، ئەو ڕۆژگارە لە میگالۆ کاسترۆ، پێکەنین کەم بوو، بەڵام گریان زۆر، وتووێریی دڵی ئاشکرا نەکراو زۆرتر. شارنشینانی ڕەسەن، خەڵکانی جیددیی بوون و سەرگەرمی کاری خۆ، خەڵکەکەی تریش گوێڕایەڵ و ئامادە، هەر کاتێک سەروەتمەندێک بەلایاندا ڕەت دەبوو، ئەمان بەڕێزەوە لەبەری هەڵدەسان، بەڵام ئەڤینێکی هاوبەش هەمووانی بەیەکەوە گرێ دەدا و دەبووە هۆی ئەوەی هەمووان ئازار و میحنەت و گەنجینەی نهێنییەکانیان لەبیرکەن و برایانە پێکەوە هەڵکەن. بەڵێ، ئەو ئەڤینەیان نەدەدرکاند، چونکە لەتورک دەترسان.

وای لەو ڕۆژەی ئاوە مەنگەکان جووڵەیان تێ کەوت و بەرەبەیانییەک کەشتییەکی بوخاریی ڕازاوە بەئاڵا گەیشتە بەندەر، ئەو خەڵکانەی میگالۆ کاسترۆ کە بەڕێکەوت لەو بەیانییەدا لە لەنگەرگەی بەندەر بوون، کاتێک کەشتییەکەیان بینی، داچڵەکین و حەپەسان.

ئەدی ئەو کەشتییە پڕ زێڕ و زیو و ڕازاوە بەئاڵایە چ بوو کە لەنێوان دوو بورجە ڤینیسیاییەکەی کلکەی بەندەرەکەدا هێور هێور دەهاتە پێش؟ کەشتییەکە نزیک بۆوە، یەکێک گوتی:

– "پەنا بەخودا، پۆلێک مەلن!" یەکێکی تر گوتی: "تیپی ڕەقس و سەمان!" هەندێکی تر گوتیان: "باغێکی نێو زەریایە، لەو باغانەیە کە سەندیباد لەزەریا گەرم و دوورەکانا بینیویەتی!" لەو بێنەو بەردەیەدا، چەند دەنگێکی نامۆ و وەحشی لەچاخانەکەی بەندەرەوە هاتنەگوێ:" دەسەسڕ لەملان! سەفاتان هێنا!"

تەماشاچییان هەناسەی قووڵیان هەڵکێشا، مەسەلەکەیان بۆ یەکلایی بۆوە، لەو کاتەدا کەشتییەکە نزیکتر ببۆوە، ئیدی ئاشکرابوو بارەکەی چییە: بارەکەی ژنانی جوانپۆش بەکڵاو و پەڕ و دەسەسڕی ڕەنگاو ڕەنگی مل و گۆنای سوورەوە، پیرەمێردە کریتییەکان بەبینینی ئەو ژنانە خاچیان کێشا و بەدەم تفکردنە سینگ و مەمکیانەوە لەبەرخۆوە گوتیان:

– "شەیتان کوێر بە، شەیتان دوور کەوە!"

ئەدی باشە بۆچی قەحپەکان هاتبوون بۆ ئێرە؟ ئاخر ئێرە میگالۆ کاسترۆی نەزر کردووبوو، ڕیسواییەکی ئاوهای پێ قووت نەدەچوو! سەعاتێک دواتر دیوارەکان پڕ کران بەبانگەوازی سوور، خەڵکی ئاگادارکران کە ئەوانە تیپێکی نواندنی ژنان و پیاوانن، هاتوون تا خەڵکی میگالۆ کاسترۆ

دڵخۆش کەن. تا ئەمڕۆ نەمتوانیوە حاڵی بم لەوەی ئەو موجیزەیە چۆن ڕووی دا، بابم دەستی گرتم و گوتی: "با بڕۆین بۆ شانۆ و بزانین ئەوانە چ جرو جانەوەرێکن!"

شەو هەڵکشابوو، دەستی گرتم و ڕێی بەندەرمان گرتەبەر، بەرەو گەڕەکێکی هەژارنشین کە بەمن نائاشنابوو کەوتینە ڕێ، هەموو ناوچەکە پڕبوو لەپشتیری مەڕ، تاک و تەرا خانوو دەبینرا، لەیەکێ لەو پشتیرانەوە ڕووناکی پرشنگی دەدا، دەنگی تەپڵ و جووزەلە دەهاتە گوێ و پەردەیەک بەدەرگای دەرەوە کرابوو، بابم پەردەکەی لادا و خۆی کرد بەژووردا. کە چووینە ژوورەوە، مێز و چەرپا و کورسی سەرنجیان ڕاکێشاین، هەر ژن و پیاو بوو لەسەر کورسییەکان دانیشتبوون چاوەڕێی لابردنی پەردەکەی بەرامبەریان بوون. شنەیەکی فێنک لە زەریاوە هەڵی کرد، هەوا بۆنی عەتری گرتبوو، پیاوان و ژنان بەیەکەوە دەدوان، پێدەکەنین و فستق و ناوکە کوولەکەیان دەخوارد.

بابم کە هەر وەک من یەکەم جاری بوو پێ بنێتە ئەو جۆرە شوێنانەوە، پرسی: "ئەی شانۆکە کوانێ؟" پەردەکەیان نیشان دا، ئیدی ئێمەیش دانیشتین و چاومان بڕییە پەردەکە.

لەژوور پەردەکەوە بەپیتی گەورە نوسرابوو: (چەتەکان... نووسینی: شیللەر، سەرگەرمکەرترین نمایش.) لەژێریشیدا نووسرابوو: (مەترسن لەوەی دەیبینن، ئەوەی دەیبینن شتێکی فانتاسییە!)

لە بابم پرسی: "ئەرێ فانتاسیی یەعنی چی؟"

وەڵامی دامەوە: "یەعنی هەوای گەرم!"

بابیشم پرسیاری تایبەتی خۆی هەبوو، لای کردەوە تا لەو کەسەی لایەوە بپرسێت ئەو چەتانە کێن، بەڵام ئیدی کات درەنگ بوو، سێ زەربە لێدرا و پەردە کرایەوە. بەسەرسوڕمانەوە سەرنجم دا، بەهەشتێک لەبەردەممدا ڕاخرا، ژنان و پیاوانی فریشتە، جوان پۆش بەپەڕ و زێڕ، گۆنا ڕەنگکردوو بەڕەنگی سپی و نارنجی، دەهاتن و دەچوون. دەنگیان هەڵدەبڕی و هاواریان دەکرد، بەڵام من تێنەدەگەیشتم، تووڕە دەبوون، بەڵام من نەمدەزانی بۆ؟ پاشان دوو زەلامی کەتە و نامۆ هاتنە ژوورێ کە لە برا دەچوون، دەستیان کرد بەشەڕو دەمەقاڵێ و بەمەبەستی کوشتن کەوتنە ڕاوەدوونانی یەکتر.

بابم بەوردی گوێی ڕادێرابوو، لەناڕەزایەتیدا بۆڵە بۆڵی پێ کەوتبوو، خۆی بەسەر کورسییەکەیەوە نەدەگرت، دەتگوت لەسەر پشکۆی هەڵایساو دانیشتووە، دەسەسڕەکەی دەرهێنا و ئارەقەی نێوچەوانی سڕی، بەڵام کاتێک سەرنجی دا کە ئەو دوو برا حوشترە لەگەڵ یەک بەشەڕ هاتوون، بەوپەڕی تووڕەیی هەستایە سەرپێ.

بەدەنگێکی بەرز گوتی:" ئەمە چ مەهزەلەیەکە، یاڵڵا بابڕۆینەوە ماڵەوە!" دەستی گرتم و هاتینە دەرەوە، لە پەلە پەلیدا دوو سێ کورسی هەڵگێڕایەوە.

بەتوندی شانی ڕاوەشاندم و گوتی: "ئیتر نەبینم پێ بخەیتە شانۆ. گوێت لێمە؟ گەر پێ بخەیتە شانۆ ئەوا ئەژنۆی قاچت دەشکێنم!"

ئەوە یەکەمین ئاشنایی من بوو لەگەڵ شانۆ.

***